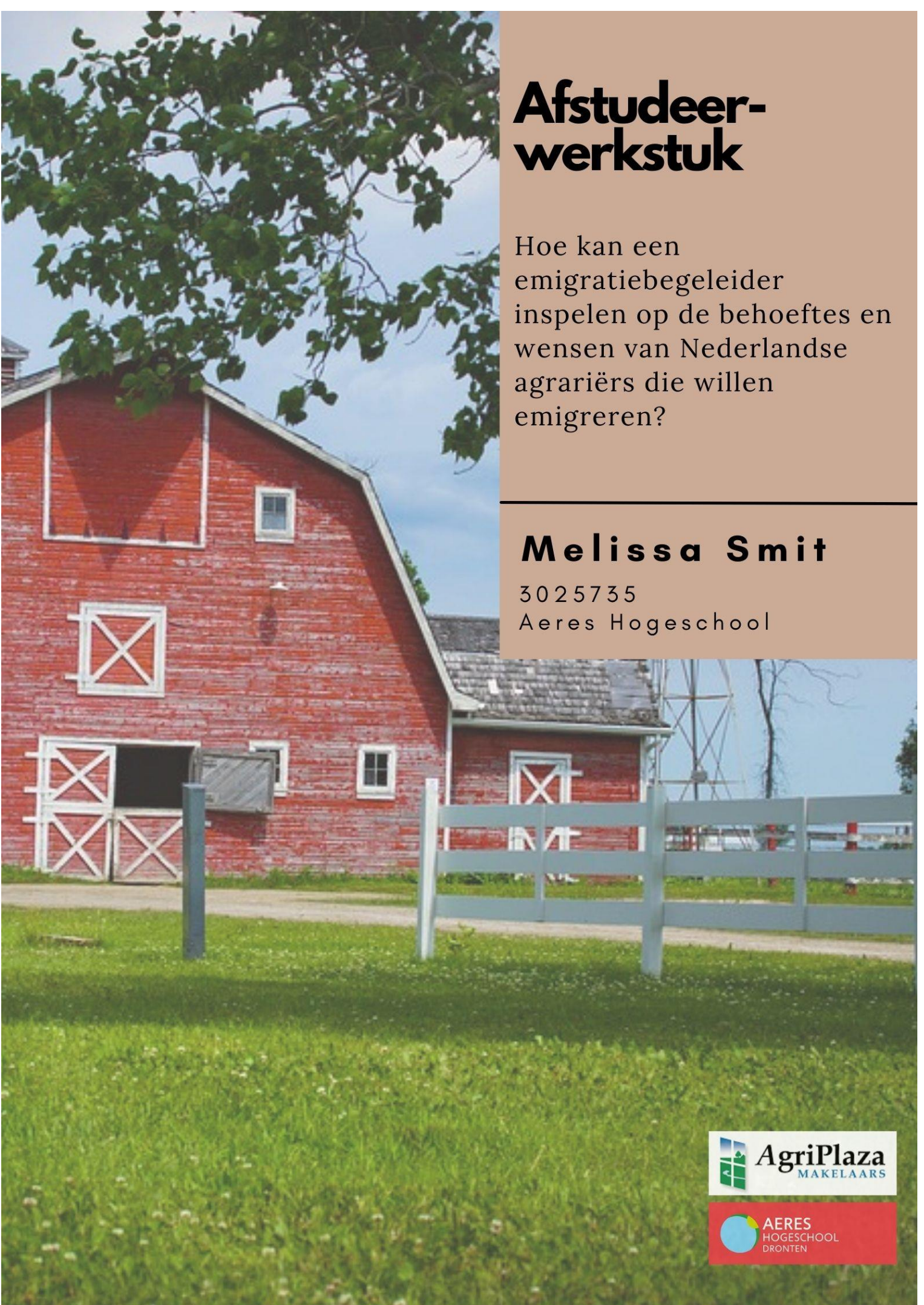

A large red barn with white trim and a blue fence in the foreground. The barn has a gambrel roof and several windows, some with white shutters. A large tree with green leaves is in the upper left corner. The sky is blue with some clouds.

Afstudeer- werkstuk

Hoe kan een
emigratiebegeleider
inspelen op de behoeftes en
wensen van Nederlandse
agrariërs die willen
emigreren?

Melissa Smit

3025735

Aeres Hogeschool

Titelpagina

‘Hoe kan een emigratiebegeleider inspelen op de behoeftes en wensen van Nederlandse agrariërs die willen emigreren?’

Auteur:	Melissa Smit Middenraai 51 7912 TH Nieuweroord 3025735@aeres.nl 06-81218243
Opdrachtgever:	Aeres Hogeschool Dronten De Drieslag 4 8251 JZ Dronten 088-0206000
Opleiding:	Bedrijfskunde en Agrifoodbusiness
Begeleider:	Frans van Erp De Drieslag 4 8251 JZ Dronten f.vanerp@aeres.nl
Meewerkende organisatie:	AgriPlaza Makelaars Industrieweg 4F 9482 TT Tynaarlo info@agriplaza.eu 0592-545451
Plaats en datum:	Tynaarlo, augustus 2022

DISCLAIMER Dit rapport is gemaakt door een student van de Aeres Hogeschool als onderdeel van zijn/haar opleiding. Het is géén officiële publicatie van Aeres Hogeschool. Dit rapport geeft niet de visie of mening van Aeres Hogeschool weer. Aeres Hogeschool aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor enige schade voortvloeiend uit het gebruik van de inhoud van dit rapport.

Voorwoord

Voor u ligt het afstudeerwerkstuk 'Hoe kan een emigratiebegeleider inspelen op de behoeftes en wensen van Nederlandse agrariërs die willen emigreren?'. Het afstudeerwerkstuk is geschreven in het kader van afstuderen bij de opleiding Bedrijfskunde en Agrifoodbusiness aan de Aeres Hogeschool te Dronten. Ik heb dit afstudeerwerkstuk mogen schrijven in de periode van februari 2022 tot en met augustus 2022.

Het onderwerp is voortgekomen uit mijn afstudeerstage bij AgriPlaza Makelaars te Tynaarlo. AgriPlaza richt zich op de (agrarische) makelaardij in het noorden van Nederland. Daarnaast begeleidt AgriPlaza agrariërs bij hun emigratieproces. Naast mijn afstudeerstage waar het onderwerp emigratie en de behoefte hiervan centraal staat, is dit onderwerp ook uit mijn eigen interesse tot stand gekomen. Om het belang wanneer een emigratiebegeleider wordt ingeschakeld, in beeld te krijgen is niet alleen uitdagend maar ook zeer interessant.

Allereerst wil ik mijn afstudeerdocent Frans van Erp via deze weg bedanken voor de goede begeleiding tijdens mijn afstudeerperiode. Tevens wil ik de respondenten bedanken voor het invullen van de enquête. Zonder deze bijdrage kon dit onderzoek niet voltooien.

Vanuit AgriPlaza Makelaars mocht ik de professionele begeleiding en ondersteuning van Harry Nijborg en Olof Kroes ervaren. Ik wil hen, maar zeker ook de andere collega's van AgriPlaza bedanken voor de begeleiding en bijdrage aan dit afstudeerwerkstuk.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Melissa Smit

Tynaarlo, augustus 2022

Samenvatting

Al jarenlang komt het voor dat Nederlandse boeren en tuinders emigreren naar landen als Canada, Verenigde Staten, Denemarken of Duitsland. Dit komt mede door de huidige wet- en regelgeving waardoor er geen toekomst meer wordt gezien in Nederland. In totaal denkt zo'n 19% van de agrariërs serieus na over emigratie. Bij dit percentage zijn toekomstige agrariërs die geen agrarisch bedrijf hebben niet meegerekend waardoor deze groep nog groter zal zijn.

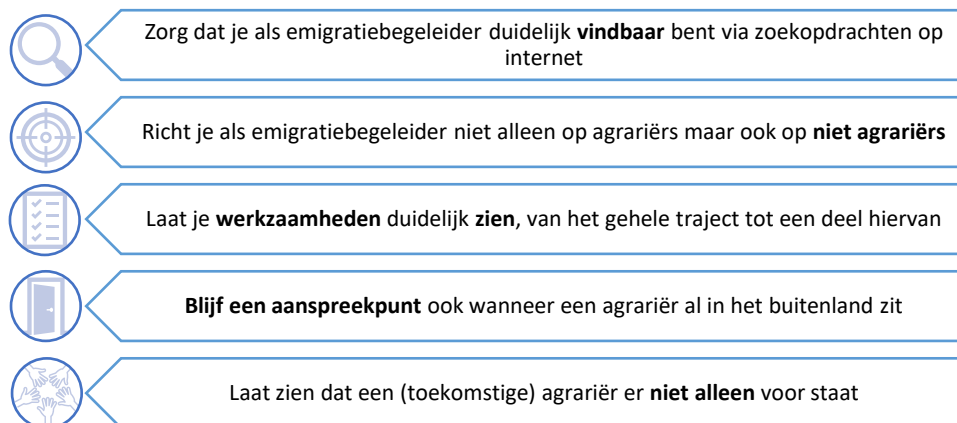
Bij een emigratie komt veel kijken, van een keuze maken naar welk land de emigratie gaat gebeuren tot het maken van bedrijfsplannen en begrotingen waarna er een bedrijf aangekocht kan worden. Wanneer er een agrarisch bedrijf is aangekocht, is een emigratie nog niet afgerond. Het bedrijf moet worden opgestart, er moeten afspraken gemaakt worden over afzetkanalen, kortom het bedrijf moet gaan draaien. Aangezien (toekomstige) agrariërs dit veelal niet alleen kunnen, kan er hulp ingeschakeld worden van een emigratiebegeleider. Maar hoe kijkt een emigratiebegeleider hiertegen aan? Zijn er nog steeds dezelfde verwachtingen die gesteld worden aan hen als een aantal jaren geleden en hoe kunnen zij het beste (toekomstige) agrariërs benaderen. Om dit te onderzoeken is er de volgende hoofdvraag geformuleerd:

'Hoe kan een emigratiebegeleider inspelen op de behoeftes en wensen van Nederlandse agrariërs die willen emigreren?'

Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn er drie deelvragen opgesteld die als volgt luiden;

- 'Wat zijn de ervaringen van Nederlanders die geëmigreerd zijn op basis van de beweegreden(en)?'
- 'Welke beweegreden hebben Nederlandse agrariërs momenteel om te emigreren?'
- 'Wat wordt er verwacht van een emigratiebegeleider?'

Uit de enquête blijkt dat de meerderheid van de (toekomstige) agrariërs die serieus nadenken over emigratie een emigratiebegeleider willen inschakelen. Hiervan heeft 69,9% nog nooit contact gehad met een emigratiebegeleider. De (toekomstige) agrariërs die al wel eens contact hebben gehad met een emigratiebegeleider, hebben hen gevonden via een zoekopdracht via internet. Wanneer er werd gevraagd wat de verwachtingen zijn van een emigratiebegeleider geeft 71% aan dat ze verwachten dat ze hulp krijgen met het gehele traject. Dit betekent dus van het vaststellen van het land tot en met de nazorg. Uit de enquête blijkt ook dat ze het belangrijk vinden dat een emigratiebegeleider een aanspreekpunt is voor zowel in Nederland als in het buitenland. Uit deze enquête luidt de conclusie als volgt:

Figuur 1 Actiepunten voor een emigratiebegeleider

Summary

For years now, Dutch farmers and horticulturalists have been emigrating to countries such as Canada, the United States, Denmark or Germany. This is partly due to the current laws and regulations, so that no future is seen in the Netherlands. In total about 19% of the farmers is seriously thinking about emigration. In this percentage are future farmers who do not have agricultural business not counted so this group will be even larger.

Emigration involves a lot, from choosing which country to emigrate to making business plans and budgets after which a company can be purchased. When an agricultural company is purchased, emigration is not yet complete. The company must be started up, agreements must be made about sales channels, in short, the company must be up and running. Since (future) farmers cannot do this alone, help can be sought from an emigration advisor. But how does an emigration advisor look at this? Are there still the same expectations set for them as a few years ago and how can they best approach (future) farmers. To investigate this, the following main question was formulated:

'How can an emigration counsellor respond to the needs and wishes of Dutch farmers who want to emigrate?'

In order to answer this main question three sub-questions have been formulated as follows;

- 'What are the experiences of Dutch farmers who have emigrated based on the motive(s)?'
- What is the current motivation of Dutch farmers to emigrate?
- 'What is expected from an emigration counsellor?'

The survey shows that the majority of the (future) farmers who are seriously thinking about emigrating would like to use an emigration advisor. Of these, 69.9% have never had contact with an emigration counselor. The (future) farmers who have already had contact with an emigration counselor found them through an internet search. When asked what their expectations are of an emigration advisor 71% indicated that they expect to receive help with the entire process. This means from the determination of the country to the aftercare. The survey also shows that they find it important that an emigration counselor is a point of contact both in the Netherlands and abroad. From this survey the conclusion is as follows:

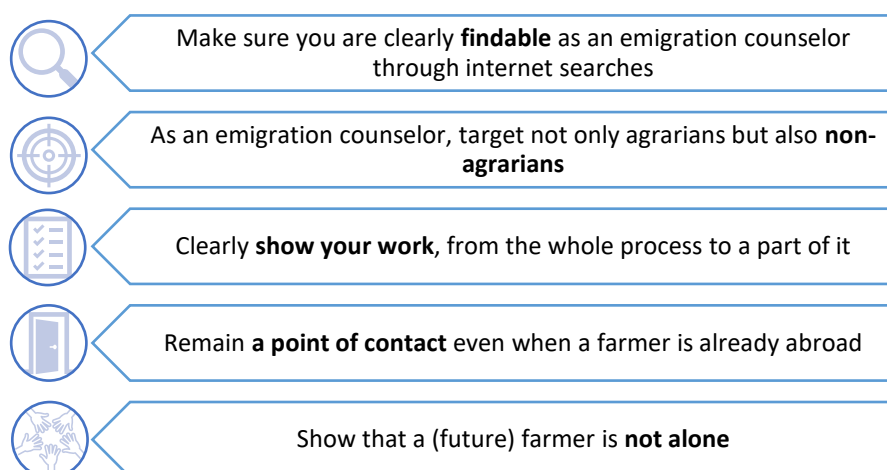

Figure 1 Action points

Inhoud

Titelpagina	2
Voorwoord	3
Samenvatting.....	4
Summary	5
1. Inleiding	8
1.1 Aanleiding.....	8
1.2 Emigratielanden met de meeste belangstelling.....	10
1.2.1 Canada	10
1.2.2 Denemarken	11
1.2.3 Duitsland.....	12
1.2.4 Zweden	12
1.2.5 Frankrijk.....	13
1.3 Met twee miljoen naar het buitenland.	14
1.4 Emigratiebegeleiding.....	15
1.5 Knowledge gap	16
1.6 Hoofdvraag en deelvragen	17
2. Aanpak en methode	18
2.1 Materiaal	18
2.2 Methode.....	18
2.3 Onderzoeksmethode per deelvraag.....	19
2.4 Steekproefgrootte enquêtes	19
3. Resultaten.....	21
3.1 Resultaten deelvraag 1	22
3.2 Resultaten deelvraag 2	28
3.3 Resultaten deelvraag 3	32
4. Discussie	42
4.1 Discussie deelvragen	42
4.2 Reflectie op uitgevoerd onderzoek	42
4.3 Reikwijdte van de resultaten.....	44
5. Conclusie en aanbevelingen	45
5.1 Conclusie deelvragen.....	45
5.2 Conclusie hoofdvraag	46
5.3 Aanbevelingen	48
Bibliografie	49
Bijlage A Enquêtevragen	52

Bijlage B Resultaten enquête	59
------------------------------------	----

1. Inleiding

In de inleiding wordt de aanleiding van het onderzoek beschreven. Hierna volgt de verdieping in het onderwerp aan de hand van het theoretisch kader. De begrippen worden hier toegelicht en het onderzoek wordt afgebakend. De onbekende gegevens die leiden tot de knowledge gap, zullen worden gevormd tot hoofd- en deelvragen.

1.1 Aanleiding

Al jarenlang komt het voor dat Nederlandse boeren en tuinders emigreren naar landen als Canada, Verenigde Staten, Denemarken of Duitsland. Maar hoe zit dat hedendaags? Uit het Nieuwe Oogst Trendonderzoek bleek dat bijna één op de vijf boeren (19 procent) op dit moment wel eens nadenkt aan emigreren. Voor veel mensen was dit niet nieuw, zo ook voor Ann-Carine Schaap van het Franse agrarische makelaarskantoor Quatuor Transactions niet. Zij gaf aan dat veel voorkomende oorzaken hiervan zijn de onzekerheden die veel agrariërs hebben over de toekomst van de landbouw en vinden dat ze niet meer gewaardeerd worden door de burgers en overheid. Een gevolg hiervan is dat veel jongeren onzeker zijn of ze het bedrijf van hun ouders wel willen overnemen. Over het algemeen emigreren veel jonge mensen, die nog een heel leven voor zich hebben. Jonge boeren verwachten dat ze in het buitenland een mooi bedrijf kunnen neerzetten. Als je al in de vijftig bent, begin je daar alleen niet zomaar meer aan. (Van Rossum Martijn, 2022)

Hoewel Nederland van oudsher meer een land is van instroom dan van uitstroom, heeft het in het verleden toch een aantal emigratiegolven gekend. Tussen 1820 en 1920 zochten circa 273.000 Nederlanders een nieuwe toekomst in Canada of de Verenigde Staten. De reden hiervoor was vaak religieus gemotiveerd, gevolgd door sociaaleconomische oorzaken zoals gebrek aan landbouwgrond, misoogsten en epidemieën. Ook vanuit andere landen werden er destijds ‘kolonies’ in de Verenigde Staten gevestigd om daar de ideale (geloofs)gemeenschap op te bouwen. Kenmerkend voor deze vorm van migratie was overigens de zogenaamde ‘groepsmigratie’, die later in allerlei andere vormen terugkeerde. De vestiging als groep bood vaak betere ‘overlevingskansen’ dan de individuele overstap. In de periode van 1879 tot en met 1893 heerste er een landbouwcrisis in Europa. Vooral uit de provincie Zeeland, Friesland en Groningen vertrokken landarbeiders en boeren richting Noord-Amerika om daar een nieuw bestaan in de landbouwsector op te bouwen (Van Faassen Marijke, 2014) (Het geheugen, z.d.).

Een andere wel bekende emigratiegolf was te zien in de jaren na de Tweede Wereldoorlog die zijn piek behaalde in 1952. Het aantal werklozen steeg en de economische omstandigheden waren slecht. Nederland verkeerde nog in een periode van opbouw na de Tweede Wereldoorlog. Stimulering van de industrialisatie vormden één van de speerpunten van de overheid. In aanvulling daarop formuleerde de overheid een zogenaamd actief emigratiebeleid om de aanbodzijde van de arbeidsmarkt te reguleren. Gezien de destijds verwachte bevolkingsgroei – en dus ook van de beroepsbevolking – werd een dergelijk alternatief noodzakelijk geacht. Er werden grootschalige voorlichtingscampagnes op allerlei niveaus op touw gezet om te wijzen op de mogelijkheden van emigratie. De overheid ondersteunde hierbij actief (ook de agrariërs) bij het emigreren en begeleide en ondersteunde hen bij het vertrek naar het buitenland. In figuur 2 is een overzicht te zien van het aantal geëmigreerde boeren van de jaren 1950 tot en met 1960. Hierop is duidelijk de emigratiegolf te zien (Landbouweconomisch instituut LEI-DLO, 1992).

Jaar	Aantal geëmigreerde boeren	In % van de totale geëmigreerde beroepsbevolking
1950	2547	32 %
1951	3743	25 %
1952	4067	20 %
1953	3487	22 %
1954	2110	14 %
1955	1169	9 %
1956	966	8,5%
1957	812	7 %
1958	741	8 %
1959	603	7 %
1960	540	6 %

Figuur 2 Aantal geëmigreerde boeren 1950 – 1960 (Van Faassen Marijke, 2014)

Na 1960 nam de omvang van emigratie af. De economie in eigen land trekt aan, maar landen als Canada en Australië blijven populaire emigratiebestemmingen. Vanaf 1960 waren er ongeveer vier á vijfduizend Nederlanders die per jaar emigreerden. De emigratieconsulenten en voorlichtingsavonden bleven, al is de wens tegenwoordig meer persoonlijk van aard; Nederland is te klein, verstikkend, er zijn te veel regels of men wil simpelweg op avontuur in het buitenland (Landbouweconomisch instituut LEI-DLO, 1992).

Sinds eind jaren '80 begon Denemarken enorm in trek te raken onder de Nederlandse agrarische ondernemers. Hiervoor waren er verschillende redenen. In de jaren '70 deden zich een aantal ontwikkelingen voor op het gebied van techniek in de agrisector. Deze ontwikkelingen gaven een impuls aan de modernisering. Deze combinatie uitte zich in gespecialiseerde bedrijven die tegelijkertijd zochten naar schaalvergroting wat in onder andere Denemarken meer perspectief gaf dan in Nederland. Nederland voerde daarnaast in de jaren '80 het melkquotum in. Dit zorgde voor een nieuwe emigratiestroom. Deze stroom bleek drie á vier keer zo groot als in de jaren '70, maar kwam niet in de richting van de aantallen in de jaren '40. Deze trend zette zich enkele jaren voort en begon halverwege de jaren '90 af te nemen (Kamphuis B.M., 2015) (Landbouweconomisch instituut LEI-DLO, 1992).

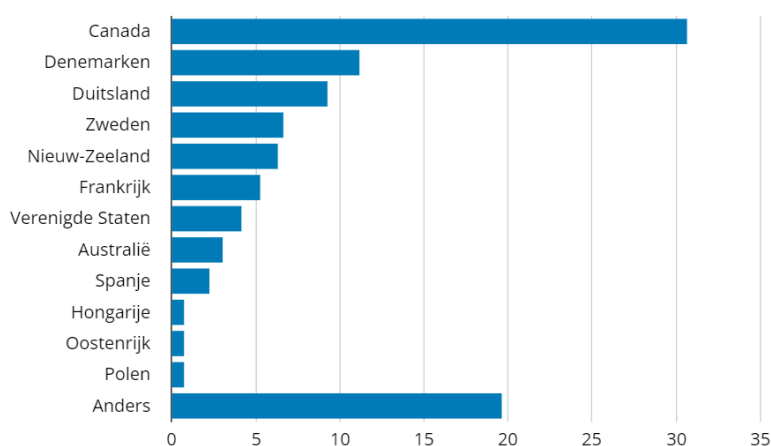
Na 2001 steeg de emigratie naar zo'n achtduizend Nederlanders per jaar, dit aantal had niet alleen betrekking op agrarische emigratie. Dit had mede te maken met programma's als 'Ik vertrek en Hello Goodby'. Toch zorgde dit soort programma's niet alleen voor een positief beeld van emigreren. Het gaf ook weer waar veel emigranten tegenaan liepen als het niet spreken van de taal, het missen van de familieleden in Nederland, en het niet kunnen aarden in het land. (De Bont F, 2018) (Van Faassen Marijke, 2014)

In 2020 vroeg Madlener van de PVV aan Carola Schouten naar het exacte aantal boeren dat de afgelopen vijf jaar is vertrokken naar het buitenland. Ook wilde hij inzicht in de beweegredenen van emigrerende boeren. Op basis van een koppeling tussen gegevens uit de gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens uit de landbouwtelling heeft het CBS becijferd dat tussen 2010 en 2015 in totaal honderd boeren zijn geëmigreerd en in 2016 vijf boeren zijn geëmigreerd. De emigratiecijfers van het CBS hadden helaas alleen betrekking op boeren in Nederland die hier hun bedrijf hebben beëindigd en een nieuwe start hebben gemaakt in het buitenland. Zo lieten de cijfers geen emigrerende zonen en dochters van boeren zien die een bedrijf in het buitenland opzetten (zonder dat er beëindiging plaatsvond). Daarnaast waren ook de nevenbedrijven die in het buitenland worden opgezet niet meegenomen in de cijfers wat zorgt voor onduidelijkheid (Nieuwe Oogst, 2020).

1.2 Emigratielanden met de meeste belangstelling

Akkerbouwers toonden de laatste jaren meer interesse. Dit had te maken met onder meer de hoge grondprijzen in Nederland. Echter melkveehouders vormden nog altijd de hoofdmoot van de ondernemers die de stap naar het agrarische buitenland maakten. Uit verschillende onderzoeken bleek dat bij emigratie de Nederlandse emigrant naar verschillende landen vertrok. De landenkeuze kent een grote verscheidenheid en heeft te maken met aspecten als; de afstand van het land met betrekking tot Nederland, de huidige regelgeving, toekomstperspectief, de sector waar de agrariër in verder wil (melkvee, akkerbouw, intensief etc.), infrastructuur etc. (DCA Multimedia, 2019) (Van Rossum Martijn, 2022).

Hieronder in figuur 3 is de uitkomst te zien van het Nieuwe Oogst Trendonderzoek waar de landenwensen liggen van Nederlandse agrariërs die overwegen om te emigreren. Op één staat Canada met 30,6% gevolgd door Denemarken met 11,1% en Duitsland met 9,2%.

Figuur 3 Nieuwe Oogst Trendonderzoek resultaat welk land zou u het liefst naar toe willen? (Van Rossum Martijn, 2022)

1.2.1 Canada

Canada is van oudsher één van de meest populaire emigratielanden voor de agrarische sector naast dat het één van de grootste landen ter wereld is. Het is groter dan buurland Verenigde Staten, maar veel minder dichtbevolkt. Canada is een enorm uitgestrekt land en kent een veel ruigere, onaangetaste natuur. Daarnaast is het één van de welvarendste landen ter wereld. Het sociale karakter van het land komt goed overeen met Nederland. Jaarlijks emigreren er honderden Nederlandse families naar Canada, hiervan emigreren de meesten naar de provincie Ontario. Tevens is Ontario samen met Quebec de provincie waar het grootste gedeelte van de melkproductie in Canada plaatsvindt. Verder zijn er verschillende factoren die ervoor zorgen dat het aantrekkelijk boeren is in Canada zoals; minder regelgeving en minder bemoeizucht door de overheid (op het gebied van milieu, productierestricties en dierenwelzijn), gemakkelijke aanpassing aan de Canadese mentaliteit, relatief lage investeringen in grond en gebouwen, relatief nu nog lage kosten voor energie, water en arbeid. Een ander groot voordeel voor de melkveehouderij in Canada is dat de melkprijs met een extra vergoeding voor de berekende arbeid er goed uit ziet. Dit heeft er mee te maken dat Canada de zuivelproductie blijft reguleren en afstemt op het binnenlandse gebruik. Wel maakt de aanwezigheid van het quotum Canada voor veehouders met een kleiner budget onbereikbaar. Deze gelden voor een kilo vet per dag en 365 kilo vet per jaar. De prijzen lopen uiteen van 25.000 Canadese dollar (bijna 17.000 euro) tot boven de 40.000 dollar. Bij een goede melkproductie is er dan zo'n 1,5 quota per koe nodig. Bij 2,5 procent rente en 60.000 dollar resulteert dat in een rentepost van 1.500 dollar per jaar. Daar staat dan ook een melkprijs van 81 tot 82 dollar per 100 kil tegenover, ofwel zo'n 9.500 dollar (zo'n 6.450 euro)

per koe (Lamers John, 2021). Een punt waar zeker wel rekening mee gehouden moet worden is de hoge kostprijs van voer, deze komt voort uit het intense landklimaat (met korte, maar hete en droge zomers en lange strenge winters) (DCA Multimedia, 2019) (Van Ginneken Rob, 2021).

Naast melkvee is akkerbouw een belangrijke sector in Canada. Eén derde van de bijna 300.000 Canadese boerderijen houdt zich bezig met de teelt van granen en oliezaden. Het land staat daarnaast bekend om zijn tarwe, wat het belangrijkste product in Canada is. Naast tarwe wordt er volop mais, rogge, aardappelen, haver en gemengde granen verbouwd. De gewaskeuze hangt vooral af van het klimaat en in mindere mate van de grondsoort. Het klimaat in Canada kent vanwege de grootte van het land forse klimatologische verschillen. Deze klimatologische verschillen zijn ook terug te vinden in de grondprijzen. Om naar de grondprijzen in Canada te kijken is het van belang om het land op te delen in verschillende regio's. De grondprijs in de provincie Alberta ligt volgens CanStat gemiddeld op 2.630 euro per ha, in Manitoba ligt de gemiddelde prijs op 3.817 per ha en in Saskatchewan ligt de gemiddelde grondprijs op 2.683 euro per hectare. Deze prijzen zijn aanzienlijk lager als in Nederland (67.400 euro per hectare), dit heeft vooral te maken met hoe het land is ingericht in Canada. Het is een stuk heuvelachtiger, er staan vaak bomen op of rondom het perceel en er zijn kleine meertjes en beekjes te vinden op een perceel. Hierdoor is de opbrengst per perceel landbouwgrond ten opzichte van Nederland minder omdat er delen niet bewerkbaar zijn (Interfarms, 2019) (Ikgaweg, 2021).

1.2.2 Denemarken

Veel agrariërs kiezen voor Denemarken als toekomstland. Dit komt mede door de goede financieringsmogelijkheden met lage rentetarieven, gunstige grondprijzen, een goed sociaal stelsel, voldoende aanbod van goede landbouwbedrijven en waardering voor de boer. Er wordt waarde gehecht aan de Deense producten, van dichtbij en biologisch. Er wordt gesproken van een zogenoemde hoge 'license to produce' wat betekend dat de Deense consument gemiddeld genomen bereid is meer te betalen voor een product (De Vor Judith, 2022).

De Deense melkveehouderij staat wereldwijd zeer goed aangeschreven vanwege de kostenefficiëntie. Rond 2012 heeft de melkveehouderij in Denemarken een aantal zware jaren gekend met een lage melkprijs, hoge financieringen en een sterke grondprijzdaling. Hierdoor heeft de melkveehouderij een sterke consolidatie doorgemaakt. Dit heeft wel als resultaat geleid dat veel bedrijven toekomstbestendig zijn geworden die jaarlijks de productie opvoeren. De Deense melkveehouder met een groot en strak georganiseerd bedrijf heeft zijn kosten verlaagd door schaalvergroting, strenge protocollen en een strak voermanagement en een hoog dierwelzijn. Met deze bedrijfsvoering lukt het de Deense melkveehouders om melk te produceren voor een lagere kostprijs dan het huidige Europese gemiddelde. De kostprijs van de Deense melkproductie is de laatste jaren gedaald tot ruim €0,30 per liter melk, in tegenstelling tot de Nederlandse melkveehouderijbedrijven die hun kostprijs in de laatste jaren juist zagen stijgen naar €0,35 op meer, wat met name kwam door de invoering van het fosfaatrechtenstelsel (DCA Multimedia, 2012) (DCA Multimedia, 2019).

Ook neemt de belangstelling voor Denemarken onder akkerbouwers toe. Dit is een belangrijk onderdeel geworden in Denemarken. De voornaamste gewassen zijn granen en mais. De opbrengsten hiervan zijn over het algemeen 80% van die van Nederland. De reden hiervoor is dat er in Denemarken over het algemeen intensiever wordt geboerd dan in Nederland. Voor akkerbouwers zijn er goede mogelijkheden in de zetmeelteelt en in pootgoed vanwege een lage ziektedruk. Graszaadteelt geeft hogere saldo's en dat geldt ook voor andere zaadgewassen zoals spinazie en klaver (Interfarms, 2020).

De grondprijzen zijn niet te vergelijken met Nederland, gemiddeld €67.000 per ha. De huidige hectareprijs ligt tussen DKK 120.000 en 200.000, omgerekend is dit ongeveer €16.000 en €27.000. Van de koopsom wordt er ca. 60% gefinancierd door grote financieringsbedrijven als DLR, Nykrediet en RD.

De rest is eigenvermogen, banklening en groeifonds. In Denemarken geeft het financieringssysteem de mogelijkheid om voor 30 jaar een hypotheek vast te zetten tegen 1% rente + de daarbij behorende opslag van ca. 1,5%. Verder hebben bijna alle Deense landbouwbedrijven pachtland, deze contracten geven geen zekerheid dat de contracten verlengd kunnen worden. Pachtprijzen liggen op ca 2.000 Kr, omgerekend ongeveer €270,- per ha boven op de EU-subsidie (Interfarms, 2020) (Silvis Huub, 2022).

1.2.3 Duitsland

Ondanks dat Duitsland bekend staat om haar industriële productie en dienstensector, heeft het land een zeer interessante landbouwsector. Er zijn zo'n 300.000 Duitse agrarische bedrijven, verdeeld over de verschillende lidstaten te vinden. In de periode van 2010-2015 emigreerde een kwart van alle immigranten uit de land- en tuinbouw naar Duitsland (Colenbrander E, 2018).

Naast dat Duitsland marktleider is van de EU op het gebied van varkens, is het ook de grootste producent op het gebied van zuivelproductie. Jaarlijks wordt er ruim 30 miljoen ton melk geproduceerd. Het oosten in Duitsland is een gebied waar kansen liggen voor Nederlandse agrarische ondernemers. Hier bevinden zich veel grote melkveebedrijven die opgezet zijn ten tijde van het communisme, deze zijn door de jaren heen enigszins verouderd, maar hebben er tegenover staan dat er over het algemeen veel land bij beschikbaar is en een lagere kostprijs waardoor er volop ruimte is. Een ander gebied in Duitsland is het zuidoosten (Beieren) en het noordwesten waar de zuivelsector als vergelijkbaar gezien kan worden met Nederland. In tegenstelling tot het oosten staat de Beierse melkveesector meer bekend om zijn kleinschaligheid. (Farms4sale, 2021)

Het feit dat één derde van al het Duitse land gebruikt wordt voor akkerbouw maakt het voor Nederlanders erg aantrekkelijk. Het Duitse landschap is zeer divers en kent veel verschillende grondsoorten waardoor verschillende gewassen goed tot hun recht komen. De hoofdproducten zijn granen, welke vooral in het noordelijke laagland voorkomt en gewassen als aardappelen en suikerbieten die populair zijn bij akkerbouwers in het midden van Duitsland. Verder wordt er ook groente, fruit en wijn geproduceerd. (DCA MultiMedia, 2021)

Een huidig nadeel in Duitsland zijn de stijgende grondprijzen. Uit cijfers van statistiekdienst Destatis blijkt dat de gemiddelde grondprijs vorig jaar bijna 5% omhoog ging (in Nederland was dit met 2,2%). De verschillen in grondprijzen verschillen heel erg tussen de deelstaten, zo was het prijsniveau afgelopen jaar in Beieren (€64.000) en Noordrijn-Westfalen (€59.500) redelijk vergelijkbaar met Nederland, maar grond wat ligt in Saarland (€10.700) en Brandenburg (€13.000) ligt een heel stuk lager. In Nedersaksen steeg de gemiddelde prijs voor grond ongeveer drie keer zo hard als het gemiddelde. Met €46.600 per hectare staat de deelstaat op de derde plek in de ranglijst van duurste grondmarkten. Het stijgen van de grondprijzen is het gevolg van de opmars van biogas (DCA MultiMedia, 2020) (DCA MultiMedia, 2021) (Farms4sale, 2021).

1.2.4 Zweden

Voorheen was de agrarische sector een belangrijke schakel in de Zweedse economie, maar dit heeft met de jaren aan belang verloren. Op dit moment zijn er ongeveer 72.000 landbouwbedrijven in Zweden, vergeleken met 1970 was dit ongeveer het dubbele. Toch is de productie in Zweden niet achteruitgegaan, dit komt doordat de bedrijven in omvang zijn toegenomen. Een Zweeds agrarisch bedrijf heeft nu gemiddeld ongeveer 36 hectare landbouw. Dat is bijna het dubbele dan 40 jaar geleden. Daarnaast is de opbrengst per hectare en per dier ook hoger dan in het verleden. Ongeveer

6,8% van de totale oppervlakte van Zweden (2.790.000 ha.) wordt gebruikt voor de land- en tuinbouw (Agro-E&I, 2020).

Een ander belangrijk deel binnen de agrarische sector in Zweden is de veehouderij. In 2018 telde Zweden ongeveer 3.350 melkveebedrijven die samen 2,76 miljard kg melk afleverden aan de fabrieken. Wel hebben de melkveehouders in Zweden te maken met een strenge wet- en regelgeving, hoewel de controle en de uitvoering hierop minimaal is. Zo is er een verplichte weidegang voor dieren die ouder zijn dan 6 maanden, mag antibiotica alleen gebruikt worden als laatste redmiddel en moet worden toegediend door de veearts. Hierdoor is wel de stap van gangbaar naar biologisch gemakkelijker te maken (LTO Noord, 2020).

Een voordeel van Zweden zijn de lage agrarische grondprijzen. Deze verschillen tussen de 1.500 euro in het noorden en 15.000 euro per ha in het zuiden van het land. In het vruchtbare en milde zuiden van het land verbouwen de boeren vooral rogge, haver en tarwe. Geschikte landbouwgronden zijn in het noorden schaarser, dit komt door de dichte begroeiing, kou, donkerte en beperkte infrastructuur. De enige vormen van landbouw wat hier wordt gezien zijn gras- en veeteelt (Wageningen University & Research, 2017).

Zweden heeft 60.000 boeren, die samen circa 1 miljard euro aan Europese subsidies ontvangen. Deze subsidie zijn in Zweden erg belangrijk, wanneer deze subsidies namelijk zouden wegvallen, blijft er voor de eigenaars van het boerenbedrijf niets over om van te leven en draait de boerderij verlies. Hierdoor hebben veel boeren bedrijven een nevenactiviteit of een baan erbij als in de bosbouw, een winkel, het onderwijs of in de zorg. Een ander opmerkelijk punt in Zweden is de prijs van arbeid, op een agrarisch bedrijf worden niet snel mensen ingehuurd om werk te verrichten, dit aangezien de lonen hier hoog zijn, waardoor het niet uit kan (Fransen A, 2018).

1.2.5 Frankrijk

Frankrijk is een van de belangrijkste landbouwlanden van Europa. De agrarische sector speelt een cruciale rol in de Franse economie; het economische belang van de landbouw is groter dan in de meeste andere landen. Frankrijk telt ongeveer 400.000 landbouwbedrijven, dit aantal is aan het afnemen maar door de schaalvergroting blijft de totale productie stabiel. Frankrijk is na Duitsland de grootste zuivelproducent van de EU. De zuivelsector biedt werk aan zo'n 300.000 mensen en is goed voor een productie van 24 miljard liter melk. De melkprijs is over het algemeen erg stabiel, en komt met 34 á 35 cent per liter overeen met de prijs in Nederland. Het land kent geen fosfaatrechtenstelsel, maar wel een systeem met leveringscontracten wat soms gecompliceerd kan zijn.

Ook op het gebied van akkerbouw is Frankrijk een belangrijke speler. Door het gevarieerde landschap en klimaat kunnen er in Frankrijk vele verschillende gewassen verbouwd worden. Vruchtbare akkerbouwgrond vindt men over het algemeen in het noorden van het land, en in de streken rondom Parijs, dit zijn dan ook de gebieden waar de prijs van grond het hoogst ligt, tussen de €8.000 en €13.000 per hectare. In deze gebieden is de akkerbouw ook het sterkst ontwikkeld. In het midden van het land liggen er kansen in de graanindustrie. Wijngaarden komen daarnaast het meest voor in het zuiden van Frankrijk. De prijs van deze grond ligt een stuk hoger in vergelijking met de grond in het noorden en westen. Gemiddeld kost een hectare grond waarop een wijngaard is gevestigd €16.000 euro (Farms4Sale, z.d.) (DCA Media, 2019).

Voor jonge boeren zijn vestigingsfaciliteiten aanwezig om de financiering van de overname van landbouwbedrijf te vergemakkelijken. Hier zijn wel voorwaarden aan verbonden. De leeftijd moet tussen 18 en 40 jaar zijn en men dient in het bezit te zijn van een erkend landbouwdiploma. Ook moet het gaan om een eerste vestiging in Frankrijk. De 'jonge boeren schenking' (DJA= Donation Jeunes

Agriculteurs) geeft een schenking aan jonge boeren, maar dit is echter afhankelijk van meerdere criteria die per regio verschillen en door de departementale commissies vastgesteld worden. Tevens verstrekken een aantal banken een 'jonge boeren lening' (MTS-JA, Pret Moyen Terme Spéciaux – Jeunes Agriculteurs) waarbij de rente gedeeltelijk wordt gesubsidieerd door de overheid (Hof Harm, 2020).

1.3 Met twee miljoen naar het buitenland.

Melkvee100Plus stelde in februari 2021 aan emigratiekantoor Interfarms de vraag 'Wat koopt een melkveehouder in een aantal emigratielanden met €2.000.000 euro aan eigen geld plus bijpassende financiering uit het betreffende land?' De landen die zijn uitgekozen voor verder onderzoek zijn; Duitsland, Denemarken, Zweden, Canada en Australië. In de grote landen is er gekozen voor een bedrijf in een populaire regio waar Nederlandse melkveehouders neerstrijken en de gekozen bedrijven zijn een redelijke afspiegeling van wat er te koop staat. Hierbij is er een aantekening gemaakt dat geen enkel bedrijf hetzelfde is; verschillen in aantal hectares en aantal koeien maken een verschil in rendement. Uit dit onderzoek is figuur 4 gekomen die hierna verder wordt toegelicht. (Stevens René, 2021)

Bedragen in € per te koop staand bedrijf, cijfers van 2020.					
	Duitsland	Denemarken	Zweden	Canada	Australië
aantal koeien	380	365	500	100	300
aantal hectares in gebruik	300	265	472	113	180
aantal hectares in eigendom	145	265	172	113	180
investering incl. aankoopkosten	5.400.000	7.205.000	7.700.000	4.700.000	3.370.000
financiering	3.400.000	5.205.000	5.680.000	2.100.000	1.370.000
eigen vermogen	2.000.000	2.000.000	2.020.000	2.600.000	2.000.000
omzet	435.000	773.500	1.431.000	500.000	607.500
resultaat voor belasting	118.000	253.300	672.100	62.000	81.000
bron: Interfarms					

Figuur 4 Vergelijking van bedrijven qua eigen vermogen (Stevens René, 2021)

Duitsland

Veel bedrijven in Duitsland zijn zelfvoorzienend en daardoor minder afhankelijk van dure inkoop van voeders. Financiering is lastiger dan in het nabijgelegen Denemarken; in het oosten van Duitsland is 40 tot 50% eigen geld nodig en in het westen is dat 50 tot 60%. Op basis van deze financieringsmogelijkheid kan een veehouder met €2 miljoen eigen geld een bedrijf kopen van €5.4 miljoen. Dat is goed voor 380 koeien en 145 hectare grond, wat vorig jaar een rendement opleverde van €118.000 (inclusief €70.000 aan EU-premies).

Denemarken

Denemarken is een land wat bekend staat onder agrariërs om

Denemarken staat bekend onder de agrariërs om een land dat dichtbij is, grootschalig, strak georganiseerd en een sterke focus heeft op de kostprijs. Ook is er een groot aanbod aan bedrijven in verschillende formaten van omvang. Na de economische crisis in daalden grondprijzen destijds waardoor veel bedrijven in de financiële problemen kwamen. Inmiddels is dit weer stabiel en licht stijgend. Het voorbeeldbedrijf uit de tabel bestaat uit 365 koeien en 265 hectare grond. Op basis van de berekeningen komt dat uit op een resultaat van €253.300 waarvan €80.000 aan EU-premie.

Zweden

Zweden staat bekend om het Scandinavische land met letterlijk en figuurlijk ruimte om te ondernemen. De Zweedse overheid is gestimuleerde om de eigen voedselproductie te behouden. In de zuidelijke provincies bevinden zich de meeste melkveebedrijven, met als groot voordeel de relatief lage grondprijzen. Wanneer er sprake is van 25% eigen vermogen willen banken financieren voor aankoop van een bedrijf. Daarnaast kent Zweden een vrij stabiele melkprijs van gemiddeld €0,35 per kilo en voor biologische melk €0,49. Het voorbeeldbedrijf uit figuur 3 zal uitkomen op een resultaat van €672.100 euro. Dit bedrag is onder andere te danken aan de omvang van het bedrijf, de gunstige verhouding koeien en grond en een groot aandeel aan EU-subsidies.

Canada

Canada staat bekend als één van de belangrijkste emigratie overzee. Melkprijzen liggen gemiddeld een stuk boven het niveau van Nederland met €0,50 per kilo. Wel staat hiertegenover dat er een duur quotum voor nodig is om te produceren, wat ervoor zorgt dat de melkveehouderij op bedrijfsniveau een stuk kleinschaliger is als het buurland de Verenigde Staten. Het voorbeeldbedrijf ligt gevestigd in het noordoosten, waar een relatief goedkope grondprijs geldt van €4.500 tot €18.000 per hectare. Financiering is hier mogelijk vanaf 35% tot 40% eigen vermogen. Met de 100 koeien en 113 hectare land in eigendom zal er een rendement worden gemaakt van €62.000. In tegenstelling tot de Europese landen ontvangen boeren hier geen inkomensondersteuning.

Australië

Australië heeft altijd al een aantrekkingskracht gehad op de Nederlandse melkveehouders die niet terugdeinsden van de afstand. Het gigantische land kent veel ruimte, geen quota's en weinig subsidie. Een aantal gebieden als New South Wales en Victoria staan bekend om de vele melkveebedrijven door regenval en irrigatie. Financiering van de aankoop van een melkveebedrijf is mogelijk tot 60% van de waarde van onroerend goed. Het nettoresultaat van het voorbeeldbedrijf komt uit op €81.000 euro dit is na aftrek van financieringskosten en lonen voor familie en derden (Stevens René, 2021).

1.4 Emigratiebegeleiding

Emigreren is een ingrijpende beslissing en vergt veel voorbereiding. Wat er precies allemaal geregeld moet worden hangt af van het land van bestemming. Een emigratiebegeleider kan hierbij helpen, dit is afhankelijk van wat er gevraagd wordt. Zo kan er met het hele traject worden meegeholpen maar ook met een klein deel hiervan.

Bij het begin van een emigratiegesprek wordt er vastgesteld wat de wensen, de voorkeuren en de financiële mogelijkheden zijn. Vanuit hier maakt de emigratiebegeleider een overzicht van het geschikte aanbod. Om te ervaren of het land bevalt om te wonen, adviseren veel emigratiebegeleiders om de regio te bezoeken met of zonder de emigratiebegeleider. In deze tijd worden er verschillende bedrijven bezocht en wordt er in gesprek gegaan met de lokale agrarische ondernemers. Wanneer er een keuze is gemaakt voor een bedrijf wordt er een financiële onderbouwing en prognose opgemaakt. Hierna zal het verder gaan met de onderhandelingen en aankoop van het bedrijf. De emigratiebegeleider brengt de fiscale en juridische zaken in kaart, en de klant wordt op de hoogte gebracht van de meest actuele wet- en regelgeving in het land, zoals milieu-beperkende maatregelen. Vervolgens zorgt een emigratiebegeleider ervoor dat er onderlinge afstemmingen worden gesloten met alle betrokkenen voor de overdracht. Na de overdracht begint het avontuur eindelijk echt, en kan er worden overgegaan op de nazorg. Hierbij kan er gerekend worden op hulp bij het opstarten van het

bedrijf, als het inrichten van de boekhouding, agrarische contacten, bankrekeningen en andere gezinszaken als verzekering, scholen etc. (Interfarms, 2021)

Voorheen was een emigratiebegeleider een belangrijke schakel in het gehele proces van emigratie. Dit kwam mede doordat informatie nog lastig was te vinden, en contact leggen met onbekenden agrariërs die geëmigreerd zijn ging ook niet vanzelf. In de tijd van nu is dit een stuk gemakkelijker door het internet. Een boel informatie kan al worden opgezocht en het is een stuk gemakkelijker om ervaringen uit te wisselen met boeren over de hele wereld. Tegenwoordig kent ook elke boer ook wel iemand die is geëmigreerd waar die met vragen terecht kan.

Voor emigratie zijn er diverse bedrijven die zich hierop richten. Dit kunnen makelaarsbedrijven zijn met een emigratiebegeleider in dienst, bedrijven die volledig gericht zijn op emigratie of een persoon met een eenmanszaak. Aangezien het onmogelijk is voor één persoon om alle emigratiekennis in huis te hebben van diverse landen over de hele wereld, wordt er samengewerkt met emigratiebegeleiders uit verschillende landen. Wanneer er duidelijke plannen gemaakt zijn met een agrariër over wat zijn toekomstland gaat worden, wordt er veelal een begeleider ingeschakeld uit het betreffende land. Deze begeleider zal dan samen met de klant zich verder gaan verdiepen over mogelijke bedrijven en zich richten op de regelgeving.

Aangezien er weinig tot geen kennis en gegevens zijn in welke mate een emigratiebegeleider is ingezet bij een emigratieproces en naar welke landen dit voornamelijk zijn, is dit onderzoek opgesteld.

1.5 Knowledge gap

Er is inmiddels meer duidelijk geworden over de geschiedenis van emigratie, de meest gekozen landen voor emigratie, wat er met twee miljoen euro gedaan kan worden in diverse landen en wat de meest voorkomende werkzaamheden/taken zijn van een emigratiebegeleider. Echter is er nog niet bekend welke verwachtingen er worden gesteld aan een emigratiebegeleider, en hoe daarop ingespeeld kan worden. Het beoogde resultaat zou daarom ook zijn om dit in kaart te brengen. Op basis van het resultaat kan er een aanbeveling worden gedaan gericht aan emigratiebegeleiders om in te kunnen spelen op de vraag van agrariërs die nadenken om te emigreren.

Afbakening

Aangezien er tot op heden nog weinig bekendheid is over de vraag naar een emigratiebegeleider en wat verder als deze wordt ingezet bij een emigratie, zal hier verder onderzoek naar gedaan worden. Hierbij zal er gekeken worden wat agrariërs belangrijk vinden aan een emigratiebegeleider. Ook zal er gekeken worden naar agrariërs die na 1990 geëmigreerd zijn, om te zien wat hier de beweegreden(en) van waren, als ze destijds een emigratiebegeleider hebben ingeschakeld en voor welke aspecten dit waren.

1.6 Hoofdvraag en deelvragen

Door de knowledge gap kan er een hoofdvraag geformuleerd worden, met de bijbehorende deelvragen.

Hoofdvraag:

Hoe kan een emigratiebegeleider inspelen op de behoeftes en wensen van Nederlandse agrariërs die willen emigreren?

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn de onderstaande deelvragen opgesteld:

- Deelvraag 1.** Wat zijn de ervaringen van Nederlanders die geëmigreerd zijn op basis van de beweegreden(en)?
- Deelvraag 2.** Welke beweegreden hebben Nederlandse agrariërs momenteel om te emigreren?
- Deelvraag 3.** Wat wordt er verwacht van een emigratiebegeleider?

2. Aanpak en methode

Dit hoofdstuk licht toe hoe de informatie is verzameld voor het onderzoek. Ook wordt beschreven wat er nodig is geweest om de informatie te verzamelen en te verwerken. De methodes worden eerst in het algemeen uitgelegd en hierna wordt per deelvraag de methode toegelicht.

2.1 Materiaal

Voor het uitvoeren van het onderzoek is er gebruik gemaakt van een (online) enquête programma. Er is voor een online enquête gekozen om zo de respondenten voldoende tijd te gunnen om over het antwoord na te denken en dit de grootste kans bood om zo voldoende Nederlandse agrariërs te bereiken. Dit in tegenstelling tot een face-to-face gesprek waarbij een respondent weinig bedenktijd heeft om antwoord te geven op de vragen. Een online enquête is daarbij laagdrempeliger dan een face-to-face interview. Er werd hierbij dan ook verwacht dat er in korte tijd voldoende respondenten benaderd waren.

Het enquête programma dat gebruikt is, is het programma Google Formulieren. Google Formulieren is een overzichtelijk programma waar de resultaten duidelijk worden weergegeven. De keuze voor Google Formulieren is op basis van ervaring met het programma. De enquête is weergegeven in bijlage 1.

2.2 Methode

Voor het onderzoek werd er gezocht naar Nederlandse agrariërs die of al geëmigreerd zijn of die serieus nadachten om te gaan emigreren. Om deze doelgroepen te bereiken is de enquête verspreid via diverse pagina's als 'Nederlandse boeren in het buitenland', 'koeien' etc. via het social mediakanaal Facebook, daarnaast is er gebruik gemaakt van de social mediapagina's van AgriPlaza. Aangezien er twee verschillende vragenlijsten zijn opgesteld, één voor Nederlandse agrariërs die al geëmigreerd zijn en één voor Nederlandse agrariërs die serieus nadachten om te emigreren, is ervoor gekozen om één enquête naar buiten te brengen. Dit is gedaan om verwarring te voorkomen en de bereikbaarheid zo groot mogelijk te maken. Bij de eerste vraag in de enquête wordt er naar aanleiding van het antwoord die de respondenten invullen automatisch doorverwezen naar de juiste vragenlijst. De enquêtevragen bestonden voornamelijk uit gesloten vragen, het doel hiervan was om een nauwkeurig, duidelijk, herkenbaar en gemakkelijk te klasseren antwoord te ontvangen. Hierdoor is het een kwantitatief onderzoek. Omdat het niet mogelijk was om alle mogelijke antwoorden vooraf duidelijk in beeld te krijgen, waren er een aantal vragen waarbij het ook mogelijk was om een vrije mening te geven. Om de enquête op te stellen is er gebruik gemaakt van data van AgriPlaza, de QuickScan (s)emigratie van Nederlandse agrariërs; push- en pullfactoren en het rapport 'boeren en emigratie'. Er is voor gekozen om één enquête op te stellen met als eerste vraag; 'wat is uw affiniteit met emigratie?'. De antwoorden hierop waren; 'Ik ben geëmigreerd' of 'ik denk serieus na over emigratie'. Na het invullen van deze vraag werd er automatisch doorverwezen naar de rest van de vragen die passend waren bij het antwoord op vraag één. Er is gekozen om één enquête op te stellen om eventuele verwarring tussen verschillende enquêtes te vermijden en zo meer respondenten te benaderen (Meulenkamp W.J.H., Kranendonk R.P., Hermans C.M.L., Rienks W.A., 2006) (Hillebrand J.H.A., 1989).

Enquête

Een enquête is een manier van onderzoek doen. Hierbij wordt een vragenlijst, online of offline, verspreid. De resultaten kunnen in cijfers worden uitgedrukt, doordat de vragen meerkeuze zijn. Daarmee is een enquête ook een vorm van kwantitatief onderzoek. Echter kunnen er in een enquête ook open vragen gesteld worden, hierbij kan de afnemer zijn of haar eigen antwoord toelichten.

2.3 Onderzoeksmethode per deelvraag

Hieronder is per deelvraag beschreven hoe deze is uitgewerkt;

Deelvraag 1. Wat zijn de ervaringen van Nederlanders die geëmigreerd zijn op basis van de beweegreden(en)?

Methode Om erachter te komen wat de ervaringen waren van Nederlanders die geëmigreerd zijn, was het van belang om deze doelgroep te spreken. Dit is gedaan middels een (digitale) enquête. In deze enquête is er onderzoek gedaan naar de beweegredenen van de emigratie. En is er gekeken als deze beweegreden is uitgekomen. Daarnaast werd er gekeken als er sprake was geweest van een emigratiebegeleider die betrokken is geweest bij het emigratie proces, en wat hier de ervaring van was.

Deelvraag 2. Welke beweegredenen hebben Nederlandse agrariërs momenteel om te emigreren?

Methode Om erachter te komen wat momenteel de beweegredenen waren van Nederlandse agrariërs om te emigreren, was het van belang om deze doelgroep te spreken. Dit werd gedaan middels een (digitale) enquête. In deze enquête werd er gekeken wat de beweegreden zijn van een Nederlandse agrariër om te emigreren, en wat de verwachtingen zijn van het toekomstige emigratieland.

Deelvraag 3. Wat wordt er verwacht van een emigratiebegeleider?

Methode Om erachter te komen wat er verwacht wordt van een emigratiebegeleider, is het van belang om deze doelgroep te spreken. Dit is ook gedaan middels een (digitale) enquête. Deze vragen zijn in dezelfde enquête verwerkt als de hierboven genoemde deelvragen. Wanneer de wensen en verwachtingen van de agrariërs in beeld zijn gebracht, kan hier vanuit de emigratiebegeleider op worden ingespeeld.

2.4 Steekproefgrootte enquêtes

Om een betrouwbare uitspraak te doen over de uitslag van de enquête, moet er een bepaald aantal enquêtes zijn ingevuld. Om dit te kunnen berekenen moeten eerst de populatieomvang worden berekend. Wanneer dit bekend is kunnen er berekeningen gemaakt worden. Dit wordt berekend met behulp van een betrouwbaarheidsniveau van 95%. Dit is de waarschijnlijkheid dat de steekproef de populatie nauwkeurig vertegenwoordigt, hiervoor is de standaard 95%. Ook moet er een foutmarge ingevuld worden. Een foutmarge is het bereik dat de reacties van de populatie mag afwijken van de steekproef, dit is 5% (SurveyMonkey, z.d.).

$$\frac{z^2 \times p(1-p)}{e^2} \div 1 + \left(\frac{z^2 \times p(1-p)}{e^2 N} \right)$$

Figuur 5 Steekproefgrootte formule (SurveyMonkey, z.d.)

De formule die is gebruikt om de steekproefgrootte te berekenen luidt zoals in figuur 5.

Met behulp van een calculator van SurveyMonkey (z.d.) is het eenvoudiger om de formule op te lossen. Voor beide antwoorden op vraag één in de enquête worden berekeningen gemaakt om de betrouwbaarheid zo hoog mogelijk te maken.

Voor de populatie met het antwoord 'ik ben geëmigreerd' op vraag één in de enquête, moet er gekeken worden hoeveel personen er de afgelopen 35 jaar geëmigreerd zijn, dit aangezien de enquête vragen zich richten tot het jaar 1990. Aangezien er weinig bekendheid is over het aantal agrarische ondernemers dat de afgelopen jaren geëmigreerd is, behalve dat er tussen het jaar 2010 en 2015 er in totaal honderd boeren zijn geëmigreerd, kan er een schatting gemaakt worden dat er elke 5 jaar honderd boeren zouden emigreren. Dit betekent dus dat er op een schaal van 35 jaar 700 boeren geëmigreerd zullen zijn. (Bouwmeester Rene, 2020)

Met behulp van de eerdergenoemde berekening wordt de steekproefgrootte berekend. Hieronder is vermeld welke getallen zijn ingevuld.

- Populatieomvang: 700
- Betrouwbaarheidsniveau: 95
- Foutmarge: 5

In figuur 6 is de uitkomst van de berekening te zien van hoeveel Nederlandse agrariërs er destijds zijn geëmigreerd naar het buitenland. De steekproefgrootte moet 249 zijn. Dit betekent dat er 249 respondenten moeten zijn op het antwoord bij vraag één 'ik ben geëmigreerd' om met een betrouwbaarheid van 95% te zeggen dat de uitkomsten voor de geëmigreerde Nederlandse agrariërs gelden.

The screenshot shows a web interface titled 'Uw steekproefgrootte berekenen'. It contains three input fields: 'Populatieomvang' with the value 700, 'Betrouwbaarheidsniveau (%)' with a dropdown menu set to 95, and 'Foutmarge (%)' with the value 5. Below these fields, the calculated 'Steekproefgrootte' is displayed in large green text as 249.

Figuur 6 Steekproefgrootte voor geëmigreerde Nederlandse agrariërs. (SurveyMonkey, z.d.)

Voor het antwoord op vraag één in de enquête 'ik denk serieus na over emigratie' wordt er gekeken naar het aantal agrarische bedrijven in Nederland. In 2020 stond dit op 52.695, met een schatting waarbij er elk jaar 3% van het totaal aantal agrarische bedrijven afneemt. Zo komt het aantal van agrarische bedrijven in 2022 op een totaal van 49.580 bedrijven. Wat in de aanleiding van dit onderzoek ook is beschreven is dat een 19% van de agrarische ondernemers wel eens denkt aan emigratie. Omdat dit niet een percentage is wat serieuze overwegingen maakt om te emigreren wordt er de helft van 19% genomen. Hierdoor zal het uitkomen op een aantal van 4.710 agrarische bedrijven wat serieus nadenkt om te emigreren (Statline, 2021) (Berkhout Petra, 2021).

Met behulp van de eerdergenoemde berekening wordt de steekproefgrootte berekend. Hieronder is vermeld welke getallen zijn ingevuld.

- Populatieomvang: 4.710
- Betrouwbaarheidsniveau: 95
- Foutmarge: 5

In figuur 7 is de uitkomst van de berekening van de hoeveel Nederlandse agrariërs die serieus nadenken om te emigreren te zien. De steekproefgrootte moet 356 zijn. Dit betekent dat er 356 respondenten moeten zijn op het antwoord bij vraag één 'ik denk serieus na over emigratie' om met een betrouwbaarheid van 95% te zeggen dat de uitkomsten voor de populatie Nederlandse agrariërs gelden.

The screenshot shows a web interface titled 'Uw steekproefgrootte berekenen'. It contains three input fields: 'Populatieomvang' with the value 4710, 'Betrouwbaarheidsniveau (%)' with a dropdown menu set to 95, and 'Foutmarge (%)' with the value 5. Below these fields, the calculated 'Steekproefgrootte' is displayed in large green text as 356.

Figuur 7 Steekproefgrootte voor Nederlandse agrariërs die serieus nadenken over emigratie (SurveyMonkey, z.d.)

3. Resultaten

Na het beschrijven van het plan, is het verzamelen van resultaten in gang gezet. De resultaten die worden weergegeven zijn afkomstig uit de afgenomen enquêtes. Voorafgaand aan het onderzoek zijn er drie deelvragen opgesteld om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden. De resultaten worden per deelvraag besproken. In dit hoofdstuk zullen er nog geen conclusies worden getrokken op basis van de data. Dit gebeurt in de volgende hoofdstukken.

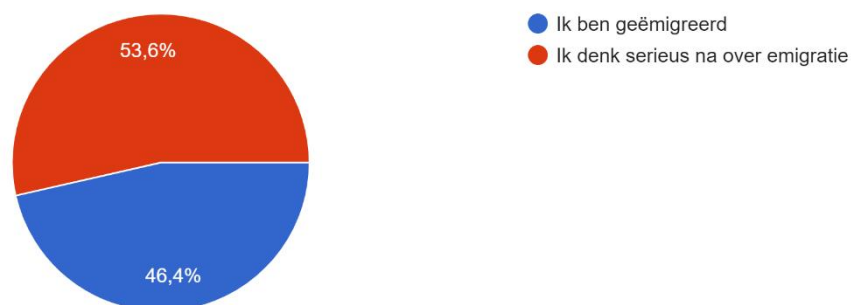
Voor het onderzoek zijn er diverse agrariërs benaderd. Dit is gebeurd via de Facebookpagina van AgriPlaza en Landlords-vastgoed-Nederland. Deze pagina's hebben samen een bereik van 7.735 volgers. Daarnaast is de enquête verspreid in Facebook groepen als 'Nederlandse boeren in het buitenland', 'Koeien', 'Boerinnengroep', 'Stage agrarische sector vraag & aanbod', 'Boeren vacatures en Stageplekken & Agrarisch vastgoed'. Naast deze groepen en pagina's is de enquête ook verspreid op Facebook onder vrienden, die hem nogmaals hebben gedeeld, wat zorgt voor het zogenaamde sneeuwbal effect. Naast Facebook is er gebruik gemaakt van het social mediakanaal Whatsapp, via hier is de enquête doorgestuurd naar diverse groepsgesprekken met (toekomstige) agrariërs. Vervolgens is er gebruik gemaakt van de webpagina Prikkebord, een forum voornamelijk de melkveehouderij en ander agrariërs. Om toekomstige agrariërs te benaderen voor de enquête gericht op agrariërs die nadenken over emigratie is de enquête verspreid onder alle studenten die studeren aan de Aeres Hogeschool te Dronten, te Wageningen en te Almere.

De enquête is op donderdag 12 mei 2022 verstuurd en is op zaterdag 28 mei 2022 gesloten. De reden dat de enquête offline is gehaald, is omdat er in de periode van 24 tot 28 mei geen nieuwe respondenten hebben gereageerd op de enquête. Hierdoor is er op 28 mei besloten om het onderzoek stop te zetten en van start te gaan met de dataverwerking.

De enquête is volledig ingevuld door 267 respondenten zie. 124 respondenten die geëmigreerd zijn en 143 respondenten die serieus nadenken over emigratie zie figuur 8. Hierop volgend zullen de deelvragen aan de hand van de resultaten van de enquête worden beantwoord.

Wat is uw affiniteit met emigratie?

267 antwoorden

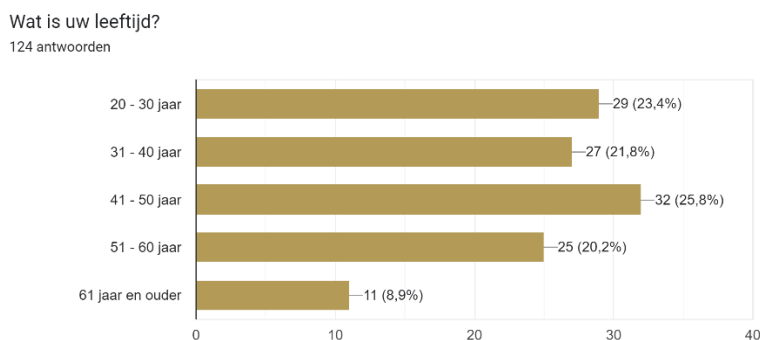
Figuur 8 Wat is uw affiniteit met emigratie?

3.1 Resultaten deelvraag 1

Deelvraag 1: Wat zijn de ervaringen van Nederlanders die geëmigreerd zijn op basis van de beweegreden(en)?

Om deze deelvraag te beantwoorden is er gekeken naar de resultaten van de vragen ‘Wat is uw leeftijd?’, ‘Wanneer bent u geëmigreerd?’, ‘Naar welk land bent u geëmigreerd?’, ‘Hoe is de interesse voor dit land ontstaan?’, ‘Wat was/waren destijds de beweegreden(en) om te kiezen voor emigratie?’, ‘Is die beweegreden uitgekomen?’, ‘Wat voor soort bedrijf heeft u momenteel?’ en ‘Had u een bedrijf voordat u emigreerde, zo ja wat was dat?’.

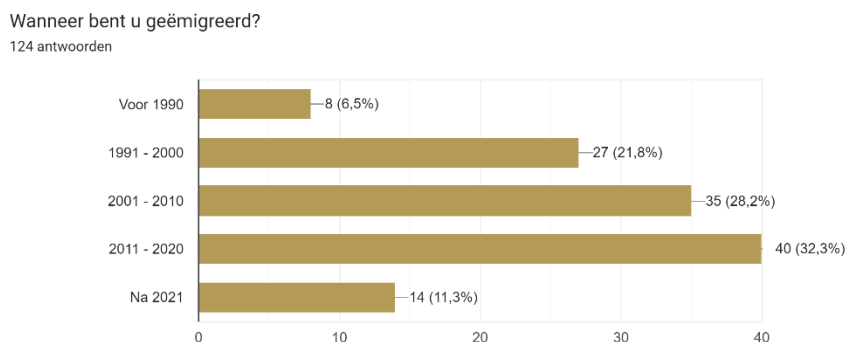
Enquêtevraag: ‘Wat is uw leeftijd?’. Op deze vraag waren er vijf voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk, namelijk; 20 – 30 jaar, 31 – 40 jaar, 41 – 50 jaar, 51 – 60 jaar en 61 jaar en ouder. In figuur 9 is te zien hoe de respondenten deze vraag hebben beantwoord. De respondenten waren hierbij verplicht om één antwoord in te vullen. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Figuur 9 Wat is uw leeftijd?

Uit figuur 9 zijn de absolute getallen af te lezen van de leeftijd van de respondenten. Op deze vraag gaf de grootste groep (25,8%) aan dat zij in de leeftijdsgroep vallen tussen de 41 – 50 jaar gevolgd door 23,4% van de leeftijdsgroep van 20 – 30 jaar.

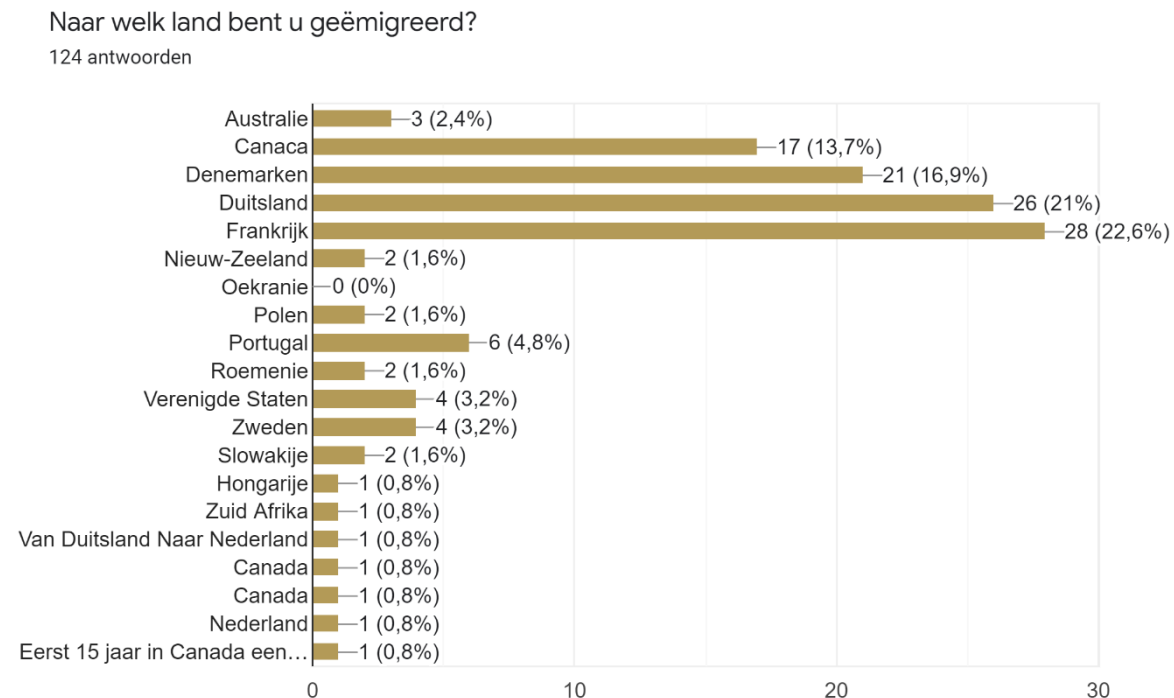
Enquêtevraag: ‘Wanneer bent u geëmigreerd?’. Op deze vraag waren ook vijf voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk, namelijk; voor 1990, 1991 – 2000, 2001 – 2010, 2011 – 2020 en na 2021. De respondenten waren hierbij ook verplicht om één antwoord in te vullen. In figuur 10 is hiervan de uitslag af te lezen.

Figuur 10 Wanneer bent u geëmigreerd?

Uit bovenstaand figuur is af te lezen dat de grootste groep namelijk 32,3% van de respondenten is geëmigreerd in de periode van 2011 – 2020 en 28,2% van de respondenten is geëmigreerd in de periode 2001 – 2021.

Enquêtevraag: ‘Naar welk land bent u geëmigreerd?’. Op deze vraag waren er elf voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk namelijk; Australië, Canada, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Nieuw-Zeeland, Oekraïne, Polen, Portugal, Roemenië en de Verenigde Staten. Daarnaast was er ook de antwoordmogelijkheid om te kiezen voor anders, waarbij er zelf een antwoord gegeven kon worden. De respondenten waren verplicht om één antwoord in te vullen. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

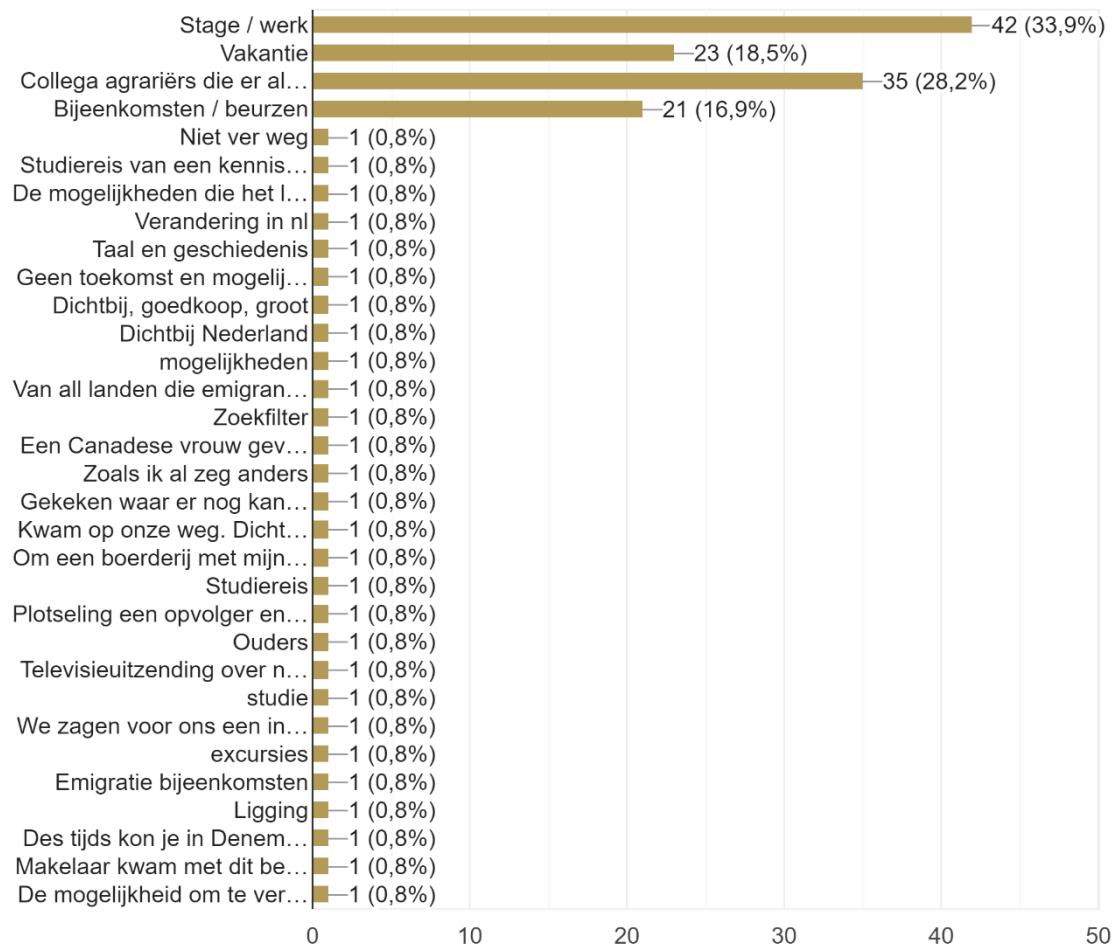
Figuur 11 Naar welk land bent u geëmigreerd?

Uit figuur 11 is af te lezen dat de grootste groep namelijk 22,6% is geëmigreerd naar Frankrijk gevolgd door 21% naar Duitsland. 16,9% is destijds geëmigreerd naar Denemarken gevolgd door 16,1 % naar Canada.

Enquêtevraag: ‘Hoe is de interesse voor dit land ontstaan?’. Op deze vraag waren er vier voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk namelijk; Stage/werk, vakantie, collega agrariërs die er al zaten en bijeenkomsten/beurzen. Daarnaast was er ook de mogelijkheid om te kiezen voor anders en zo zelf een antwoord naar keuze in te vullen. De respondenten waren verplicht om één antwoord hierbij in te vullen. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Hoe is de interesse voor dit land ontstaan?

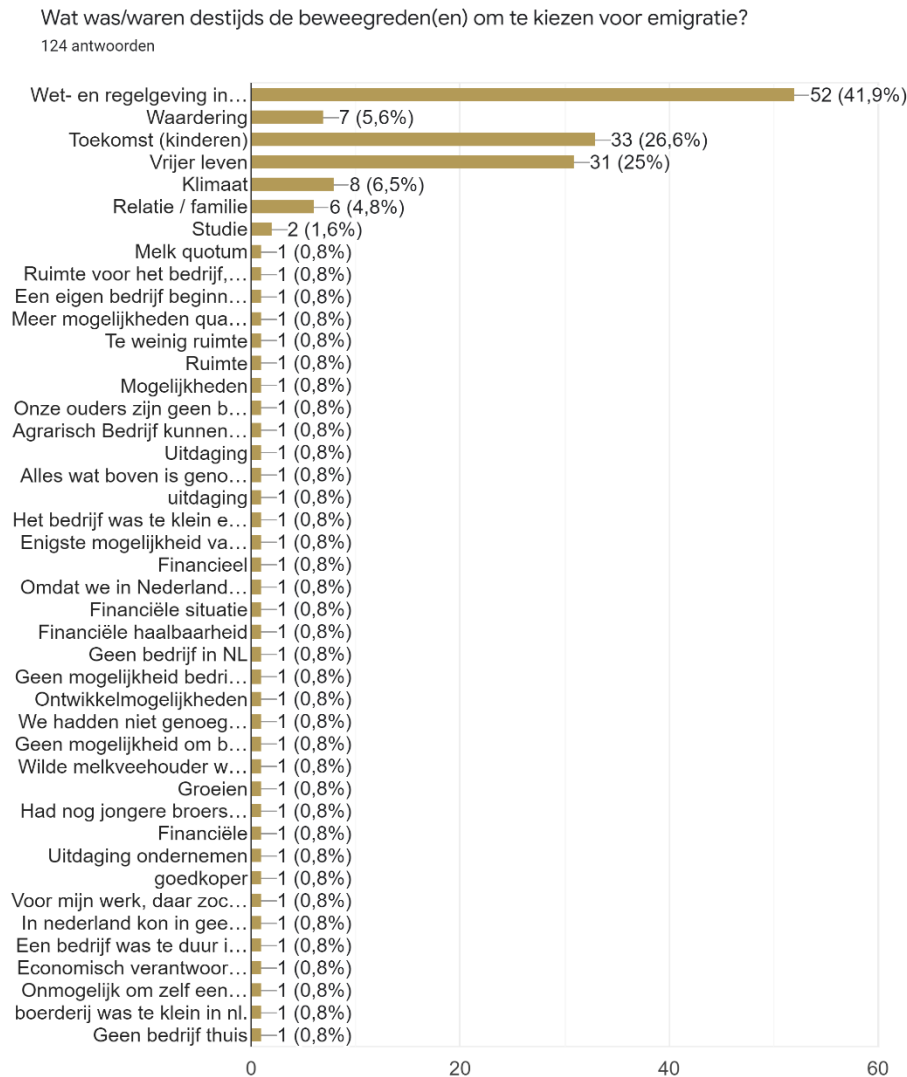
124 antwoorden

Figuur 12 Hoe is de interesse voor dit land ontstaan?

Uit figuur 12 is af te lezen dat van de grootste groep van de respondenten de interesse naar het land is voortgekomen uit stage/werk namelijk 33,9%. 28,2% van de respondenten geeft aan dat de interesse is ontstaan door collega agrariërs die al in het land woonden en 18,5% geeft aan door vakantie.

Enquêtevraag: 'Wat was/waren destijds de beweegreden(en) om te kiezen voor emigratie?'. Op deze vraag waren er zes voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk namelijk; wet- en regelgeving in Nederland, waardering, toekomst, vrijer leven, klimaat en relatie/familie. Ook was er als mogelijkheid om anders te kiezen, waarbij er zelf een antwoord gegeven kon worden. In figuur 13 is te zien hoe de respondenten deze vraag hebben beantwoord. De respondenten moesten minimaal één en konden maximaal twee antwoorden aanvinken welke werden getoond in de enquêtevraag. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

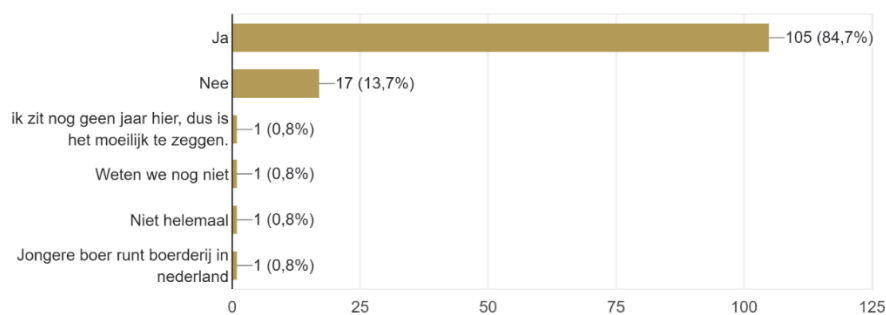
Figuur 13 Wat was/waren destijds de beweegreden(en) om te kiezen voor emigratie?

Uit figuur 13 zijn de absolute getallen af te lezen van het aantal respondenten dat heeft ingevuld welke beweegreden(en) zei destijds zagen om te emigreren. Op deze manier is ieder antwoord individueel af te lezen. Op deze vraag gaf 41,9% van de respondenten aan dat dit destijds kwam door de wet- en regelgeving in Nederland en 26,6% van de respondenten zag een toekomst in een ander land als Nederland voor zich.

Enquêtevraag: 'Is die beweegreden uitgekomen?'. Op deze vraag waren er twee voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk, namelijk; ja en nee. Daarnaast was er ook de mogelijkheid om te kiezen voor anders, waarbij er zelf een antwoord gegeven kon worden. In figuur 14 is te zien hoe de respondenten deze vraag hebben beantwoord. De respondenten waren verplicht één antwoord in te vullen. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Is die beweegreden uitgekomen?

124 antwoorden

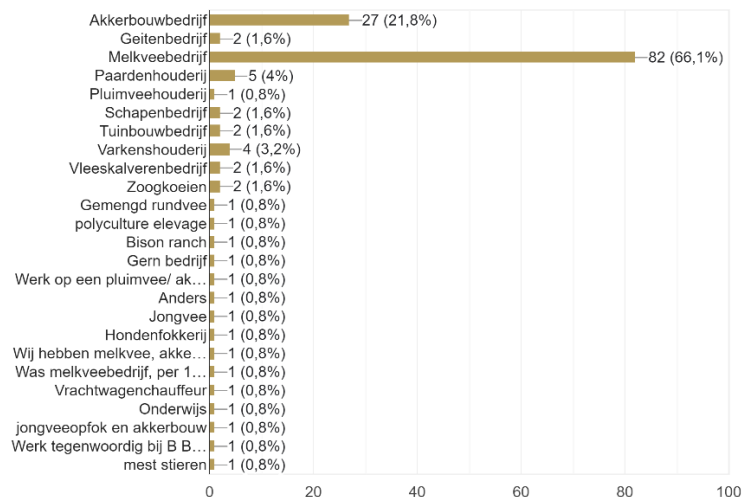
Figuur 14 Is die beweegreden uitgekomen?

In figuur 14 zijn de absolute getallen af te lezen van het aantal respondenten dat heeft ingevuld of de beweegreden is uitgekomen. 84,7% van de respondenten gaf aan dat deze beweegreden inderdaad is uitgekomen tegenover 13,7% welke aangaf dat deze beweegreden niet is uitgekomen.

Enquêtevraag: Wat voor soort bedrijf heeft u momenteel? Op deze vraag waren er 9 voorgestelde antwoorden mogelijk namelijk; akkerbouwbedrijf, geitenbedrijf, melkveebedrijf, paardenhouderij, pluimveehouderij, schapenbedrijf, tuinbouwbedrijf, varkensbedrijf en vleeskalverenbedrijf. Daarnaast was er ook de mogelijkheid om te kiezen voor anders, en zo zelf een antwoord in te vullen. De respondenten moesten minimaal één antwoord invullen en konden maximaal twee antwoorden invullen. De antwoorden van deze enquêtevraag zijn af te lezen in figuur 15.

Wat voor soort bedrijf heeft u momenteel?

124 antwoorden

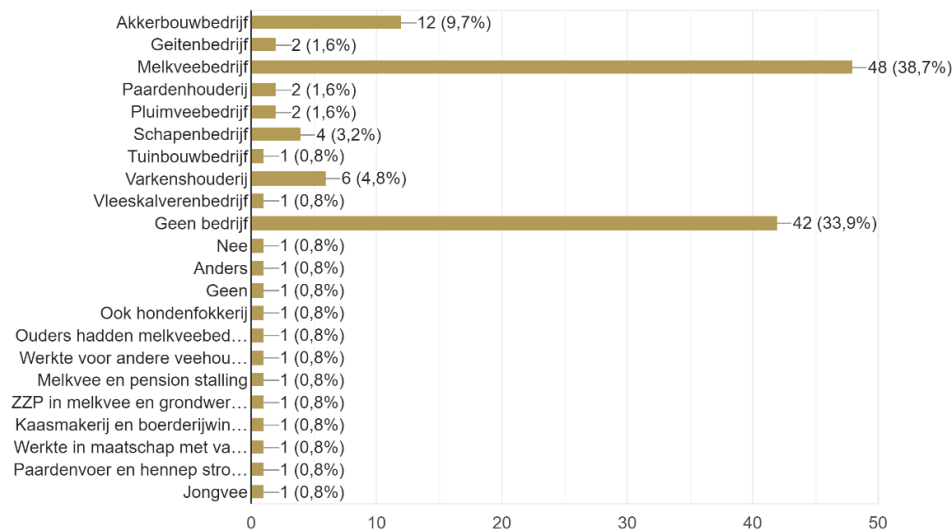
Figuur 15 Wat voor soort bedrijf heeft u momenteel?

In figuur 15 is af te lezen dat de meerderheid van de respondenten, namelijk 66,1% aangeeft momenteel een melkveehouderij te hebben. Op de tweede plek staat een akkerbouwbedrijf met 21,8%.

Enquêtevraag: had u een bedrijf voordat u emigreerde, zo ja wat was dat? Op deze vraag was net zoals de vorige enquêtevraag de mogelijkheid om te kiezen uit de 9 voorgestelde antwoorden, daarnaast was er ook weer de mogelijkheid om anders in te vullen en hierbij zelf een antwoord te geven. De respondenten moesten hierbij minimaal één en maximaal twee antwoorden invullen. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Had u een bedrijf voordat u emigreerde, zo ja wat was dat?

124 antwoorden

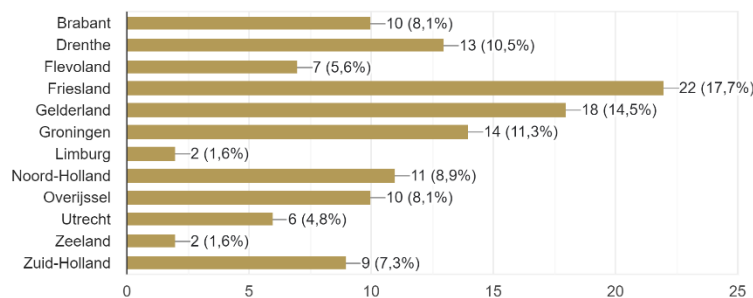
Figuur 16 Had u een bedrijf voordat u emigreerde, zo ja wat was dat?

In figuur 16 is af te lezen dat 38,7% van de respondenten een melkveebedrijf had voordat hij/zij besloot om te emigreren. 33,9% van deze respondenten had geen agrarisch bedrijf en 9,7% van de respondenten had voorheen een akkerbouwbedrijf.

Enquêtevraag: In welke provincie van Nederland heeft u (als laatste) gewoond? Op deze vraag was het verplicht voor de respondenten om uit één antwoord te kiezen. Hierbij waren de 12 provincies als voorgeprogrammeerde antwoorden in de enquête gezet. Dit heeft geleid tot onderstaande gegevens.

In welke provincie van Nederland heeft u (als laatste) gewoond?

124 antwoorden

Figuur 17 In welke provincie van Nederland heeft u (als laatste) gewoond?

In figuur 17 is af te lezen dat 17,7% van de respondenten woonachtig was in Friesland voordat ze zijn geëmigreerd gevolgd door 14,5% uit de provincie Gelderland en 11,3% uit de provincie Groningen.

3.2 Resultaten deelvraag 2

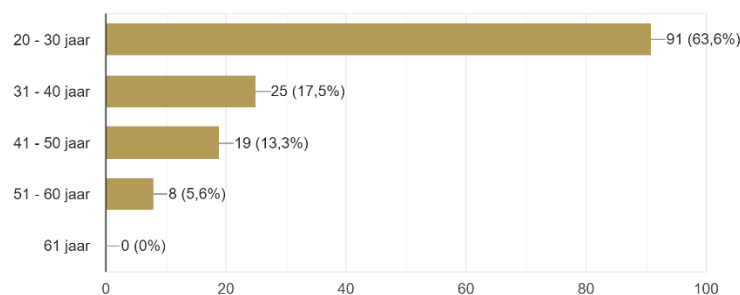
Deelvraag 2: Welke beweegreden hebben Nederlandse agrariërs momenteel om te emigreren?

Om deze deelvraag te kunnen beantwoorden is er gekeken naar de resultaten van de vragen ‘Wat is uw leeftijd?’, ‘Heeft u momenteel in Nederland een agrarisch bedrijf?’, ‘Wat is/zijn de reden(en) dat u serieus nadenkt over emigratie?’, ‘Welk land heeft u in gedachten voor emigratie?’ en op welke termijn ziet u uw emigratie voor zich?’.

Enquêtevraag: Wat is uw leeftijd? Op deze vraag waren er vijf voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk, namelijk; 20 – 30 jaar, 31 – 40 jaar, 41 – 50 jaar, 51 – 60 jaar en 61 jaar en ouder. In figuur 18 is te zien hoe de respondenten deze vraag hebben beantwoord. De respondenten waren hierbij verplicht om één antwoord in te vullen. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Wat is uw leeftijd?

143 antwoorden

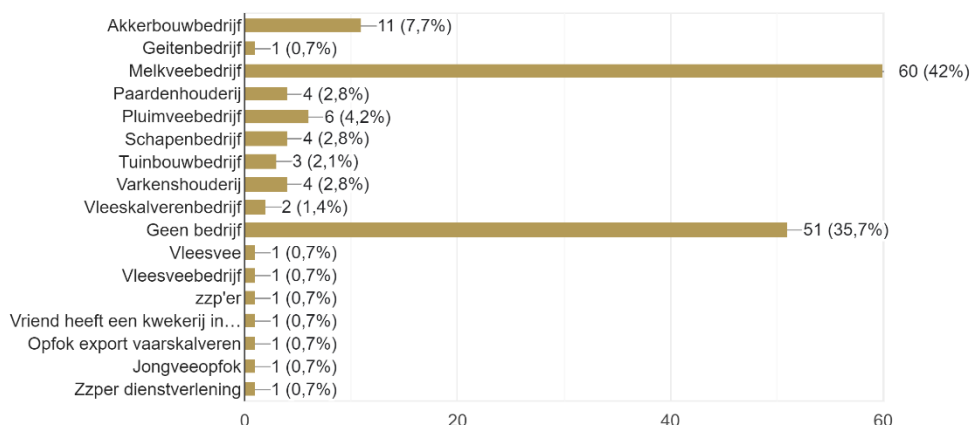
Figuur 18 Wat is uw leeftijd?

Uit figuur 18 is af te lezen dat de grootste groep van de respondenten in de leeftijdscategorie van 20 – 30 jaar zit, namelijk 63,6%. Dit wordt gevolgd door de leeftijdsgroep 31 – 40 jaar met 17,5%.

Enquêtevraag: Heeft u momenteel in Nederland een agrarisch bedrijf? Op deze vraag waren er 9 voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk namelijk; akkerbouwbedrijf, geitenbedrijf, melkveebedrijf, paardenhouder, pluimveehouderij, schapenbedrijf, tuinbouwbedrijf, varkensbedrijf en vleeskalverenbedrijf. Daarnaast was er ook de mogelijkheid om te kiezen voor anders, en zo zelf een antwoord in te vullen. De respondenten moesten minimaal één antwoord invullen en konden maximaal twee antwoorden invullen. De antwoorden van deze enquêtevraag zijn af te lezen in figuur 19.

Heeft u momenteel in Nederland een agrarisch bedrijf

143 antwoorden

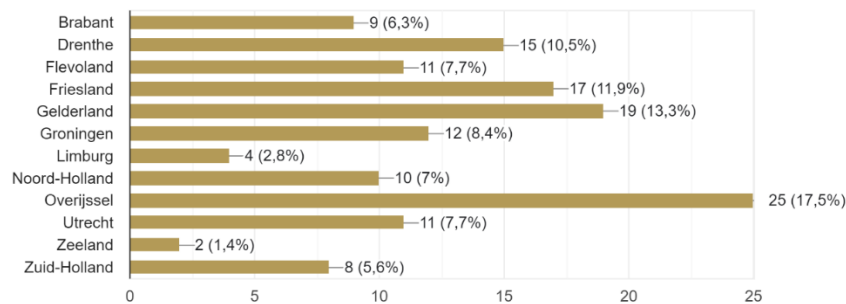
Figuur 19 Heeft u momenteel in Nederland een agrarisch bedrijf?

In figuur 19 is af te lezen dat de grootste groep van de respondenten namelijk 42% momenteel een melkveehouderij heeft. 35,7% van de respondenten geeft aan dat ze geen bedrijf hebben en 7,7% geeft aan een akkerbouwbedrijf te hebben.

Enquêtevraag: 'In welke provincie woont u momenteel?'. Op deze vraag was het verplicht voor de respondenten om uit één antwoord te kiezen. Hierbij waren de 12 provincies als voorgeprogrammeerde antwoorden in de enquête gezet. Dit heeft geleid tot onderstaande gegevens.

In welke provincie woont u momenteel?

143 antwoorden

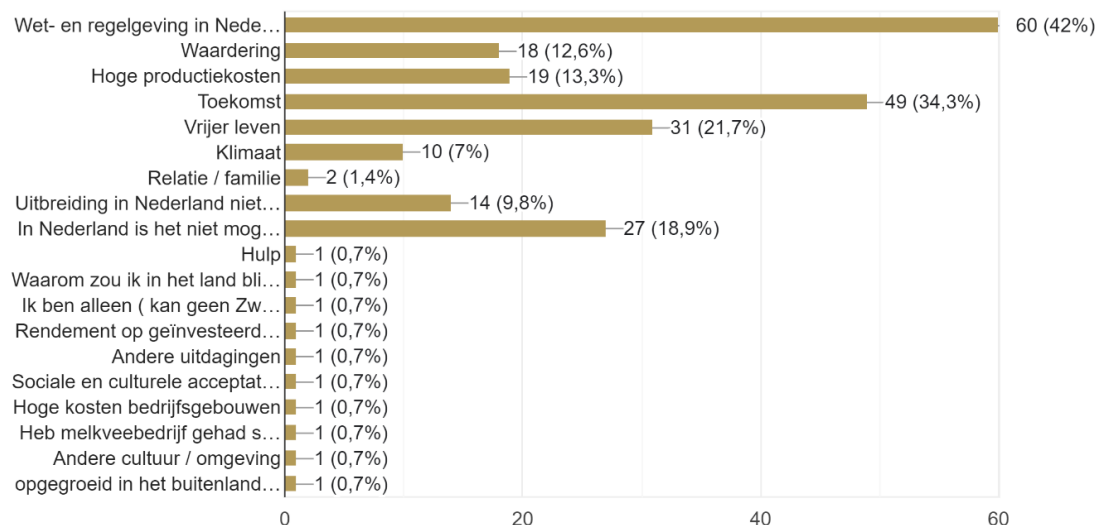
Figuur 20 In welke provincie woont u momenteel?

In figuur 20 is af te lezen dat 17,5% van de respondenten woonachtig zijn in Overijssel gevolgd door 13,3% in Gelderland en 11,9% uit de provincie Friesland.

Enquêtevraag; Wat is/zijn de redenen dat u serieus nadenkt over emigratie? Op deze vraag waren er 7 voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk namelijk; wet- en regelgeving in Nederland, waardering, hoge productiekosten, toekomst, vrijer leven, klimaat, relatie/familie, uitbreiding in Nederland niet mogelijk en in Nederland is het niet mogelijk om een agrarisch bedrijf te starten. Daarnaast was hier ook de mogelijkheid om te kiezen voor anders, en zo zelf een antwoord in te vullen. In figuur 21 is te zien hoe de respondenten deze vraag beantwoord hebben. De respondenten moesten minimaal één en konden maximaal twee antwoorden aanvinken welke werden getoond in de enquêtevraag. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Wat is / zijn de reden(en) dat u serieus nadenkt over emigratie?

143 antwoorden

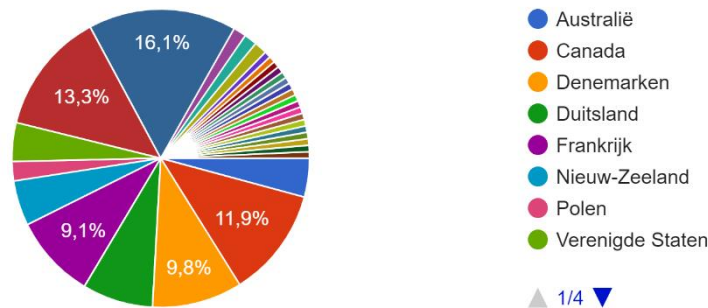
Figuur 21 Was is/zijn de reden(en) dat u serieus nadenkt over emigratie?

Uit figuur 21 is af te lezen dat 42% van de respondenten aangeeft serieus na te denken over emigratie door de wet- en regelgeving in Nederland, gevolgd door 34,3% wat geen toekomst voor zich ziet in Nederland. 21,7% van de respondenten geeft aan een vrijer leven voor zich te zien na het kiezen voor emigratie en 18,9% van de respondenten geeft aan dat ze nadenken over emigratie omdat het in Nederland niet mogelijk is om een agrarisch bedrijf te starten.

Om een beter inzicht te geven in welke landen de respondenten wel zien als een toekomstland is de vraag 'Welk land heeft u in gedachten voor emigratie?' opgesteld. Hierbij konden de respondenten kiezen uit tien voorgedetermineerde antwoorden van landen waar de afgelopen jaren emigratie het meeste voorkwam. Naast deze landen was er ook de keuze om te kiezen voor 'ik heb nog geen specifiek land in gedachten' en het antwoord anders waarbij er zelf een antwoord ingevuld moest worden. Hierbij moesten de respondenten één antwoord aanvinken welke werden getoond in de enquêtevraag. Dit heeft geresulteerd in de onderstaande gegevens.

Welk land heeft u in gedachten voor emigratie?

143 antwoorden

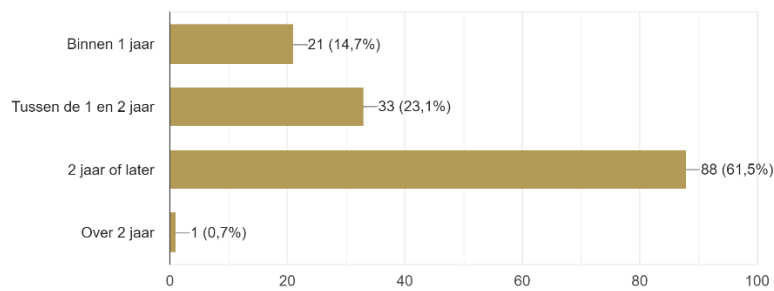
Figuur 22 Welk land heeft u in gedachten voor emigratie?

Uit figuur 22 blijkt dat 16.1% van de respondenten aangeeft nog geen specifiek land in gedachten te hebben om naar toe te emigreren. 13,3% van de respondenten ziet Zweden als toekomst land voor emigratie en 11,9% ziet een toekomst voor zich in Canada.

Enquêtevraag: Op welke termijn ziet u uw emigratie voor zich? Op deze vraag was er de keuze uit drie voorgedetermineerde antwoorden namelijk; binnen 1 jaar, tussen de 1 en 2 jaar en 2 jaar of later. Hierbij moesten de respondenten verplicht één antwoord invullen. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Op welke termijn ziet u uw emigratie voor zich?

143 antwoorden

Figuur 23 Op welke termijn ziet u uw emigratie voor zich?

Uit figuur 23 blijkt dat het grootste deel van de respondenten hun emigratie voor zich zien over 2 jaar en later. 23,1% geeft aan de emigratie voor zich te zien tussen de 1 en 2 jaar en 14,7% geeft aan te willen emigreren binnen 1 jaar.

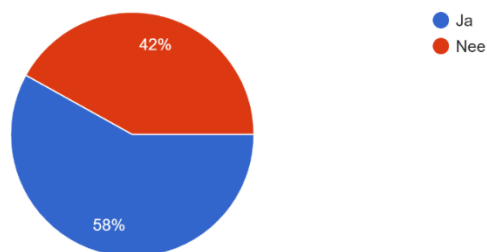
3.3 Resultaten deelvraag 3

Deelvraag 3: **Wat wordt er verwacht van een emigratiebegeleider?**

Om deze deelvraag te beantwoorden is er gekeken naar de resultaten van de vragen 'Wilt u tijdens uw emigratieproces een emigratiebegeleider inschakelen?', 'Heeft u al contact gehad met een emigratiebegeleider?', 'Hoe bent u in contact gekomen met deze emigratiebegeleider?', 'Wat zijn de verwachtingen van een emigratiebegeleider?', 'Wat vindt u belangrijk aan een emigratiebegeleider?' 'Heeft u al wel eens met een emigratiebegeleider gesproken?' en 'wat is de reden om geen emigratiebegeleider in te schakelen?'.

Enquêtevraag; 'Wilt u tijdens uw emigratieproces een emigratiebegeleider inschakelen?'. Op deze vraag waren er twee voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk namelijk; ja of nee. In figuur 24 is te zien hoe de respondenten deze vraag beantwoord hebben. De respondenten moesten hierbij verplicht één antwoord geven. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Wilt u tijdens uw emigratieproces een emigratiebegeleider inschakelen?
143 antwoorden

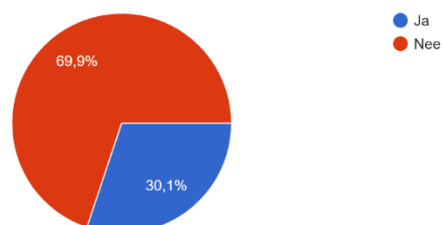

Figuur 24 Wilt u tijdens uw emigratieproces een emigratiebegeleider inschakelen?

Uit figuur 24 zijn de absolute getallen af te lezen van het aantal respondenten dat heeft ingevuld of ze wel of geen emigratiebegeleider willen inschakelen tijdens het proces. 58% van de respondenten geeft aan wel een emigratiebegeleider in te willen schakelen tijdens het emigratieproces tegenover 42% van de respondenten die dit niet van plan zijn.

Enquêtevraag; 'Heeft u al eens contact gehad met een emigratiebegeleider?'. Op deze vraag waren er twee voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk namelijk; ja of nee. In figuur 25 is te zien hoe de respondenten deze vraag beantwoord hebben. De respondenten moesten hierbij verplicht één antwoord geven. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Heeft u al contact gehad met een emigratiebegeleider
83 antwoorden

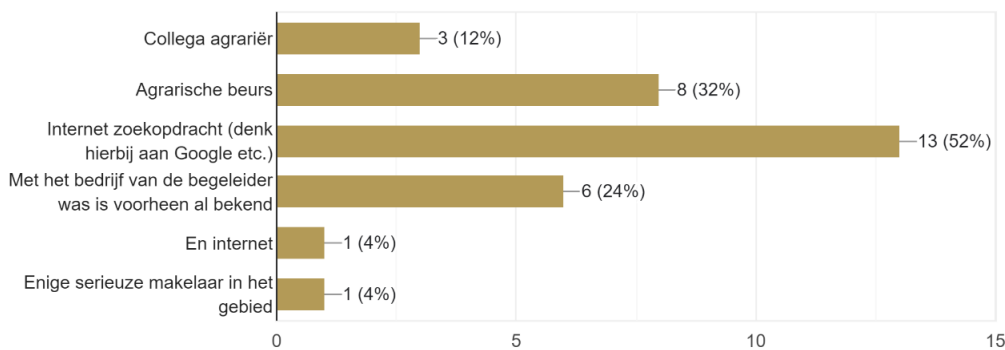
Figuur 25 Heeft u al contact gehad met een emigratiebegeleider?

Uit figuur 25 blijkt dat 69,9% van de respondenten nog geen contact heeft gehad met een emigratiebegeleider. 30,1% geeft aan al wel een contact te hebben gehad met een emigratiebegeleider.

Enquêtevraag; ‘Hoe bent u in contact gekomen met deze emigratiebegeleider?’. Op deze vraag waren er vier voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk namelijk; collega agrariër, agrarische beurs, internet zoekopdracht en met het bedrijf van de begeleider was ik voorheen al bekend. Daarnaast was er ook de mogelijkheid om te kiezen voor anders, waarbij er zelf een antwoord gegeven kon worden. In figuur 26 is te zien hoe de respondenten deze vraag beantwoord hebben. De respondenten moesten hierbij verplicht één antwoord invullen. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Hoe bent u in contact gekomen met deze emigratiebegeleider?

25 antwoorden

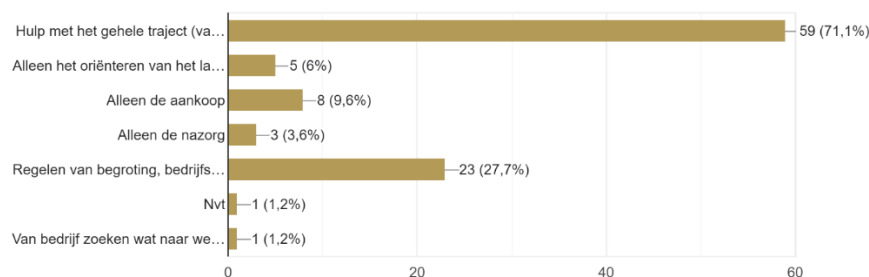
Figuur 26 Hoe bent u in contact gekomen met deze emigratiebegeleider?

Uit figuur 26 is af te lezen dat de grootste groep, namelijk 52% van de respondenten aangeeft in contact te zijn gekomen met een emigratiebegeleider middels internet zoekopdracht. 32% geeft aan in contact te zijn gekomen door een agrarische beurs en 24% van de respondenten was al bekend met het bedrijf van de begeleider. Daarnaast geeft 12% van de respondenten aan via een collega agrariër in contact te zijn gekomen met een emigratiebegeleider.

Enquêtevraag; ‘Wat zijn de verwachtingen van een emigratiebegeleider?’. Op deze vraag waren er vijf voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk namelijk; hulp met het gehele traject (van vaststellen land tot en met de nazorg, alleen het oriënteren van het land/sector, alleen de aankoop, alleen de nazorg en regelen van begroting, bedrijfsplan en visum. Daarnaast was er ook de mogelijkheid om te kiezen voor anders, waarbij er zelf een antwoord gegeven kon worden. In figuur 27 is te zien hoe de respondenten deze vraag beantwoord hebben. De respondenten moesten hierbij verplicht één antwoord invullen en konden kiezen voor maximaal twee antwoorden. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Wat zijn de verwachtingen van een emigratiebegeleider?

83 antwoorden

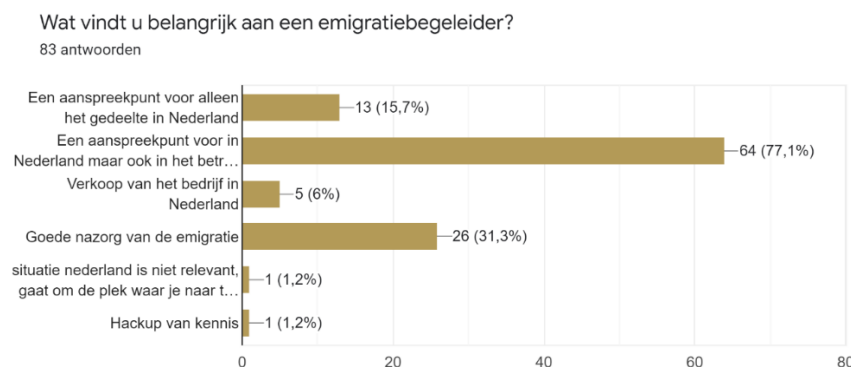

Figuur 27 Wat zijn de verwachtingen van een emigratiebegeleider?

Uit figuur 27 zijn de absolute getallen af te lezen van het aantal respondenten dat heeft ingevuld wat de verwachtingen zijn van een emigratiebegeleider. 71,1% van de respondenten geeft aan dat ze

verwachten dat een emigratiebegeleider hen helpt met het gehele traject (van vaststellen land tot en met de nazorg). 27,7% geeft aan dat ze verwachten van een emigratiebegeleider dat deze hen helpt met het regelen van een begroting, bedrijfsplan en visum.

Enquêtevraag; ‘Wat vindt u belangrijk aan een emigratiebegeleider?’. Op deze vraag waren er vier voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk namelijk; een aanspreekpunt voor alleen het gedeelte in Nederland, een aanspreekpunt voor in Nederland maar ook in het betreffende land van emigratie, verkoop van het bedrijf in Nederland en goede nazorg van de emigratie. Daarnaast was er ook de mogelijkheid om te kiezen voor anders, waarbij er zelf een antwoord gegeven kon worden. In figuur 28 is te zien hoe de respondenten deze vraag beantwoord hebben. De respondenten moesten hierbij verplicht één antwoord invullen en konden kiezen voor maximaal twee antwoorden. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Figuur 28 Wat vindt u belangrijk aan een emigratiebegeleider?

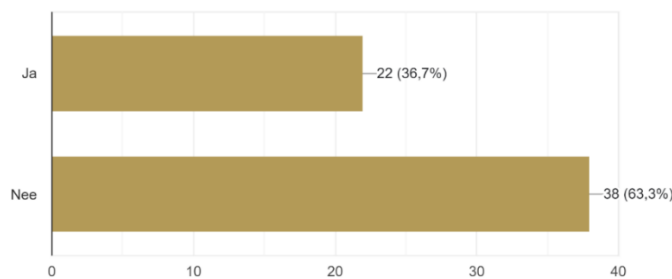
Uit figuur 28 zijn de absolute getallen af te lezen van het aantal respondenten dat heeft ingevuld wat de verwachtingen zijn van een emigratiebegeleider. Hierbij gaf 77,1% aan dat ze het belangrijk vinden van een emigratiebegeleider dat ze een aanspreekpunt zijn voor in Nederland maar ook in het betreffende land van emigratie. 31,1% van de respondenten gaf aan dat ze het belangrijk vinden dat een emigratiebegeleider zorgt voor goede nazorg van de emigratie en 15,7% vindt het belangrijk dat een emigratiebegeleider een aanspreekpunt is voor alleen het gedeelte wat in Nederland geregeld moet worden.

De respondenten konden ook aangeven dat ze ervoor hadden gekozen om geen emigratiebegeleider in te schakelen. Aan deze groep respondenten zijn nog een tweetal vragen gesteld als ‘heeft u wel eens met een emigratiebegeleider gesproken?’ en ‘Wat is de reden om geen emigratiebegeleider in te schakelen?’.

Enquêtevraag; ‘Heeft u al wel eens met een emigratiebegeleider gesproken?’. Op deze vraag waren er twee voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk namelijk ja of nee. In figuur 29 is te zien hoe de respondenten deze vraag hebben beantwoord. De respondenten moesten hierbij verplicht één antwoord geven. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Heeft u al wel eens met een emigratiebegeleider gesproken?

60 antwoorden

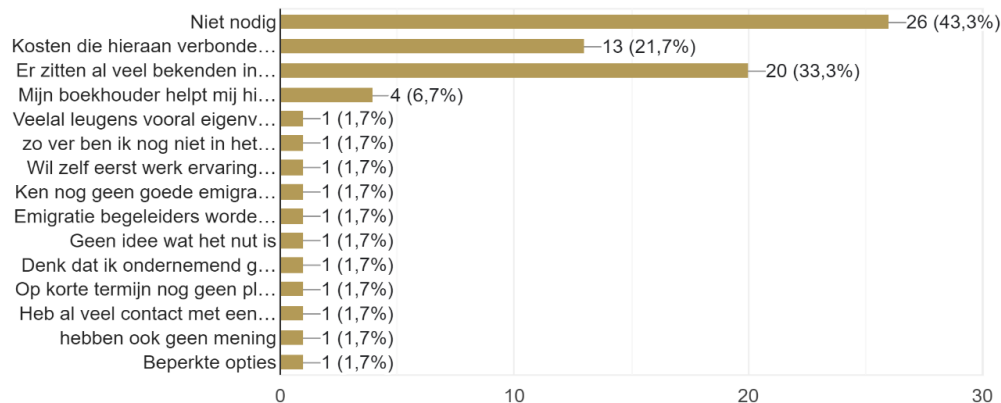
Figuur 29 Heeft u al wel eens met een emigratiebegeleider gesproken?

Uit figuur 29 zijn de absolute getallen af te lezen van de vraag 'heeft u al wel eens met een emigratiebegeleider gesproken?'. 63,3% van de respondenten gaf hierbij aan nog nooit met een emigratiebegeleider te hebben gesproken tegenover 36,7% welke wel eens met een emigratiebegeleider hebben gesproken.

Enquêtevraag; 'Wat is de reden om geen emigratiebegeleider in te schakelen?'. Op deze vraag waren er drie voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk namelijk; niet nodig, kosten die hieraan verbonden zijn, er zitten al veel bekenden van mij in het land waar ik naar toe wil. Daarnaast konden de respondenten ook kiezen voor de optie anders om zo zelf een antwoord in te vullen. In figuur 30 is af te lezen hoe de respondenten deze vraag hebben beantwoord. De respondenten moesten hierbij verplicht één antwoord geven. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Wat is de reden om geen emigratiebegeleider in te schakelen?

60 antwoorden

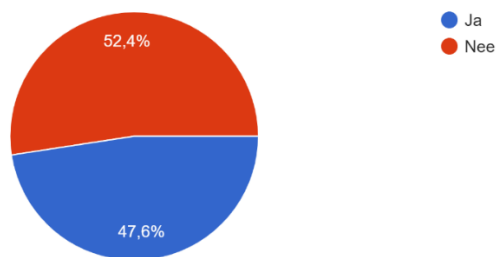
Figuur 30 Wat is de reden om geen emigratiebegeleider in te schakelen?

Uit figuur 30 is af te lezen dat 43,3% van de respondenten aangeeft een emigratiebegeleider niet nodig te vinden tijdens het emigratieproces. 33,3% van de respondenten geeft aan dat er al bekenden in het land zitten waarnaartoe geëmigreerd gaat worden en 21,7% geeft aan dat de kosten die hieraan verbonden zijn meespelen om geen emigratiebegeleider in te schakelen.

Daarnaast zijn er diverse vragen gesteld aan de agrariërs die al geëmigreerd zijn in de voor hen opgestelde vragenlijst die verder ging na het beantwoorden van de vragen over de beweegreden, die ook betrekking hebben op een emigratiebegeleider. Deze vragen luiden als volgt: 'Heeft u destijds gebruik gemaakt van een emigratiebegeleider?', 'Hoe bent u in contact gekomen met deze emigratiebegeleider?', 'Waarmee heeft uw emigratiebegeleider u geholpen?', 'Wat was uw ervaring met uw emigratiebegeleider?', 'Als u nogmaals moet beslissen om een emigratiebegeleider in te schakelen zou u dit dan doen?', 'Heeft u naast een emigratiebegeleider nog gebruik gemaakt van een ander buitenlands contactpersoon?' en 'Raadt u anderen aan om een emigratiebegeleider in te schakelen?'.

Enquêtevraag: 'Heeft u destijds gebruik gemaakt van een emigratiebegeleider?'. Op deze vraag waren er twee antwoordmogelijkheden mogelijk namelijk ja of nee. In figuur 31 is te zien hoe de respondenten deze vraag beantwoord hebben.

Heeft u destijds gebruik gemaakt van een emigratiebegeleider?
124 antwoorden

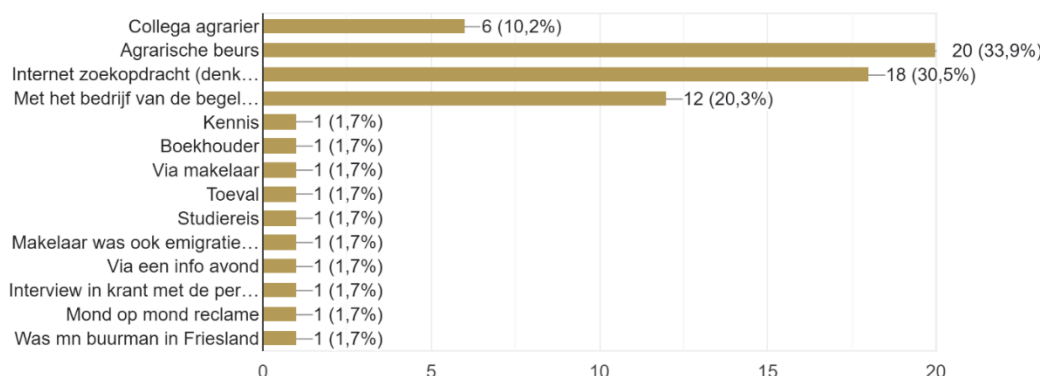

Figuur 31 Heeft u destijds gebruik gemaakt van een emigratiebegeleider?

Uit figuur 31 is af te lezen dat 52,4% van de respondenten die geëmigreerd zijn geen emigratiebegeleider hebben ingeschakeld tegenover 47,6% van de respondenten die geëmigreerd zijn die wel een emigratiebegeleider hebben ingeschakeld.

Enquêtevraag: 'Hoe bent u in contact gekomen met deze emigratiebegeleider?'. Op deze vraag waren er vier voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk namelijk: collega agrariërs, agrarische beurs, internet zoekopdracht en met het bedrijf van de begeleider was ik voorheen al bekend. Daarnaast was er ook de mogelijkheid om te kiezen voor anders waarbij er zelf een antwoord ingevuld moest worden. De respondenten waren verplicht om één antwoord in te vullen. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

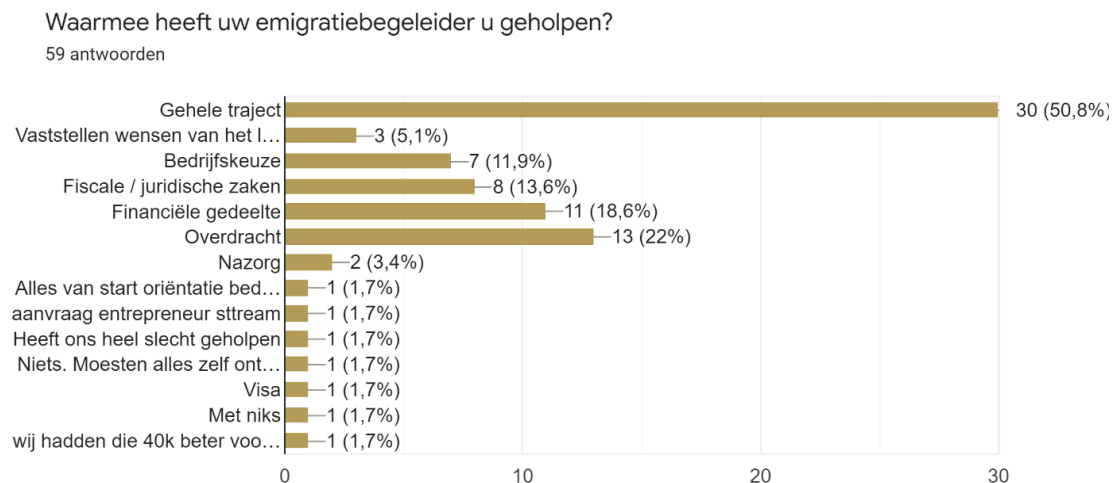
Hoe bent u in contact gekomen met deze emigratiebegeleider?
59 antwoorden

Figuur 32 Hoe bent u in contact gekomen met deze emigratiebegeleider?

Uit figuur 32 is af te lezen dat 33,9% van de respondenten in contact is gekomen met een emigratiebegeleider via een agrarische beurs. 30,5% van de respondenten geeft aan via internet zoekopdracht een emigratiebegeleider te hebben gevonden en 20,3% van de respondenten was voorheen al bekend met het bedrijf van de begeleider.

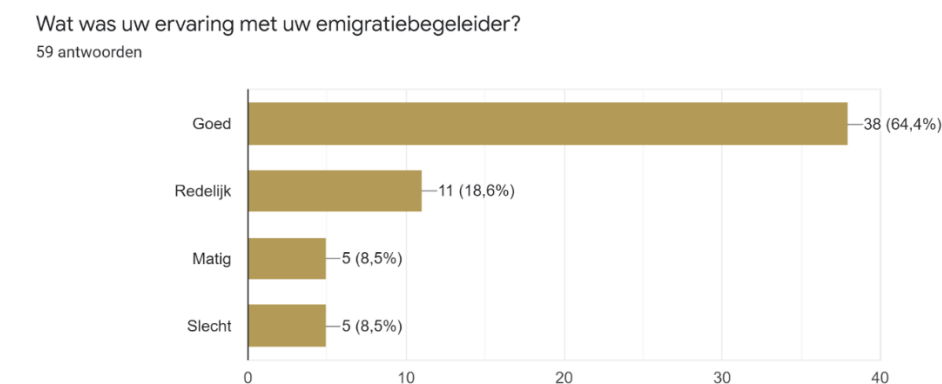
Enquêtevraag: 'Waarmee heeft uw emigratiebegeleider u destijds geholpen?'. Op deze vraag waren er zeven voorgestelde antwoorden mogelijk namelijk; gehele traject, vaststellen wens van het land, bedrijfskeuze, fiscale/juridische zaken, financiële gedeelte, overdracht en nazorg. Daarna was het ook mogelijk om te kiezen voor anders en hierbij zelf een antwoord in te vullen. De respondenten moesten minimaal één antwoord invullen en konden er maximaal twee invullen. In figuur 33 is te zien hoe deze vraag beantwoord is.

Figuur 33 Waarmee heeft uw emigratiebegeleider u geholpen?

Uit figuur 33 is af te lezen dat de meerderheid namelijk 50,8% van de respondenten aangeeft dat de emigratiebegeleider heeft geholpen met het gehele traject. 22% geeft aan dat de emigratiebegeleider heeft geholpen met de nazorg en 18,6% geeft aan bij het financiële gedeelte hulp te hebben had van een emigratiebegeleider.

Enquêtevraag: 'Wat was uw ervaring met uw emigratiebegeleider?'. Op deze vraag waren er vier voorgestelde antwoorden mogelijk namelijk; goed, redelijk, matig en slecht. De respondenten waren verplicht om één antwoord te kiezen wat heeft geresulteerd in het volgende.

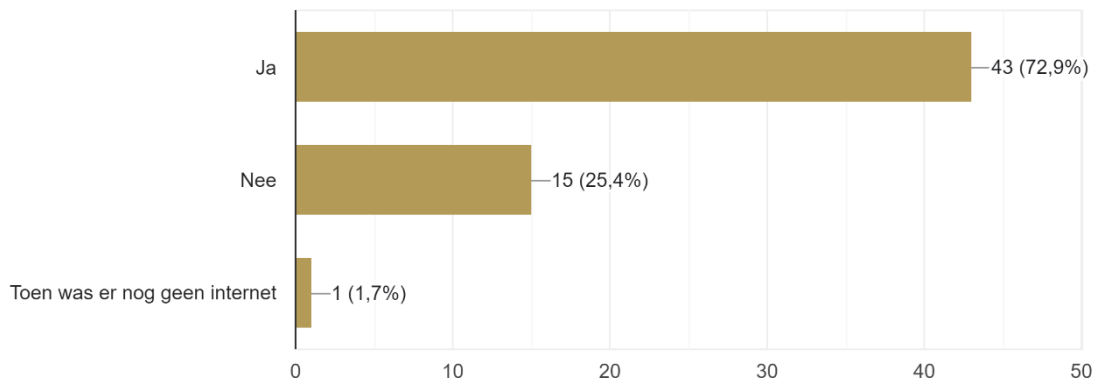
Figuur 34 Wat was uw ervaring met uw emigratiebegeleider?

64,4% van de respondenten geeft aan dat ze een goede ervaring hebben gehad met de emigratiebegeleider gevolgd door 18,6% welke als antwoord redelijk heeft gegeven.

Enquêtevraag: 'Als u nogmaals moet beslissen om een emigratiebegeleider in te schakelen zou u dit dan doen?' Op deze vraag was er de keuze om te kiezen tussen ja en nee. Daarnaast konden de respondenten kiezen voor anders en hierbij zelf een antwoord in te vullen. De respondenten waren verplicht om één antwoord te geven wat heeft geleid tot figuur 35.

Als u nogmaals moet beslissen om een emigratiebegeleider in te schakelen zou u dit dan doen?

59 antwoorden

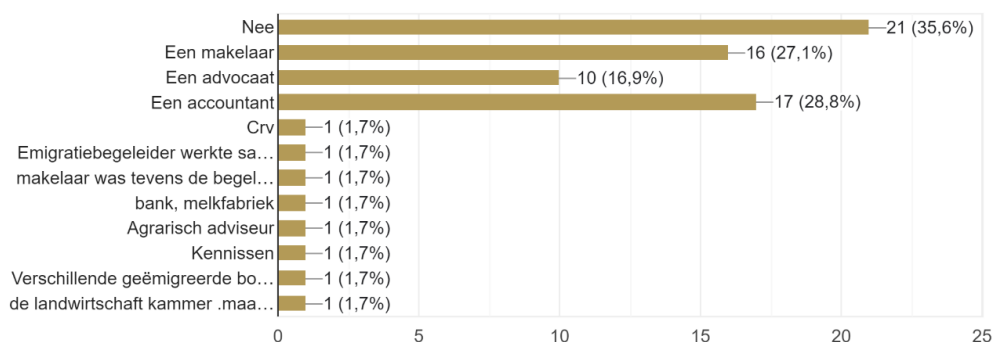
Figuur 35 Als u nogmaals moet beslissen om een emigratiebegeleider in te schakelen zou u dit dan doen?

72,9% van de respondenten heeft aangegeven om weer een emigratiebegeleider in te schakelen wanneer ze deze keuze nogmaals zouden moeten maken tegenover 25,4% die aangeeft dit niet nogmaals te doen.

Enquêtevraag: 'Heeft u naast een emigratiebegeleider nog gebruik gemaakt van een ander buitenlands contactpersoon?'. Hierop waren er vier antwoorden voorgeprogrammeerd namelijk; nee, een makelaar, een advocaat en een accountant. Daarnaast was er de mogelijkheid om te kiezen voor anders en hierbij zelf een antwoord in te vullen. De respondenten waren verplicht om hierbij minimaal één en maximaal twee antwoordmogelijkheden in te vullen. Zie figuur 36.

Heeft u naast een emigratiebegeleider nog gebruik gemaakt van een ander buitenlands contactpersoon?

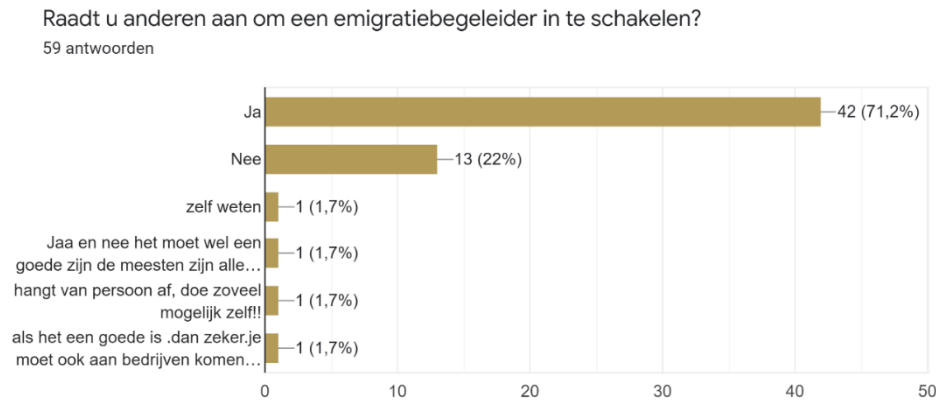
59 antwoorden

Figuur 36 Heeft u naast een emigratiebegeleider nog gebruik gemaakt van een ander buitenlands contactpersoon?

Uit figuur 36 blijkt dat 35,6% van de respondenten naast een emigratiebegeleider geen ander buitenlands contactpersoon heeft ingeschakeld. 28,8% van de respondenten geeft naast een emigratiebegeleider een accountant te hebben ingeschakeld en 27,1% heeft naast een emigratiebegeleider ook gebruik gemaakt van een makelaar.

Enquêtevraag: 'Raadt u anderen aan om een emigratiebegeleider in te schakelen?'. Hierop was er de keuze om te kiezen tussen ja, nee en anders. Bij anders kon er zelf een antwoord naar keuze worden ingevuld. De respondenten waren verplicht om maximaal één antwoord te geven. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Figuur 37 Raadt u anderen aan om een emigratiebegeleider in te schakelen?

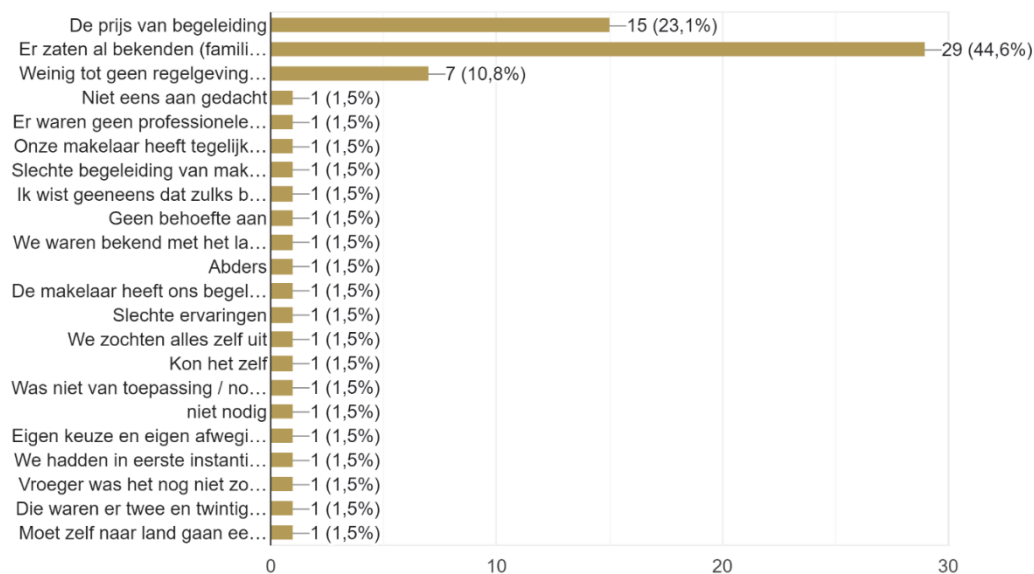
71,2% van de respondenten geeft aan een ander aan te raden om een emigratiebegeleider in te schakelen tegenover 22% om dit niet te doen.

Daarnaast hebben we ook vragen gesteld aan de respondenten die hadden aangegeven geen gebruik te hebben gemaakt van een emigratiebegeleider. Deze vragen luidde als volgt: 'Waarom heeft u ervoor gekozen om niet de hulp in te schakelen van een emigratiebegeleider?', 'Was u voor uw emigratieproces bijzondere documenten nodig als bedrijfsplan, begroting, visum etc. en hoe heeft u dit geregeld?', en 'Als u nogmaals moet beslissen om te emigreren zonder hulp van een emigratiebegeleider, zou u dit dan doen?'.

Enquêtevraag: 'Waarom heeft u ervoor gekozen om niet de hulp in te schakelen van een emigratiebegeleider?'. Bij deze vraag waren er drie antwoorden voorgeprogrammeerd namelijk; de prijs van begeleiding, er zaten al bekenden in het land en weinig tot geen regelgeving. Daarnaast was er ook de mogelijkheid om te kiezen voor anders en hierbij zelf een antwoord in te vullen. De respondenten waren verplicht om één antwoord in te vullen. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Waarom heeft u ervoor gekozen om niet de hulp in te schakelen van een emigratiebegeleider?

65 antwoorden

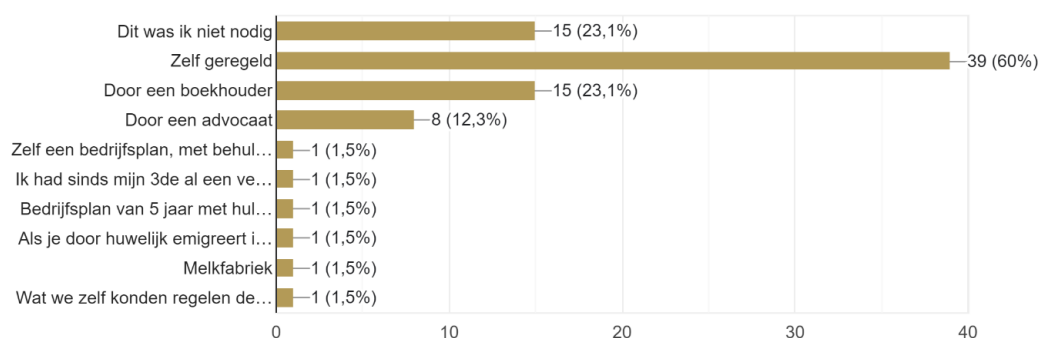
Figuur 38 Waarom heeft u ervoor gekozen om niet de hulp in te schakelen van een emigratiebegeleider?

Uit figuur 38 blijkt dat 44,6% van de respondenten aangeeft geen emigratiebegeleider in te hebben geschakeld aangezien er al veel bekenden in het land zaten. 23,1% van de respondenten gaf als antwoord dat de prijs van begeleiding hen tegenhield en 10,8% gaf aan dat er weinig tot geen regelgeving was in het land waarnaartoe werd geëmigreerd.

Enquêtevraag: 'Was u voor uw emigratieproces bijzondere documenten nodig als bedrijfsplan, begroting, visum etc. en hoe heeft u dit geregeld?'. Op deze vraag waren er vier voorgeprogrammeerde antwoorden mogelijk namelijk: dit was ik niet nodig, zelf geregeld, door een boekhouder en door een advocaat. Daarnaast was er ook de mogelijkheid om te kiezen voor anders en hierbij zelf een antwoord in te vullen. De respondenten waren verplicht om één antwoord in te vullen. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Was u voor uw emigratieproces bijzondere documenten nodig als bedrijfsplan, begroting, visum etc en hoe heeft u dit geregeld?

65 antwoorden

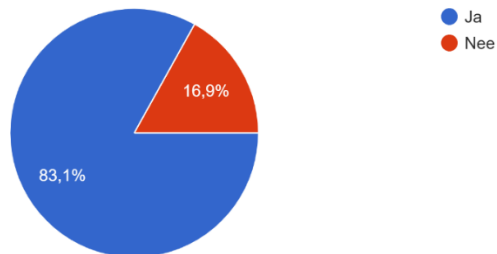
Figuur 39 Was u voor uw emigratieproces bijzondere documenten nodig als bedrijfsplan, begroting, visum etc. en hoe heeft u dit geregeld?

Uit figuur 39 blijkt dat 60% van de respondenten aangeeft de bijzondere documenten zelf te hebben geregeld gevolgd door 23,1% die aangaf dit niet nodig te zijn. Daarna heeft 23,1% van de respondenten hulp gezocht bij een boekhouder en 12,3% deze hulp bij een advocaat gezocht.

Enquêtevraag: 'Als u nogmaals moet beslissen om te emigreren zonder hulp van een emigratiebegeleider, zou u dit dan doen?'. Deze vraag konden de respondenten beantwoorden met de antwoordmogelijkheid ja of nee en waren verplicht om één antwoord te kiezen. Dit heeft geresulteerd in onderstaande gegevens.

Als u nogmaals moet beslissen om te emigreren zonder hulp van een emigratiebegeleider, zou u dit dan doen?

65 antwoorden

Figuur 40 Als u nogmaals moet beslissen om te emigreren zonder hulp van een emigratiebegeleider, zou u dit dan doen?

83,1% van de respondenten geeft aan er nogmaals voor te kiezen om niet de hulp in te schakelen van een emigratiebegeleider wanneer ze opnieuw voor deze keuze komen te staan. 16,9% van de respondenten geeft aan om wel een emigratiebegeleider in te schakelen wanneer ze weer voor deze keuze komen te staan.

4. Discussie

In dit hoofdstuk wordt besproken hoe het onderzoek verlopen is. Eerst wordt de reflectie van het uitgevoerde onderzoek besproken. Vervolgens worden de deelvragen bediscussieerd. Het doel van het onderzoek is het inzicht krijgen van de wensen en verwachtingen van toekomstige agrarische emigranten. Als dit duidelijk is kan er geconcludeerd worden hoe een emigratiebegeleider hier het beste op kan inspelen zodat er aan de wensen en verwachtingen voldaan kan worden.

4.1 Discussie deelvragen

In de hoofdvraag wordt gevraagd hoe een emigratiebegeleider kan inspelen op de behoeftes en wensen van Nederlandse agrariërs die willen emigreren. De eerste deelvraag is gefocust op Nederlandse agrariërs die al geëmigreerd zijn, om zo te kijken wat hen beweegredenen waren en of deze zijn uitgekomen. Hierna is er gevraagd als er bij dit proces een emigratiebegeleider aanwezig was, en waarmee deze heeft geholpen. Deze vragen zijn gesteld om inzicht te geven in het emigratieverleden en om deze te kunnen vergelijken met wat er nu wordt verwacht. De tweede deelvraag is gefocust op de beweegredenen van nu en welk land hier het beste op zal aansluiten. De derde en tevens de laatste deelvraag is gefocust op Nederlandse agrariërs die serieus nadenken over emigratie en welke verwachtingen ze stellen aan een emigratiebegeleider. Vervolgens worden de enquêtes uitgewerkt en kunnen ze naast elkaar gelegd worden om zo te vergelijken hoe Nederlandse agrariërs er nu over denken en hoe Nederlandse agrariërs die al geëmigreerd zijn terugkijken op hun emigratieproces. Met deze deelvragen kan gesteld worden dat er zowaar een antwoord gegeven kan worden op de hoofdvraag.

4.2 Reflectie op uitgevoerd onderzoek

Voor het onderzoek is via een literatuuronderzoek de geschiedenis van emigratie in kaart gebracht en wat emigratiebegeleiding inhoudt. Ook is er een enquête verspreidt onder Nederlandse agrariërs die al geëmigreerd zijn en Nederlandse agrariërs die serieus nadenken over emigratie. Per methode is er een reflectie geschreven.

Literatuuronderzoek

Tijdens het vooronderzoek is er een literatuuronderzoek uitgevoerd. In het vooronderzoek zijn er diverse artikelen gevonden wat betreft de geschiedenis van emigratie, de emigratielanden met het meeste belangstellen en wat er gedaan kan worden met twee miljoen euro in verschillende landen. Nadat de onderzoeker de verkregen informatie verwerkt had in het literatuuronderzoek werd de complexiteit van het onderwerp duidelijk. De complexiteit komt mede door de constant wijzigende regelgeving vanuit de overheid en de onzekerheid die er speelt in Nederland. Tijdens het zoeken naar artikelen voor het literatuuronderzoek waren artikelen lastig te vinden die gingen over de werkzaamheden van een emigratiebegeleider, wat ze van een emigratiebegeleider verwachten en de beweegredenen om te emigreren. Dit onbekende heeft geleid tot de hoofd en deelvragen. De hoofd en deelvragen zijn behandeld aan de hand van enquêtes.

Enquête

De enquête heeft opengestaan van donderdag 12 mei 2022 tot en met zaterdag 28 mei. Dit zijn 16 dagen. Uiteindelijk zijn er 267 respondenten geweest die de enquête volledig ingevuld hebben. 124 respondenten zijn hiervan geëmigreerd en 143 respondenten denken serieus na over emigratie. In paragraaf 2.4 is beschreven dat er 249 geëmigreerde respondenten en 356 respondenten van agrariërs die serieus nadenken over emigratie nodig waren om een betrouwbare uitspraak te doen. Dit is niet gehaald. Om de enquête te verspreiden is er gebruik gemaakt van de Facebookpagina van AgriPlaza en Landlords-vastgoed-Nederland. Deze pagina's hebben samen een bereik van 7.735 volgers.

Daarnaast is de enquête verspreid in Facebook groepen als 'Nederlandse boeren in het buitenland', 'Koeien', 'Boerinnengroep', 'Stage agrarische sector vraag & aanbod', 'Boeren vacatures en Stageplekken & Agrarisch vastgoed'. Naast deze groepen en pagina's is de enquête ook verspreid op Facebook onder vrienden, die hem nogmaals hebben gedeeld, wat zorgt voor het zogenaamde sneeuwbaaleffect. Naast Facebook is er gebruik gemaakt van het social mediakanaal Whatsapp, via hier is de enquête doorgestuurd naar diverse groepsgesprekken met (toekomstige) agrariërs. Vervolgens is er gebruik gemaakt van de webpagina Prikkebord, een forum voor voornamelijk de melkveehouderij en ander agrariërs. Om toekomstige agrariërs te benaderen voor de enquête gericht op agrariërs die nadenken over emigratie is de enquête verspreid onder alle studenten die studeren aan de Aeres Hogeschool te Dronten, te Wageningen en te Almere. Er moet rekening gehouden worden met het feit, dat er voornamelijk contacten vanuit de melkveehouderijsector zijn aangesloten bij deze facebookgroepen. Dit verklaart dat de meeste respondenten een melkveebedrijf runnen of dit als toekomstige sector zien. Dit kan een vertekent beeld geven op de resultaten.

In de enquête is gewerkt met voorgeprogrammeerde antwoorden met daarnaast de antwoordmogelijkheid om 'anders' te kiezen waarbij er een antwoord zelf ingevuld moest worden. De reden om hiervoor te kiezen is omdat er meer mogelijkheden juist zijn dan alleen de voorgeprogrammeerde antwoorden. Een nadeel hiervan is wel dat je veel dezelfde antwoorden krijgt maar dan net weer iets anders omschreven. Een voorbeeld hiervan is bij de vraag 'Wat was/waren destijds de beweegred(en) om te kiezen voor emigratie? Waarop er antwoorden binnenkwamen als 'te weinig ruimte', 'ruimte', 'het bedrijf was te klein dus geen uitbreiding mogelijk'. Hierdoor kreeg elk antwoord maar 0,8% van het geheel maar hoorde dit eigenlijk al 2,4% te zijn, aangezien deze antwoorden als hetzelfde gezien kunnen worden.

In paragraaf 2.1 is de steekproefgrootte berekend om zo de betrouwbaarheid van de enquête te kunnen bepalen. Voor het berekenen van de steekproefgrootte is er uitgegaan van 95% betrouwbaarheid met een foutmarge van 5%. Doormiddel van deze berekening kwam het aantal respondenten wat nodig was op de enquête van agrariërs die zijn geëmigreerd op 249 uit en het aantal respondenten van agrariërs die serieus na denken over emigratie op 356 uit. In hoofdstuk 3 is af te lezen dat dit aantal respondenten niet behaald is. Op de enquête voor agrariërs die geëmigreerd zijn, zijn 124 respondenten behaald en op de enquête voor agrariërs die serieus nadenken over emigratie zijn 143 respondenten behaald. Met dit aantal respondenten is er een betrouwbaarheid behaald van rond de 80% met een foutmarge van 5%.

Ondanks dat de steekproefgrootte niet behaald is, is de respondentengroep erg breed. Dit is ook af te lezen in de enquêtevragen die gesteld zijn als 'in welke provincie van Nederland heeft u (als laatste) gewoond?' en 'in welke provincie woont u momenteel?'. De antwoorden die hierop gegeven zijn variëren tussen de 2 en 25 respondenten per provincie. Daarnaast is er op de vraag 'wat is uw leeftijd?' ook erg verschillend beantwoord. De leeftijd van agrariërs die geëmigreerd zijn, is variërend tussen de 20 en de 60 jaar, waarop er geen uitschieter is naar een specifieke leeftijdsklasse. (Toekomstige) agrariërs die serieus nadenken over emigratie zitten voornamelijk in de leeftijdsklasse van 20 – 30 jaar. Op de vraag 'naar welk land bent u geëmigreerd?' is ook een brede uitslag uitgekomen qua landen. Er is hier wel een top vier (Frankrijk, Duitsland, Denemarken en Canada) uit af te lezen maar daarnaast zijn er nog tal andere landen waarnaartoe geëmigreerd is. Op de vraag 'welk land heeft u in gedachten voor emigratie?' is ook zeer variërend beantwoord. Het grootste gedeelte gaf aan dit nog niet te weten (16,1%). Maar de rest van de respondenten had al een land in gedachten wat varieert van Frankrijk, Zweden, Canada, Denemarken en andere landen zowel binnen als buiten Europa.

4.3 Reikwijdte van de resultaten

Ondanks dat dit afstudeerwerkstuk is geschreven vanuit de naam van AgriPlaza, kunnen alle emigratiebegeleiders in zowel Nederland als in het buitenland hieruit hun voordeel behalen. Uit de resultaten is af te lezen wat (toekomstige) agrariërs verwachten van een emigratiebegeleider en wat ze belangrijk vinden aan een emigratiebegeleider. Daarnaast is uit de resultaten af te lezen hoe de interesse is ontstaan voor een bepaald land bij agrariërs die al geëmigreerd zijn, welk land toekomstige emigranten voor zich zien, de beweegredenen waarom er wordt nagedacht over emigratie, in welke provincie de respondenten wonen, wat voor soort bedrijf ze momenteel hebben (of juist niet), op welke termijn ze de emigratie voor zich zien etc. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan een emigratiebegeleider ervoor zorgen dat zijn vindbaarheid vergroot kan worden en kan deze inspelen op een (toekomstige) agrariër die serieus nadenkt over emigratie met betrekking tot de wensen en behoeftes die gesteld worden.

5. Conclusie en aanbevelingen

Agrarische emigratie is de afgelopen jaren veel voorgekomen en zal naar verwachting ook in de toekomst zo blijven. Dit heeft mede te maken met de wet- en regelgeving in Nederland. Daarnaast is het niet gemakkelijk om een agrarisch bedrijf te starten of uit te breiden, waardoor een oplossing veel al in het buitenland wel te vinden is voor deze problemen. In dit afstudeerwerkstuk is onderzocht wat de behoeftes en wensen zijn van Nederlandse agrariërs die willen emigreren zodat een emigratiebegeleider hierop kan inspelen. In dit hoofdstuk zullen de deelvragen worden beantwoord en zal het antwoord op de hoofdvraag worden geformuleerd. Ook zullen er aanbevelingen worden gedaan.

5.1 Conclusie deelvragen

Hieronder wordt per deelvraag conclusies omschreven gebaseerd op de resultaten uit het onderzoek.

Deelvraag 1. Wat zijn de ervaringen van Nederlanders die geëmigreerd zijn op basis van de beweegreden(en)?

Aan de hand van de enquêteresultaten is af te lezen dat het grootste deel van de respondenten is geëmigreerd tussen het jaar 2011 en 2020. De meest voorkomende landen waarnaartoe geëmigreerd is zijn Frankrijk en Duitsland. De interesse voor de landen van emigratie is ontstaan door stage/werk en door collega agrariërs die al in het betreffende land gevestigd waren. De leeftijd van de respondenten varieert veel tussen de 20 en 60 jaar.

De meest voorkomende beweegredenen om te kiezen voor emigratie kwam voort uit de wet- en regelgeving in Nederland gevolgd door geen toekomst meer zien in Nederland en in een ander land een vrijer leven voor zich te zien. De meerderheid van de respondenten gaf aan dat deze beweegreden is uitgekomen na moment van emigratie.

Een groot gedeelte van de respondenten had voor de emigratie een melkveebedrijf thuis gevolgd door respondenten die in Nederland geen agrarisch bedrijf hadden.

Deelvraag 2. Welke beweegredenen hebben Nederlandse agrariërs momenteel om te emigreren?

Het grote deel van de respondenten die serieus nadenkt om te emigreren zit in de leeftijdscategorie 20 – 30 jaar, gevolgd door de categorie 31 – 40 jaar. Van de respondenten die nadenken om te emigreren heeft het grootste gedeelte een melkveebedrijf thuis gevolgd door respondenten die geen agrarisch bedrijf hebben.

De meest voorkomende beweegredenen van (toekomstige) agrariërs om te emigreren zijn momenteel de wet- en regelgeving in Nederland en het niet voor zich zien van een toekomst in Nederland. Op de derde plaats staat dat de respondenten een vrijer leven voor zich zien elders dan Nederland.

Uit de enquête is af te lezen dat een kwart van de respondenten nog geen specifiek land in gedachten heeft om naar toe te emigreren gevolgd door de respondenten die aangeeft te willen emigreren naar Frankrijk, Zweden, Canada en Denemarken. Meer dan de helft van de respondenten geeft aan dat ze de emigratie voor zich zien over 2 jaar en later.

Deelvraag 3. Wat wordt er verwacht van een emigratiebegeleider?

De meerderheid van de respondenten gaf aan bij het emigratieproces een emigratiebegeleider te willen inschakelen. Hiervan heeft het de meerderheid nog geen contact gehad met een emigratiebegeleider. De respondenten die al wel contact hebben met een emigratiebegeleider zijn via een zoekopdracht op internet of door een agrarische beurs met deze begeleider in contact gekomen.

Een kwart van de respondenten verwacht van een emigratiebegeleider dat deze hen helpt met het gehele traject. Dit betekent dus vanaf het vaststellen van het land tot en met de nazorg in het buitenland. Een kwart van de respondenten gaf aan dat ze verwachten van een emigratiebegeleider dat deze hen helpt met het regelen van een begroting, bedrijfsplan en visum.

Driekwart van de respondenten welke een emigratiebegeleider wil inschakelen vindt het belangrijk dat een emigratiebegeleider een aanspreekpunt is voor zowel in Nederland als het betreffende land van emigratie. Goede nazorg bieden vanuit de emigratiebegeleider wordt gezien als erg belangrijk bij de respondenten.

5.2 Conclusie hoofdvraag

De hoofdvraag luidt als volgt:

Hoe kan een emigratiebegeleider inspelen op de behoeftes en wensen van Nederlandse agrariërs die willen emigreren?

Uit de resultaten van het onderzoek en de antwoorden op de deelvragen is gebleken dat de meerderheid van de respondenten welke serieus nadenken over emigratie, tijdens het emigratieproces een emigratiebegeleider wilt inschakelen.

Om een samenvatting te kunnen geven hoe het zit met agrariërs die al zijn geëmigreerd en (toekomstige) agrariërs die willen emigreren is het van belang dat de enquêtes met elkaar worden vergeleken. In tabel 1 is een samenvatting van de resultaten weergegeven, waarna deze puntsgewijs wordt samengevat.

Tabel 1 Samenvatting enquête onder geëmigreerde agrariërs en (toekomstige) agrariërs die serieus nadenken over emigratie

Vraag	Uitslag agrariërs die zijn geëmigreerd	Vraag	(Toekomstige) agrariërs die serieus nadenken over emigratie
Naar welk land bent u geëmigreerd?	Frankrijk Duitsland Denemarken	Welk land heeft u in gedachten voor emigratie	Geen specifiek land Zweden Canada
Wat was de beweegreden destijds?	Wet- en regelgeving Toekomst (kinderen) Vrijer leven	Wat is de beweegreden momenteel	Wet- en regelgeving Toekomst (kinderen) Vrijer leven
Soort bedrijf voor de emigratie	Melkveebedrijf Geen bedrijf Akkerbouwbedrijf	Soort bedrijf momenteel	Melkveebedrijf Geen bedrijf Akkerbouwbedrijf

Provincie gewoond	laatst	<i>Friesland Gelderland Groningen</i>	Momenteel wonende provincie	in	<i>Overijssel Gelderland Friesland</i>
Heeft u gebruik van een emigratiebegeleider	destijds gemaakt van een	<i>47% ja 53% nee</i>	Wilt u emigratiebegeleider inschakelen	een	<i>58% ja 42% nee</i>
Hoe bent u in contact gekomen met deze emigratiebegeleider		<i>Agrarische beurs Internet zoekopdracht Voorheen al bekend mee</i>	Hoe bent u in contact gekomen met deze emigratiebegeleider		<i>Zoekopdracht Agrarische beurs Voorheen al bekend mee</i>
Waarmee heeft de emigratiebegeleider u geholpen		<i>Gehele traject Overdracht Financiële gedeelte</i>	Wat zijn de verwachtingen waarmee de emigratiebegeleider helpt		<i>Gehele traject Regelen financieel Aankoop</i>
Heeft u naast een emigratiebegeleider nog gebruik gemaakt van een ander buitenlands persoon?		<i>Nee Een accountant Een makelaar</i>	Wat vindt u belangrijk aan een emigratiebegeleider		<i>Aanspreekpunt in Nederland en buitenland Goede nazorg Aanspreekpunt in Nederland</i>
Reden niet te kiezen voor een emigratiebegeleider		<i>Al bekenden in het land Prijs Weinig/geen regelgeving</i>	Reden om geen emigratiebegeleider in te schakelen		<i>Niet nodig Al bekenden in het land Prijs</i>

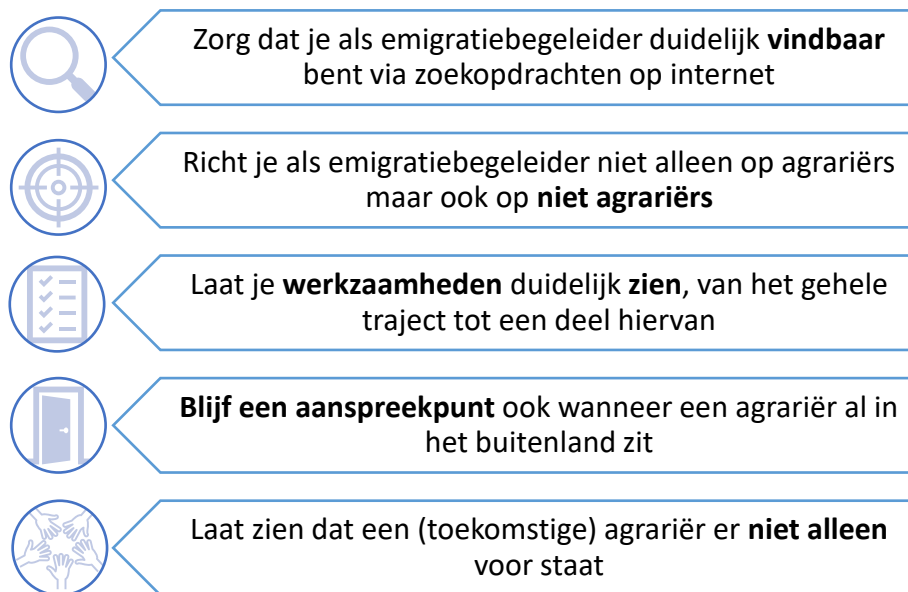
Om op een juiste manier te kunnen inspelen op de wensen en behoeftes van (toekomstige) Nederlandse agrariërs is het van belang dat er gekeken wordt welke wensen ze stellen. De conclusie op de hoofdvraag is hieronder weergegeven in vijf verschillende punten:

- Zorg dat je als emigratiebegeleider goed vindbaar bent via internet, en laat hierop duidelijk zien wat jou onderscheidt van andere emigratiebegeleiders.
- Richt je niet alleen op bestaande agrariërs, maar ook op niet agrariërs.
- Laat zien met welke werkzaamheden je je als emigratiebegeleider bezighoudt en geef duidelijk aan dat je kan helpen met het gehele traject van een emigratie of met een deel hiervan.
- Wees een aanspreekpunt voor je klanten in Nederland, maar blijf dit ook wanneer ze al in het buitenland gevestigd zijn.
- Laat zien aan agrariërs dat ze er tijdens het emigratieproces niet alleen voor staan.

5.3 Aanbevelingen

Uit het onderzoek is gebleken dat de meerderheid van de (toekomstige) agrariërs die serieus nadenken over emigratie een emigratiebegeleider willen inschakelen bij het proces. Wat hiervan bijzonder is, is dat 69,9% van deze groep aangeeft nog niet in contact te zijn geweest met een emigratiebegeleider. Hier begint al een belangrijk proces, in contact komen met deze doelgroep. Uit onderzoek is gebleken dat de (toekomstige) agrariërs die al wel met een emigratiebegeleider in contact zijn gekomen, een emigratiebegeleider hebben gevonden via internet, gevolgd door agrarische beurzen. Naamsbekendheid hierbij is daarom erg belangrijk. Daarnaast is het van belang om te laten zien bij welke verschillende aspecten je als emigratiebegeleider kan helpen bij het emigratieproces. Daarbij is het ook van belang om te laten zien dat je niet alleen al bestaande agrariërs helpt, maar ook toekomstige agrariërs die nog geen bedrijf hebben. Wanneer het emigratieproces in werking is gezet zorg je ervoor dat je een aanspreekpunt blijft, ook wanneer iemand hier behoefte aan heeft wanneer deze al in het buitenland zit.

Om alles op een rijtje te zetten zijn er diverse actiepunten opgesteld voor een emigratiebegeleider welke te zien zijn in figuur 29. Doormiddel van deze actiepunten kan een emigratiebegeleider inspelen op de behoeftes en wensen van agrariërs die serieus nadenken over emigratie.

Figuur 29 Actiepunten voor een emigratiebegeleider

Bibliografie

- Silvis Huub. (2022, 1 26). *Agrarische grondprijs in vierde kwartaal naar 70.000 euro*. Opgeroepen op 5 12, 2022, van [www.agrimatie.nl](https://www.agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2232&themaID=3588&indicatorID=3589#:~:text=De%20gemiddelde%20agrarische%20grondprijs%20in,(63.600%20euro%20per%20ha).):
[https://www.agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2232&themaID=3588&indicatorID=3589#:~:text=De%20gemiddelde%20agrarische%20grondprijs%20in,\(63.600%20euro%20per%20ha\).](https://www.agrimatie.nl/ThemaResultaat.aspx?subpubID=2232&themaID=3588&indicatorID=3589#:~:text=De%20gemiddelde%20agrarische%20grondprijs%20in,(63.600%20euro%20per%20ha).)
- Van Faassen Marijke. (2014). *Polder en Emigratie, Het Nederlandse Emigratiebestel in internationaal perspectief 1945-1976*. Den Haag: Huygens ING. Opgeroepen op februari 16, 2022
- Agro-E&I. (2020). *Zweden- emigreren naar Scandinavie?* Opgeroepen op 03 31, 2022, van www.agro-eni.nl: <https://www.agro-eni.nl/zweden/>
- Berkhout Petra. (2021, 04 29). *Het aantal boeren kan toenemen feit of fabel*. Opgeroepen op 03 24, 2022, van www.weblog.wur.nl: <https://weblog.wur.nl/agrodebat/het-aantal-boeren-kan-toenemen-feit-of-fabel/>
- Bouwmeester Rene. (2020, 03 10). *Niemand weet hoeveel boeren emigreren*. Opgeroepen op 03 24, 2022, van www.nieuweoogst.nl: <https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2020/03/10/niemand-weet-hoeveel-boeren-emigreren>
- Colenbrander E. (2018, 12 10). *Meeste boeren emigreren naar Duitsland*. Opgeroepen op februari 17, 2022, van www.pluimveeweb.nl: <https://www.pluimveeweb.nl/artikel/164021-meeste-boeren-emigreren-naar-duitsland/>
- DCA Media. (2019, 05 28). *Dit valt op aan de Franse grondprijzen*. Opgeroepen op 03 31, 2022, van www.boerenbusiness.nl: <https://www.boerenbusiness.nl/grond/artikel/10882649/dit-valt-op-aan-de-franse-grondprijs#:~:text=De%20prijs%20komt%20vaak%20boven,op%20%E2%82%AC5.000%20per%20hectare.>
- DCA Multimedia. (2012, 6 4). *Deense boeren tot de nek in de schulden - Na grondprijsbubbel*. Opgeroepen op 3 31, 2022, van www.boerenbusiness.nl:
<https://www.boerenbusiness.nl/artikel/10794850/deense-boeren-tot-de-nek-in-de-schulden>
- DCA Multimedia. (2019, 06 27). *Aantal Deense bedrijven met 1.000 koeien stijgt - Nieuws Denemarken*. Opgeroepen op 3 31, 2022, van www.boerenbusiness.nl:
<https://www.boerenbusiness.nl/melk/artikel/10883026/aantal-deense-bedrijven-met-1000-koeien-stijgt>
- DCA Multimedia. (2019, 01 17). *Emigratie trekt aan door grond en fosfaatprijs*. Opgeroepen op 3 30, 2022, van www.boerenbusiness.nl:
<https://www.boerenbusiness.nl/grond/artikel/10881067/emigratie-trekt-aan-door-grond-en-fosfaatprijs>
- DCA Multimedia. (2019, 09 14). *Gebrek aan opvolging opent deuren in Canada*. Opgeroepen op februari 16, 2022, van www.boerenbusiness.nl:
<https://www.boerenbusiness.nl/melk/artikel/10884007/gebrek-aan-opvolging-opent-deuren-in-canada>
- DCA MultiMedia. (2020, 08 17). *Duitse grondprijs stijgt ruim 3 procent - Nieuws Grondprijzen*. Opgeroepen op 04 20, 2022, van Nieuwe Oogst:

- <https://www.boerenbusiness.nl/grond/artikel/10888792/duitse-grondprijs-stijgt-ruim-3-procent>
- DCA MultiMedia. (2021, 10 29). *Ook Duitse landbouwgrond niet eerder zo duur - Nieuws Grond*. Opgeroepen op februari 17, 2022, van www.boerenbusiness.nl:
<https://www.boerenbusiness.nl/artikel/10894910/ook-duitse-landbouwgrond-niet-eerder-zo-duur>
- De Bont F. (2018, 11 26). *Waarom emigreerden honderdduizenden Nederlanders naar het buitenland*. Opgeroepen op februari 16, 2022, van www.npokennis.nl:
<https://npokennis.nl/longread/7870/waarom-emigreerden-honderdduizenden-nederlanders-naar-het-buitenland>
- De Vor Judith . (2022, 02 10). *Inspiratie voor landbouwtransitie halen uit Denemarken*. Opgeroepen op 04 20, 2022, van www.nieuweoogst.nl:
<https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2022/02/10/inspiratie-voor-landbouwtransitie-halen-uit-denemarken>
- Farms4sale. (2021). *Duitsland*. Opgehaald van www.farms4sale.eu:
<https://www.farms4sale.eu/landen/duitsland/#:~:text=De%20agrarische%20sector%20van%20onze,deze%20grond%20is%20zeer%20vruchtbaar>
- Farms4Sale. (z.d.). *Frankrijk*. Opgeroepen op 31 3, 2022, van www.farms4sale.eu:
<https://www.farms4sale.eu/landen/frankrijk/>
- Fransen A. (2018, 02 26). *Het inkomen van de Zweedse boer bestaat uit 100 procent subsidie*. Opgeroepen op 3 31, 2022, van www.trouw.nl: <https://www.trouw.nl/nieuws/het-inkomen-van-de-zweedse-boer-bestaat-uit-100-procent-subsidie~bc480a27/>
- Het geheugen. (z.d.). *Nederlandse emigratie in de 19e eeuw* . Opgeroepen op 4 11, 2022, van www.geheugen.delpher.nl:
<https://geheugen.delpher.nl/nl/geheugen/pages/collectie/Atlantic+World/Nederlandse+emigratie+in+de+19e+eeuw>
- Hillebrand J.H.A. . (1989). *Boeren en emigratie*. Wageningen: Wageningen Economic Research. Opgeroepen op 4 14, 2022, van <https://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/261422>
- Hof Harm. (2020). *Vestigingsfaciliteiten voor jonge boeren*. Opgeroepen op 4 6, 2022, van www.europeruris.com: http://www.europeruris.com/info_jonge_boeren.html
- Ikgaweg. (2021, 09 18). *Boeren in Canada*. Opgeroepen op 04 20, 2022, van www.ikgaweg.com:
<https://ikgaweg.com/f/boeren-in-canada#:~:text=De%20gemiddelde%20agrarische%20grondprijs%20in,op%202999%20dollar%20per%20acre.>
- Interfarms. (2019). *Emigreren naar Canada*. Opgeroepen op februari 16, 2022, van www.interfarms.com: <https://interfarms.com/nl/home-nl/contact/nieuws/emigreren-naar-canada/>
- Interfarms. (2020). *Denemarken biedt goede en toekomstbestendige bedrijven*. Opgeroepen op februari 16, 2022, van www.interfarms.com: <https://interfarms.com/nl/home-nl/contact/nieuws/denemarken-biedt-goede-en-toekomstbestendige->

- bedrijven/#:~:text=De%20voordelen%20op%20een%20rij,gewild%20emigratieland%20voor%20agrarisches%20ondernemers.
- Interfarms. (2021, nb). *Interfarms emigreren*. Opgeroepen op 5 12, 2022, van www.interfarms.com:
<https://interfarms.com/nl/home-nl/emigreren/>
- Kamphuis B.M. (2015). *Boer en migratie: van emigrant tot semigrant*. Geschiedenis van de emigrerende Nederlandse agrarier. Opgeroepen op 3 31, 2022, van
[file:///C:/Users/smitm/Downloads/admin,+17942-20114-1-CE%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/smitm/Downloads/admin,+17942-20114-1-CE%20(2).pdf)
- Lamers John. (2021, 07 09). *Voorkeursbehandeling voor boer in drie Canadese provincies*. Opgeroepen op 04 20, 2022, van www.nieuweoogst.nl:
<https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2021/07/09/voorkeursbehandeling-voor-boer-in-drie-canadese-provincies>
- Landbouweconomisch instituut LEI-DLO. (1992). *Recente ontwikkelingen in de emigratie van agrariers, 1988 tot 1992*. Den Haag: Landbouweconomisch instituut LEI-DLO afdeling structuuronderzoek. Opgeroepen op 3 31, 2022, van <https://edepot.wur.nl/265934>
- LTO Noord. (2020, 4 4). *Zweden heeft strengste dier- en welzijnseisen wereldwijd*. Opgeroepen op 32 3, 2022, van www.melkveebedrijf.nl: <https://www.melkveebedrijf.nl/veevoer-melkvee/weidegang/zweden-heeft-strengste-dier-en-welzijnseisen-wereldwijd/#:~:text=In%202018%20telde%20Zweden%20ongeveer,blijven%20en%20Fof%20te%20groeien>.
- Meulenkamp W.J.H , Kranendonk R.P., Hermans C.M.L., Rienks W.A. . (2006). *Quickscan (s)emigratie van Nederlandse agrariers; push- en pullfactoren*. Wageningen: Wageningen UR, Alterra.
- Nieuwe Oogst. (2020, 03 10). *Niemand weet hoeveel boeren emigreren*. Opgeroepen op februari 16, 2022, van www.nieuweoogst.nl: <https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2020/03/10/niemand-weet-hoeveel-boeren-emigreren>
- Statline. (2021, 03 19). *Statline*. Opgeroepen op 03 24, 2022, van www.opendata.cbs.nl:
<https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/80807ned/table?ts=1648108032110>
- Stevens René . (2021, 08 21). *Met €2 miljoen naar het buitenland, en dan?* Opgeroepen op februari 17, 2022, van www.melkvee100plus.nl:
<https://www.melkvee100plus.nl/Artikelen/Financieel/2021/2/Met-2-miljoen-naar-het-buitenland-en-dan-715396E/>
- SurveyMonkey. (z.d.). *Steekproefcalculator: meer informatie over steekproefgrootte*. Opgeroepen op 03 24, 2022, van www.surveymonkey.com: <https://nl.surveymonkey.com/mp/sample-size-calculator/>
- Van Ginneken Rob. (2021, 11 12). *Al eens gedacht aan emigratie naar ... Canada (maar niet Ontario)?* Opgeroepen op februari 16, 2022, van www.melkveebedrijf.nl:
<https://www.melkveebedrijf.nl/melkveebedrijf/ondernemen/al-eens-gedacht-aan-emigratie-naar-canada-maar-niet-ontario/>
- Van Rossum Martijn. (2022, januari 10). *Nieuwe Oogst, Trendonderzoek: een op vijf boeren en tuinders overweegt emigratie*. Opgeroepen op februari 16, 2022, van www.nieuweoogst.nl:
<https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2022/01/10/trendonderzoek-een-op-vijf-boeren-en-tuinders-overweegt-emigratie>

Wageningen University & Research. (2017). *Agrarische grondprijzen in de EU*. Wageningen:
Wageningen University & Research. Opgeroepen op 03 31, 2022, van
<https://edepot.wur.nl/446326>

Bijlage A Enquêtevragen

Er is voor gekozen om één enquête op te stellen betreft emigratie. Met als hoofdvraag ‘Wat is uw affiniteit met emigratie?’. Op deze vraag zijn twee antwoorden mogelijk; ‘Ik ben geëmigreerd’ en ‘ik denk serieus na over emigratie’. Vanuit het antwoord wat de respondent hierop geeft komen de vervolgvragen naar voren. De eerste vragenlijst zal zijn voor de respondenten met het antwoord; ‘Ik ben geëmigreerd’.

Enquête voor agrariërs die zijn geëmigreerd.

Om in beeld te brengen hoeveel Nederlandse agrariërs er zijn geëmigreerd en wat de beweegredenen hiervan zijn geweest is deze enquête opgesteld. Ook zal er worden gevraagd als deze beweegreden uit is gekomen. Verder zal er naar voren komen als er destijds een emigratiebegeleider is ingeschakeld en hoe hier de ervaringen mee waren.

Wat is uw affiniteit met emigratie?

- ☐ ***Ik ben geëmigreerd***
- ☐ *Ik denk serieus na over emigratie*

Wat is uw leeftijd?

- ☐ *20 – 30 jaar*
- ☐ *31 – 40 jaar*
- ☐ *41 – 50 jaar*
- ☐ *51 – 60 jaar*
- ☐ *60 +*

Wanneer bent u geëmigreerd?

- ☐ *Voor 1990*
- ☐ *1991 – 2000*
- ☐ *2001 – 2010*
- ☐ *2011 – 2020*
- ☐ *Na 2021*

Naar welk land bent u geëmigreerd?

- ☐ *Australië*
- ☐ *Canada*
- ☐ *Denemarken*
- ☐ *Duitsland*
- ☐ *Frankrijk*
- ☐ *Nieuw-Zeeland*
- ☐ *Oekraïne*
- ☐ *Polen*

- *Portugal*
- *Roemenië*
- *Verenigde Staten*
- *Anders namelijk,*

Hoe is de interesse voor dit land ontstaan?

- *Vakantie*
- *Stage*
- *Door collega agrariërs die er al zaten*
- *Bijeenkomsten/ beurzen*
- *Anders namelijk,*

Wat was destijds de beweegreden om te kiezen voor emigratie? (1-3 antwoorden mogelijk.)

- *Wet- en regelgeving in Nederland*
- *Waardering*
- *Toekomst (kinderen)*
- *Vrijer leven*
- *Klimaat*
- *Relatie/familie*
- *Anders namelijk,*

Is die beweegreden uitgekomen?

- *Ja*
- *Nee*
- *Anders namelijk,*

Wat voor soort bedrijf heeft u momenteel? (Meerdere antwoorden mogelijk.)

- *Akkerbouwbedrijf*
- *Geitenbedrijf*
- *Melkveebedrijf*
- *Paardenhouderij*
- *Pluimveebedrijf*
- *Schapebedrijf*
- *Tuinbouwbedrijf*
- *Varkenshouderij*
- *Vleeskalverenbedrijf*
- *Anders namelijk,*

Had u een bedrijf voordat u emigreerde, zo ja wat was dat? (Meerdere antwoorden mogelijk.)

- *Akkerbouwbedrijf*
- *Geitenbedrijf*
- *Melkveebedrijf*
- *Paardenhouderij*
- *Pluimveebedrijf*
- *Schapebedrijf*
- *Tuinbouwbedrijf*

- *Varkenshouderij*
- *Vleeskalverenbedrijf*
- *Geen bedrijf*
- *Anders namelijk,*

In welke provincie heeft u in Nederland gewoond?

- *Brabant*
- *Drenthe*
- *Flevoland*
- *Friesland*
- *Gelderland*
- *Groningen*
- *Limburg*
- *Noord-Holland*
- *Overijssel*
- *Utrecht*
- *Zeeland*
- *Zuid-Holland*

Heeft u destijds gebruik gemaakt van een emigratiebegeleider?

Zo ja;

- Hoe bent u in contact gekomen met deze emigratiebegeleider? (Meerdere antwoorden mogelijk.)
 - *Collega agrariër*
 - *Agrarische beurs*
 - *Internet zoekopdracht (denk hierbij aan Google etc.)*
 - *Met het bedrijf van de begeleider was ik voorheen al bekend*
 - *Anders namelijk, ...*
- Waarmee heeft uw emigratiebegeleider u geholpen (hele traject van vaststellen wensen land tot en met de nazorg, of een deel hiervan)? (Meerdere antwoorden mogelijk.)
 - *Gehele traject*
 - *Vaststellen wensen van het land*
 - *Bedrijfskeuze*
 - *Fiscale/juridische zaken*
 - *Financiële gedeelte*
 - *Overdracht*
 - *Nazorg*
 - *Anders namelijk,*
- Wat was uw ervaring met uw emigratiebegeleider
 - *Goed*
 - *Redelijk*
 - *Matig*
 - *Slecht*
- Als u nogmaals moet beslissen om een emigratiebegeleider in te schakelen zou u dit dan doen?
 - *Ja*
 - *Nee*

- *Anders namelijk,*
- Heeft u naast een emigratiebegeleider nog gebruik gemaakt van een ander buitenlands contactpersoon?
 - *Nee*
 - *Een makelaar*
 - *Een advocaat*
 - *Een accountant*
 - *Anders namelijk,*
- Raadt u anderen aan om een emigratiebegeleider in te schakelen?
 - *Ja*
 - *Nee*
 - *Evt. toelichting*

Zo nee;

- Waarom heeft u ervoor gekozen om niet de hulp in te schakelen van een emigratiebegeleider?
 - *De prijs van begeleiding*
 - *Er zaten al bekenden (familie/vrienden) in het land waar ik naar toe ging*
 - *Weinig tot geen regelgeving in het betreffende land*
 - *Anders namelijk,*
- Was u voor uw emigratieproces bijzondere documenten nodig als bedrijfsplan, begroting, visum etc. en hoe heeft u dit geregeld?
 - *Dit was ik niet nodig*
 - *Boekhouder*
 - *Advocaat*
 - *Anders namelijk,*
- Als u nogmaals moet beslissen om te emigreren zonder hulp van een emigratiebegeleider zou u dit dan doen?
 - *Ja*
 - *Nee*
 - *Anders namelijk,*

Ik wil u bedanken voor het invullen van de enquête! Staat u open wanneer ik verdere vragen heb in het vervolg van mijn onderzoek om contact met u te mogen opnemen, zo ja zou u uw naam, telefoonnummer en emailadres willen achterlaten.

- *Ja,*
- *Nee*

Enquête voor agrariërs die serieus nadenken over emigratie

Er is voor gekozen om één enquête op te stellen betreft emigratie. Met als hoofdvraag 'Wat is uw affiniteit met emigratie?'. Op deze vraag zijn twee antwoorden mogelijk; 'Ik ben geëmigreerd' en 'ik denk serieus na over emigratie'. Vanuit het antwoord wat de respondent hierop geeft komen de vervolgvragen naar voren. De eerste vragenlijst zal zijn voor de respondenten met het antwoord; 'ik denk serieus na over emigratie'.

Om in beeld te brengen hoeveel Nederlandse agrariërs er serieus nadenken om te emigreren wordt deze enquête gehouden. In deze enquête zal er naar voren komen wat de beweegreden is om te emigreren en welk land er in gedachten is om te emigreren. Ook zal er verder worden ingegaan op het onderwerp emigratiebegeleider, als er wordt nagedacht om deze in te zetten en wat hiervan de wensen zijn of waarom deze niet wordt ingeschakeld.

Wat is uw affiniteit met emigratie?

- *Ik ben geëmigreerd*
- ***Ik denk serieus na over emigratie***

Wat is uw leeftijd?

- *20 – 30 jaar*
- *31 – 40 jaar*
- *41 – 50 jaar*
- *51 – 60 jaar*
- *60 +*

Heeft u momenteel in Nederland een agrarisch bedrijf? (Meerdere antwoorden mogelijk.)

- *Akkerbouwbedrijf*
- *Geitenbedrijf*
- *Melkveebedrijf*
- *Paardenhouderij*
- *Pluimveebedrijf*
- *Schapenbedrijf*
- *Tuinbouwbedrijf*
- *Varkenshouderij*
- *Vleeskalverenbedrijf*
- *Geen bedrijf*
- *Anders namelijk,*

In welke provincie woont u momenteel?

- *Brabant*
- *Drenthe*
- *Flevoland*
- *Friesland*
- *Gelderland*
- *Groningen*
- *Limburg*
- *Noord-Holland*

- *Overijssel*
- *Utrecht*
- *Zeeland*
- *Zuid-Holland*

Wat is de reden dat u serieus nadenkt over emigratie? (Meerdere antwoorden mogelijk.)

- *Wet- en regelgeving in Nederland*
- *Waardering*
- *Hoge productiekosten*
- *Toekomst (kinderen)*
- *Vrijer leven*
- *Klimaat*
- *Relatie/familie*
- *Anders namelijk,*

Welk land heeft u in gedachten voor emigratie?

- *Australië*
- *Canada*
- *Denemarken*
- *Duitsland*
- *Frankrijk*
- *Nieuw-Zeeland*
- *Polen*
- *Verenigde Staten*
- *Ik heb nog geen specifiek land in gedachten*
- *Anders namelijk,*

Op welk termijn ziet u uw emigratie voor zich?

- *Binnen 1 jaar*
- *Tussen de 1 en 2 jaar*
- *Over 2 jaar*

Wil u tijdens uw emigratieproces een emigratiebegeleider inschakelen?

- *Ja*
- *Nee*

Zo ja:

- Heeft u al contact met een emigratiebegeleider?
 - *Ja*
 - *Nee*
- Zo ja, hoe bent u met deze emigratiebegeleider in contact gekomen? (Meerdere antwoorden mogelijk)
 - *Collega agrariër*
 - *Agrarische beurs*
 - *Internet zoekopdracht (denk hierbij aan Google etc.)*
 - *Met het bedrijf van de begeleider was ik voorheen al bekend*
 - *Anders namelijk, ...*

- Wat zijn de verwachtingen die u stelt aan de emigratiebegeleider? (Meerdere antwoorden mogelijk.)
 - *Hulp met het gehele traject van vaststellen land tot en met de nazorg*
 - *Alleen het oriënteren van land / sector*
 - *Alleen de aankoop*
 - *Alleen de nazorg*
 - *Regelen van begroting, bedrijfsplan en visum.*
 - *Anders namelijk, ...*
- Wat vindt u van belang van een emigratiebegeleider? (Meerdere antwoorden mogelijk)
 - *Een aanspreekpunt voor vragen*
 - *Goede nazorg van de emigratie*
 - *Verkoop van het bedrijf in Nederland*
 - *Anders namelijk,*

Zo nee;

- Heeft u al wel eens met een emigratiebegeleider gesproken?
 - *Ja*
 - *Nee*
- Wat is de reden om geen emigratiebegeleider in te zetten?
 - *Niet nodig*
 - *Kosten die hieraan verbonden zijn*
 - *Er zitten al veel bekenden in het land waar ik naar toe wil*
 - *Anders namelijk,*

Ik wil u bedanken voor het invullen van de enquête! Staat u open wanneer ik verdere vragen heb in het vervolg van mijn onderzoek om contact met u te mogen opnemen, zo ja zou u uw naam, telefoonnummer en emailadres willen achterlaten.

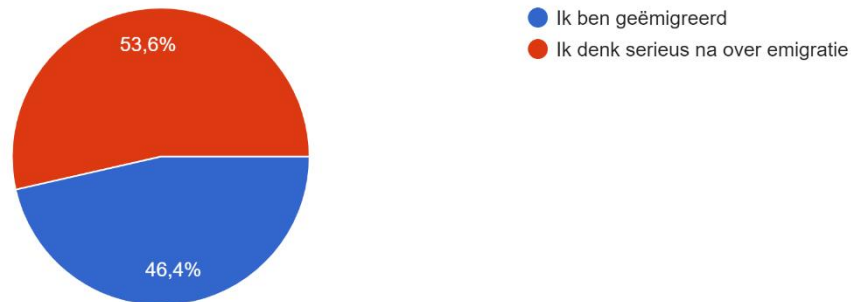
- *Ja,*
- *Nee*

Bijlage B Resultaten enquête

Vragenlijst gericht op de antwoordmogelijkheid 'Ik ben geëmigreerd'.

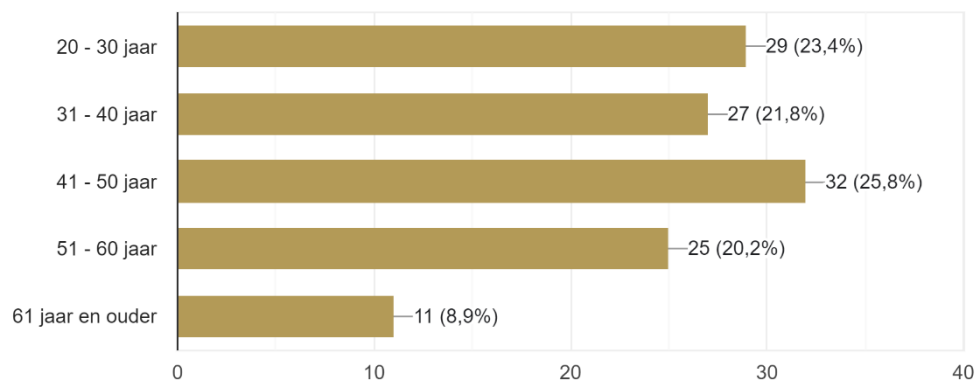
Wat is uw affiniteit met emigratie?

267 antwoorden

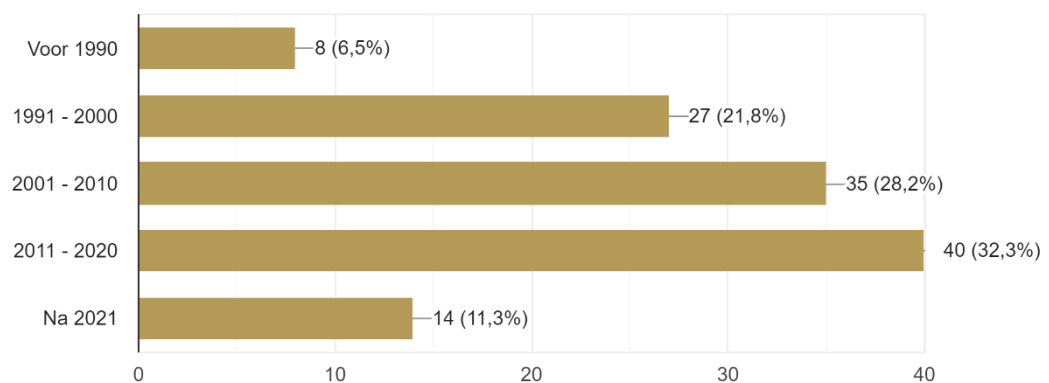
Wat is uw leeftijd?

124 antwoorden

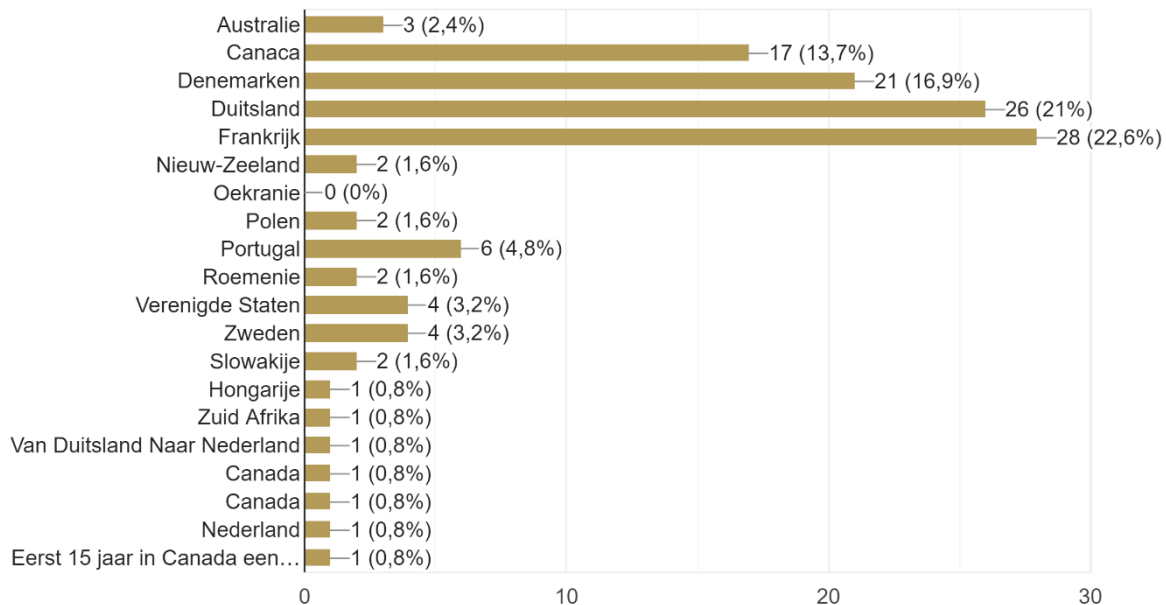
Wanneer bent u geëmigreerd?

124 antwoorden

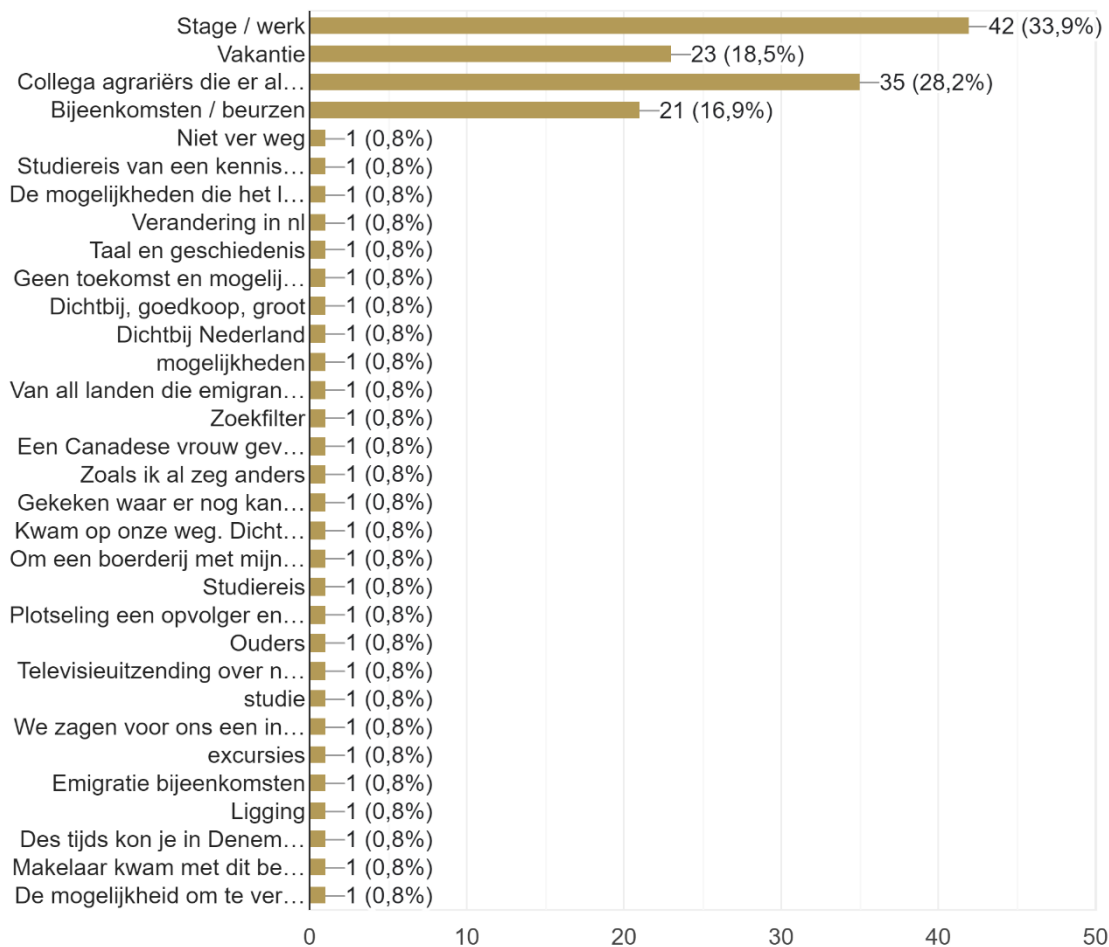
Naar welk land bent u geëmigreerd?

124 antwoorden

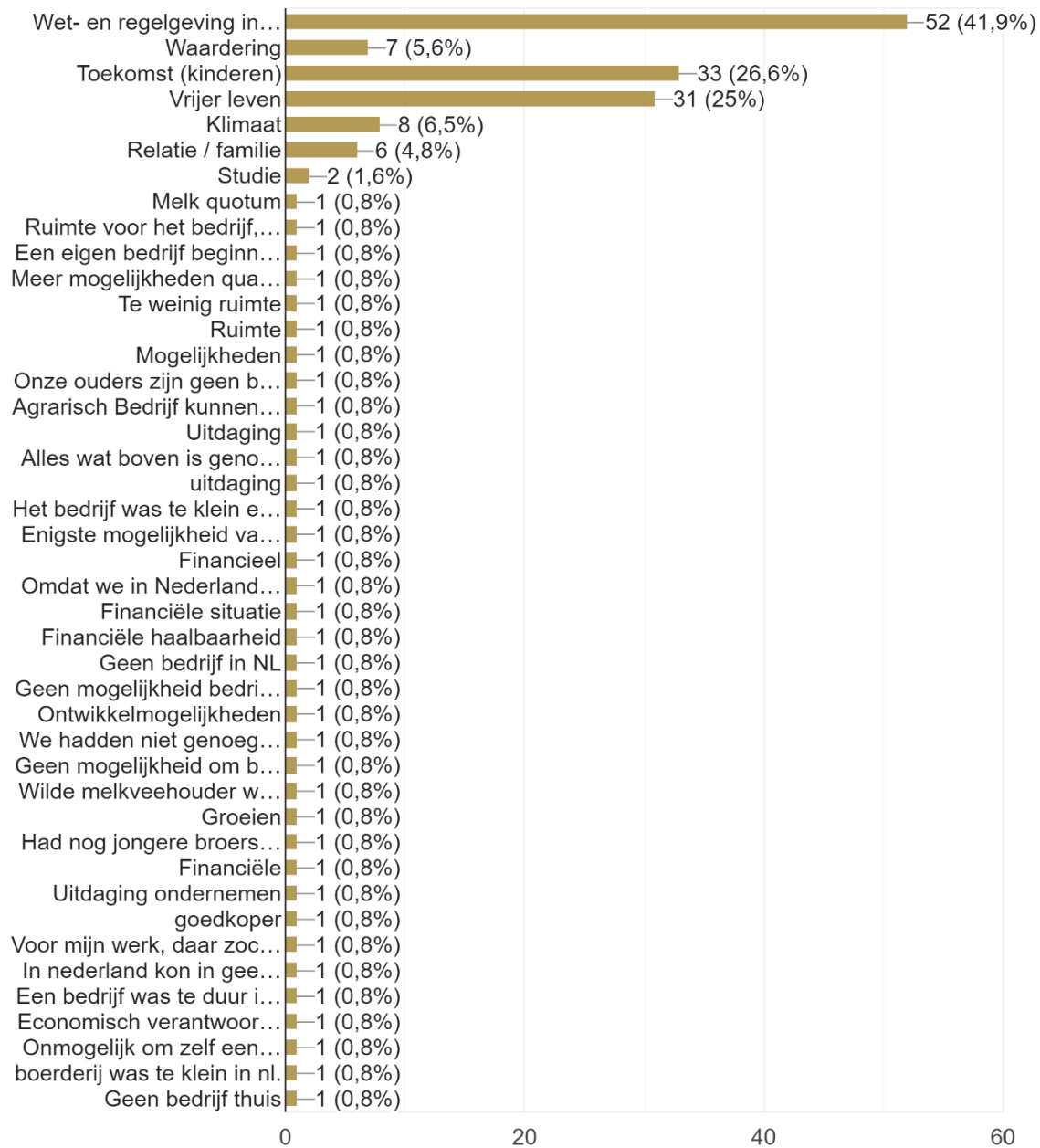
Hoe is de interesse voor dit land ontstaan?

124 antwoorden

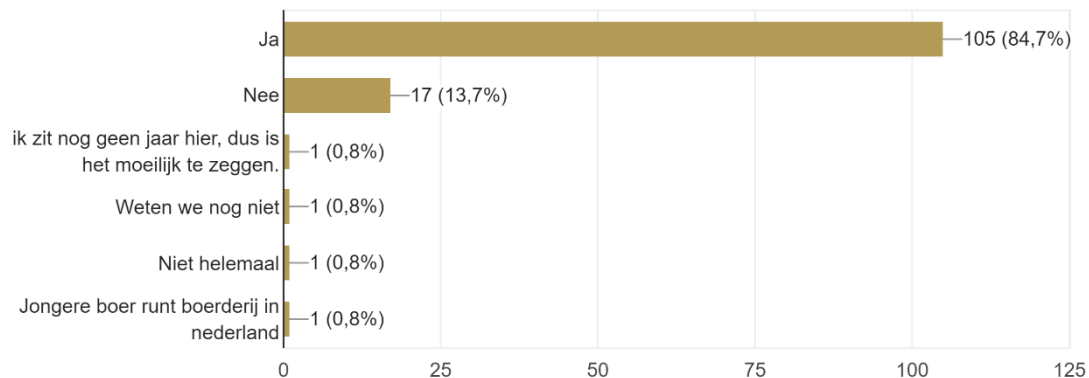
Wat was/waren destijds de beweegreden(en) om te kiezen voor emigratie?

124 antwoorden

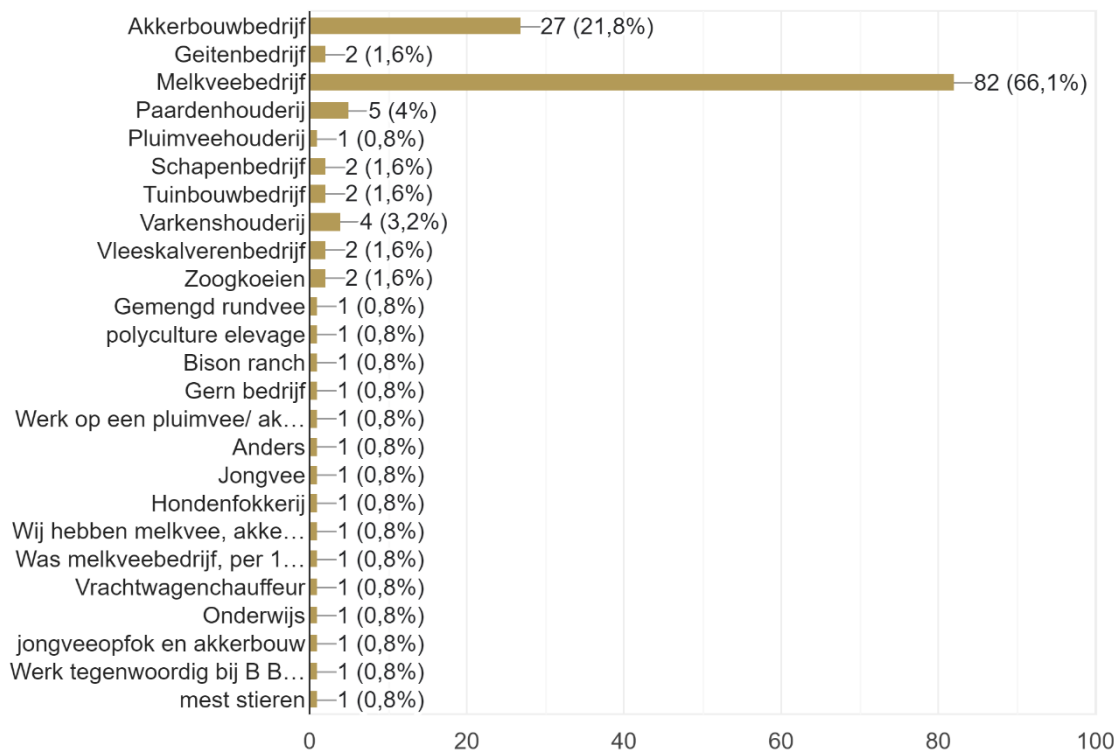
Is die beweegreden uitgekomen?

124 antwoorden

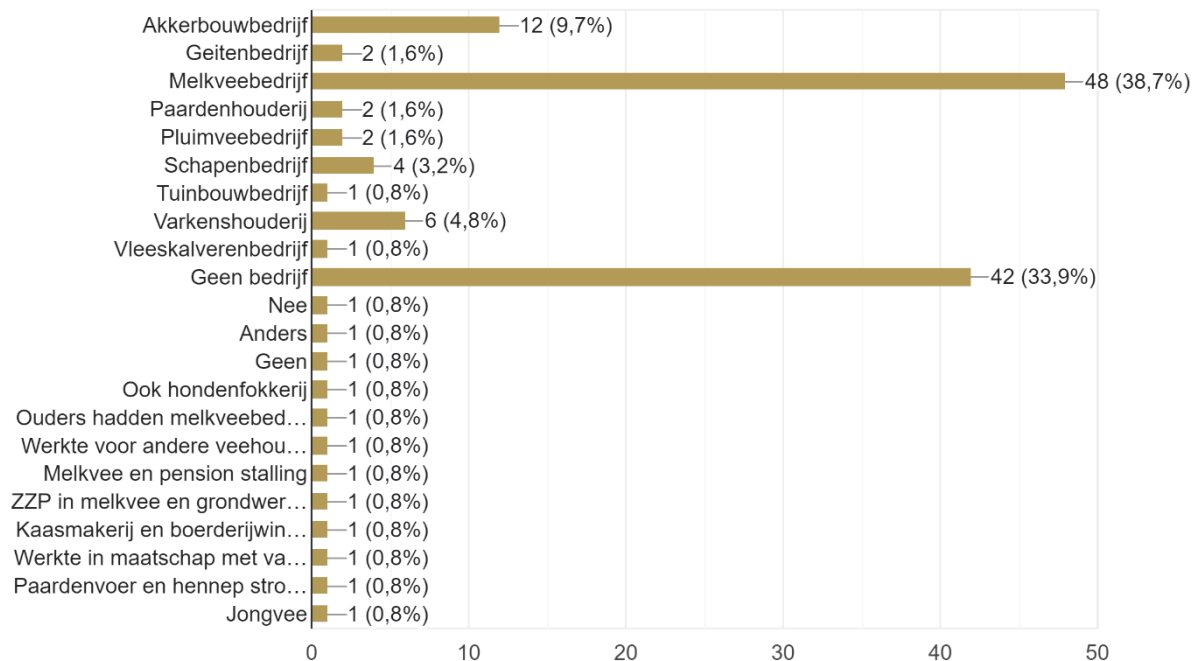
Wat voor soort bedrijf heeft u momenteel?

124 antwoorden

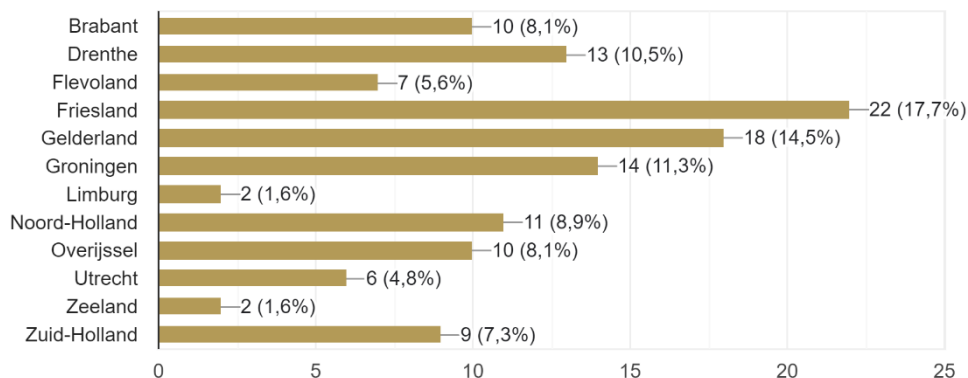
Had u een bedrijf voordat u emigreerde, zo ja wat was dat?

124 antwoorden

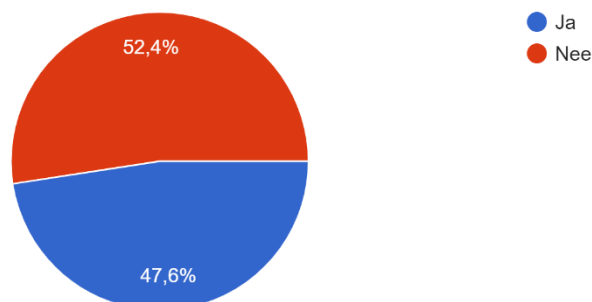
In welke provincie van Nederland heeft u (als laatste) gewoond?

124 antwoorden

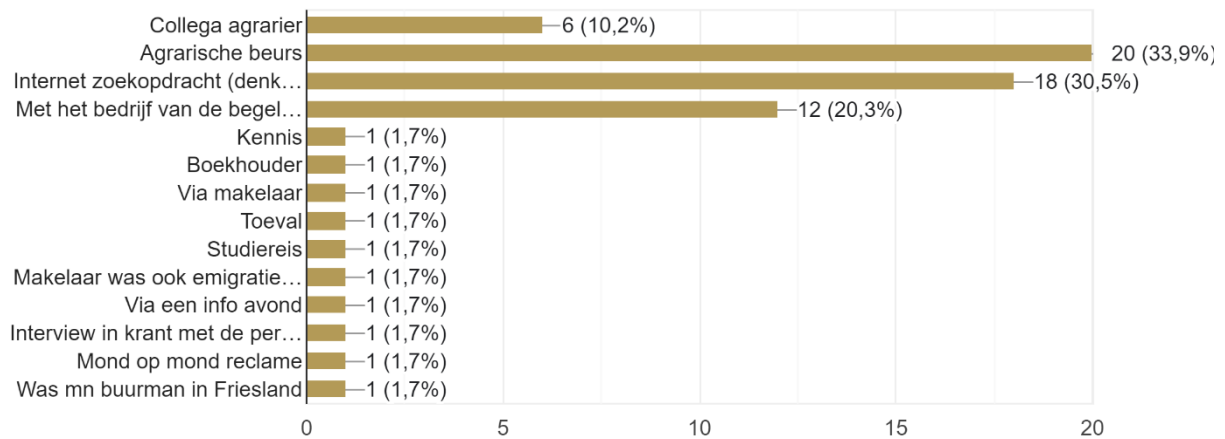
Heeft u destijds gebruik gemaakt van een emigratiebegeleider?

124 antwoorden

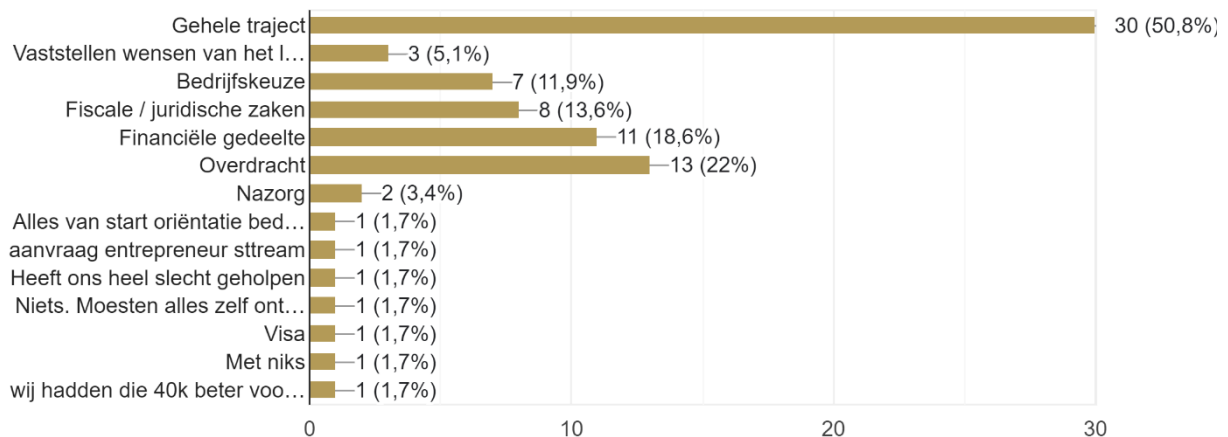
Hoe bent u in contact gekomen met deze emigratiebegeleider?

59 antwoorden

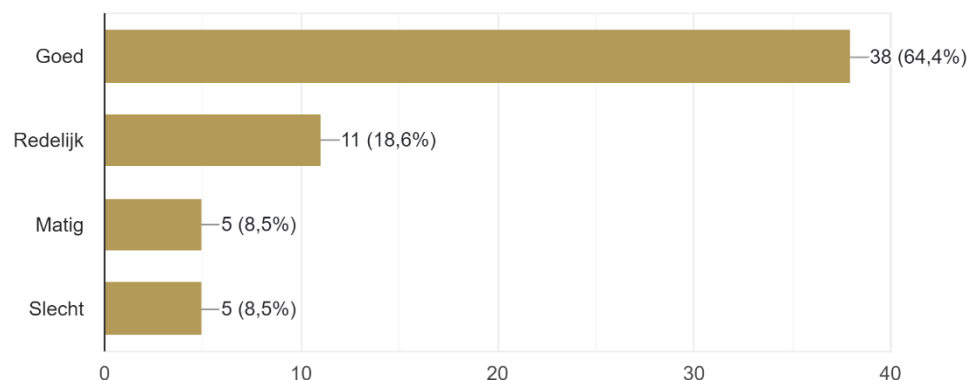
Waarmee heeft uw emigratiebegeleider u geholpen?

59 antwoorden

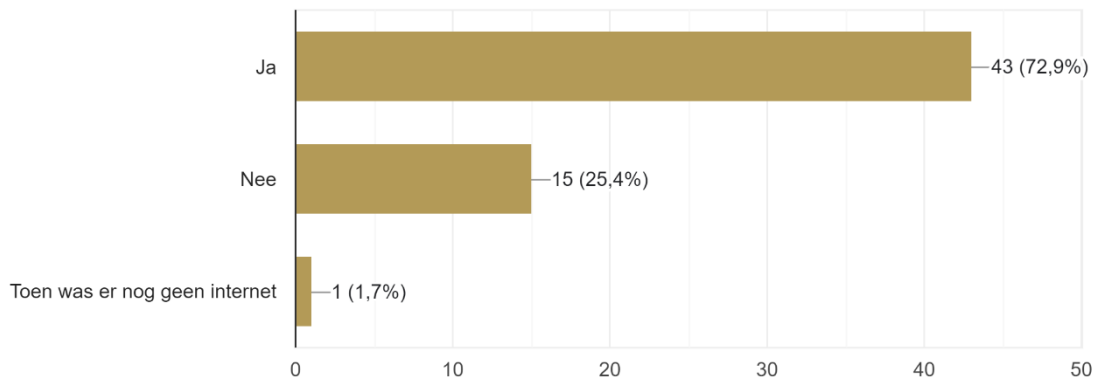
Wat was uw ervaring met uw emigratiebegeleider?

59 antwoorden

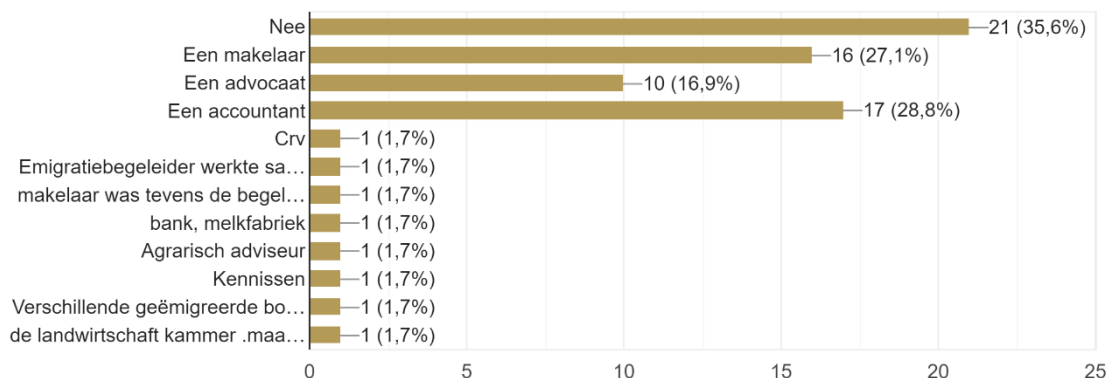
Als u nogmaals moet beslissen om een emigratiebegeleider in te schakelen zou u dit dan doen?

59 antwoorden

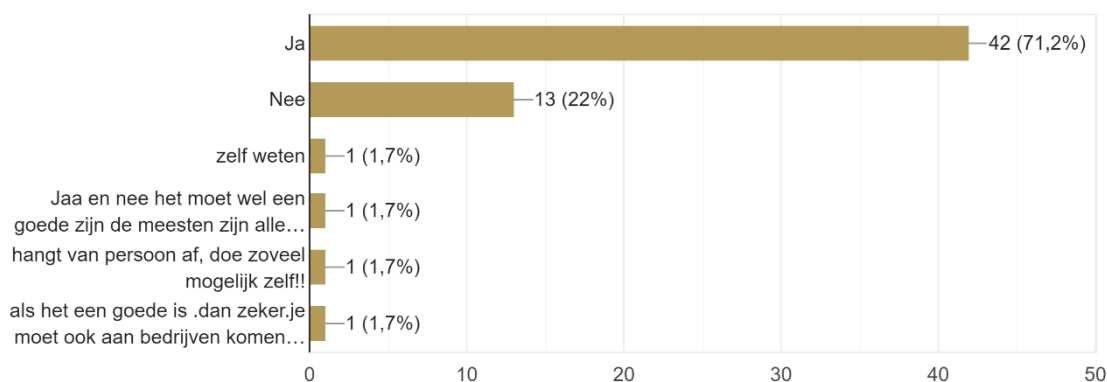
Heeft u naast een emigratiebegeleider nog gebruik gemaakt van een ander buitenlands contactpersoon?

59 antwoorden

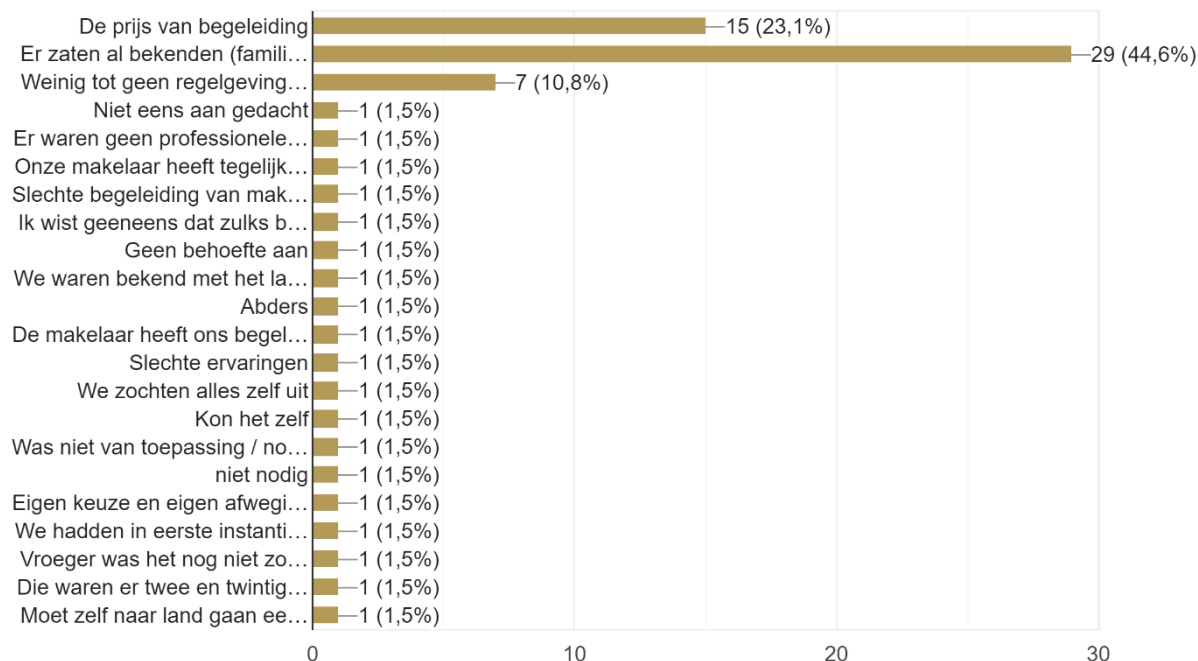
Raadt u anderen aan om een emigratiebegeleider in te schakelen?

59 antwoorden

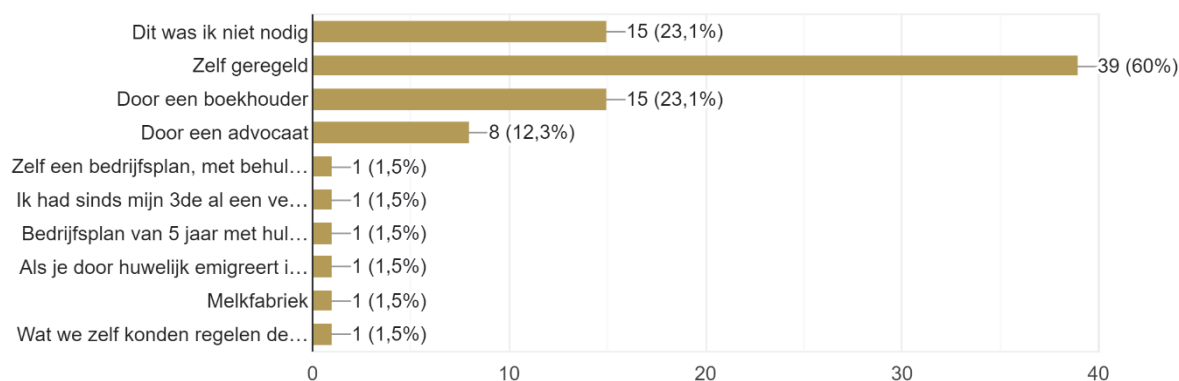
Waarom heeft u ervoor gekozen om niet de hulp in te schakelen van een emigratiebegeleider?

65 antwoorden

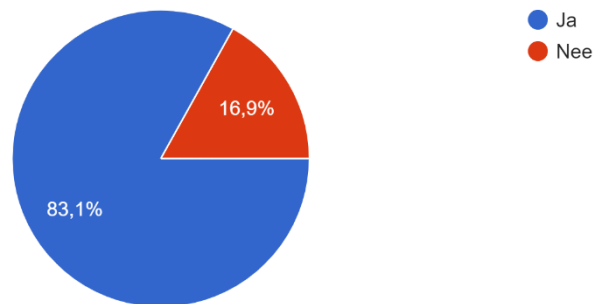
Was u voor uw emigratieproces bijzondere documenten nodig als bedrijfsplan, begroting, visum etc en hoe heeft u dit geregeld?

65 antwoorden

Als u nogmaals moet beslissen om te emigreren zonder hulp van een emigratiebegeleider, zou u dit dan doen?

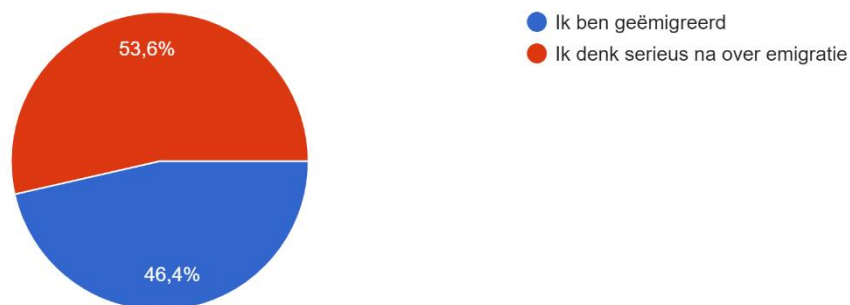
65 antwoorden

Vragenlijst gericht op antwoordmogelijkheid 'Ik denk serieus na over emigratie'.

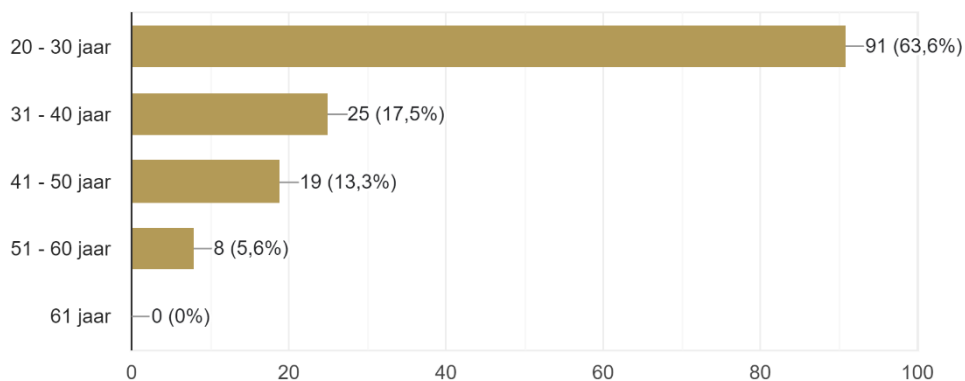
Wat is uw affiniteit met emigratie?

267 antwoorden

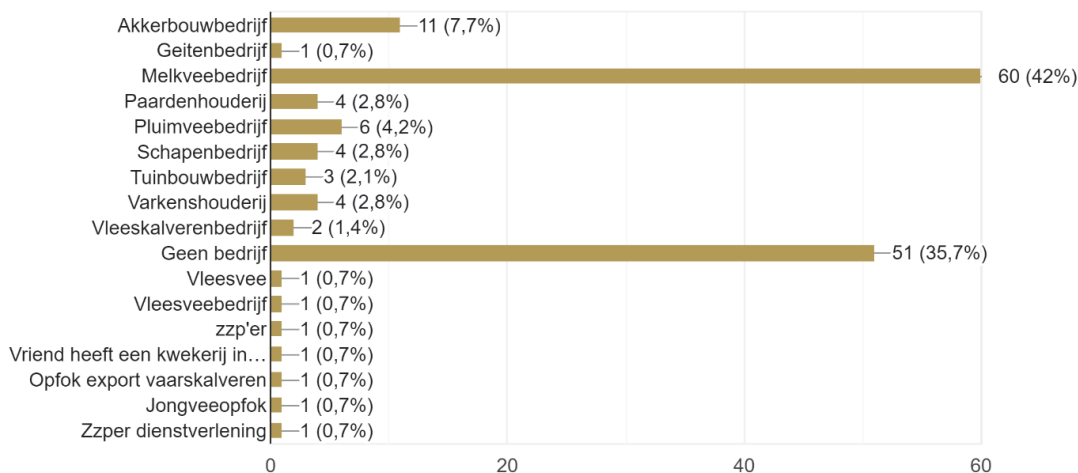
Wat is uw leeftijd?

143 antwoorden

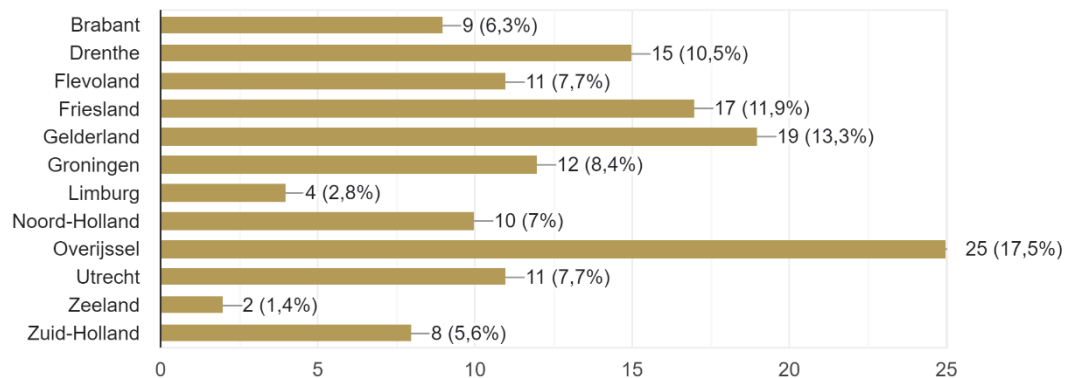
Heeft u momenteel in Nederland een agrarisch bedrijf

143 antwoorden

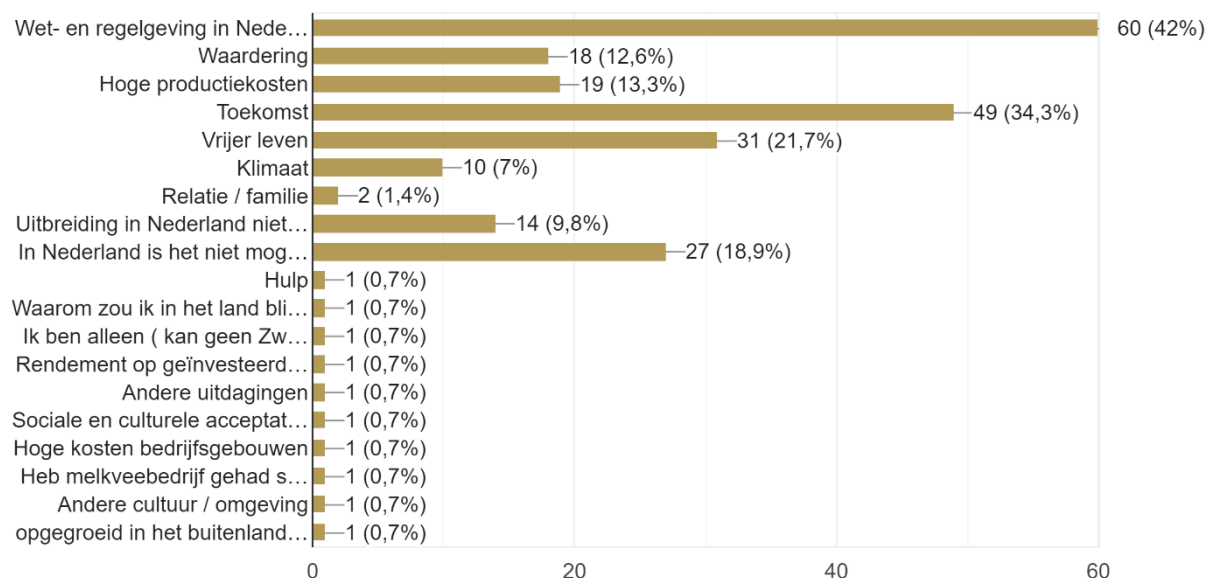
In welke provincie woont u momenteel?

143 antwoorden

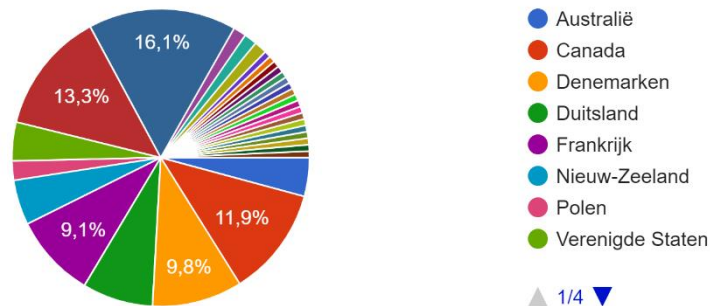
Wat is / zijn de reden(en) dat u serieus nadenkt over emigratie?

143 antwoorden

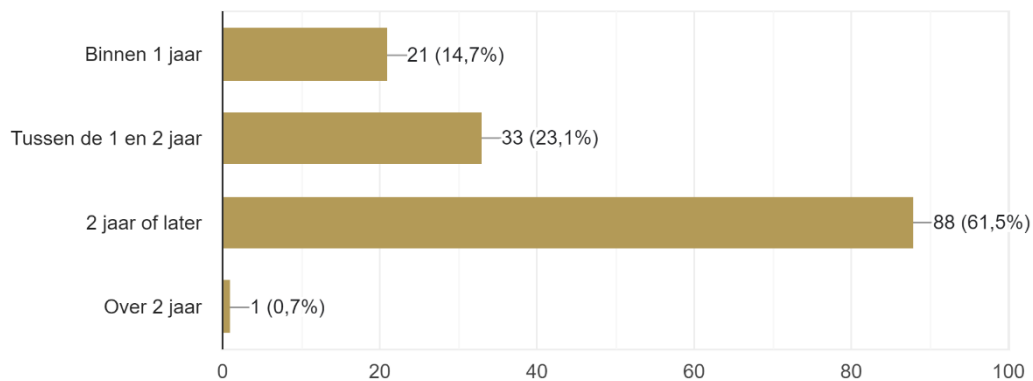
Welk land heeft u in gedachten voor emigratie?

143 antwoorden

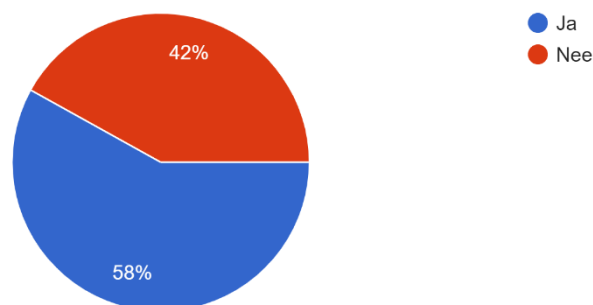
Op welke termijn ziet u uw emigratie voor zich?

143 antwoorden

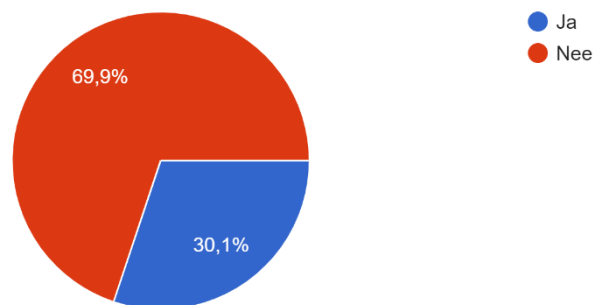
Wilt u tijdens uw emigratieproces een emigratiebegeleider inschakelen?

143 antwoorden

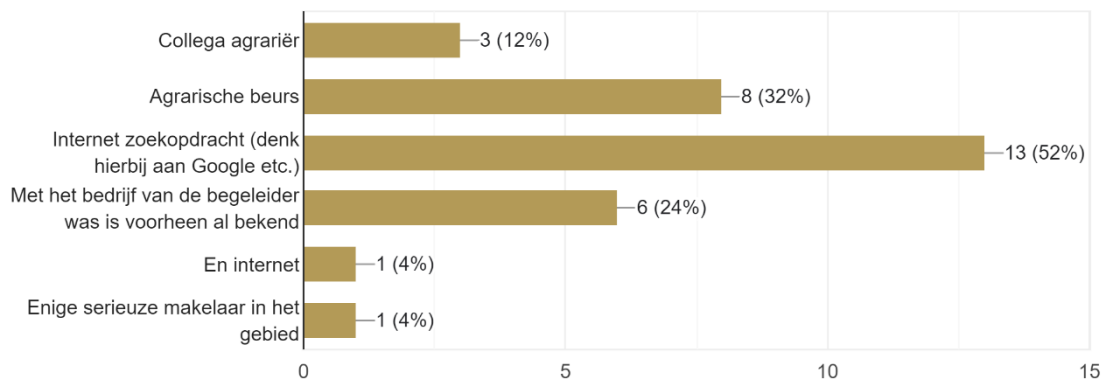
Heeft u al contact gehad met een emigratiebegeleider

83 antwoorden

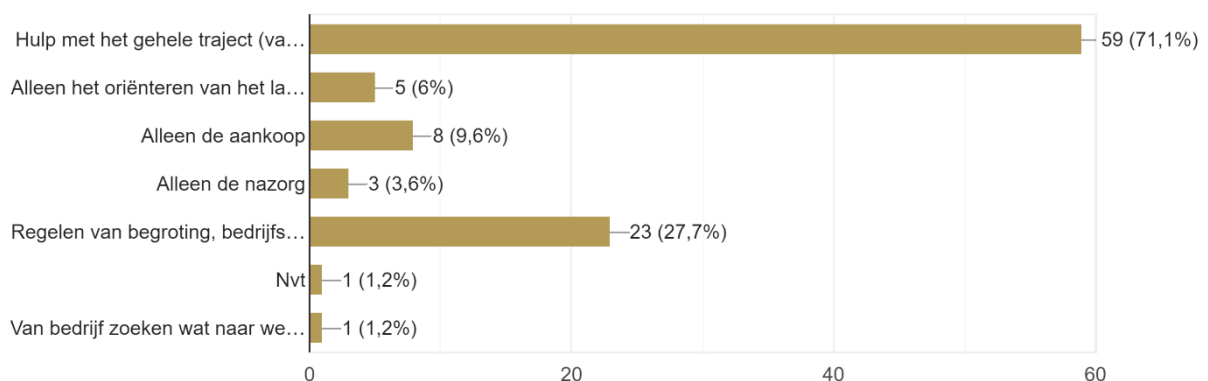
Hoe bent u in contact gekomen met deze emigratiebegeleider?

25 antwoorden

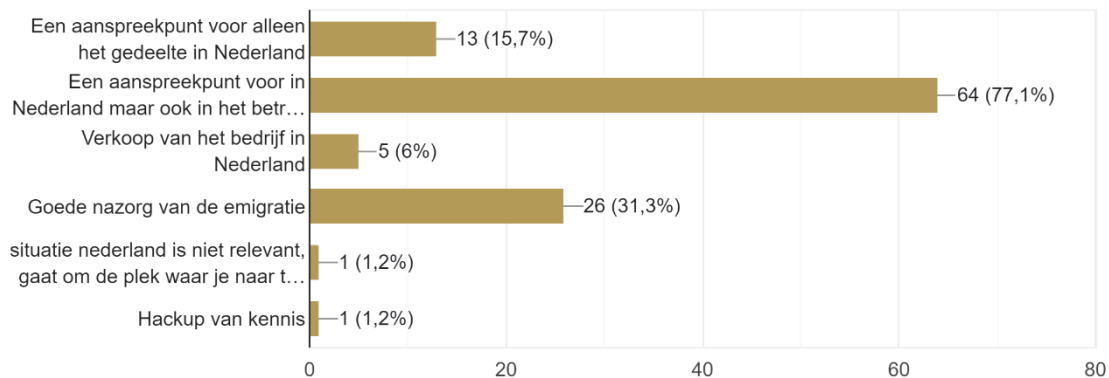
Wat zijn de verwachtingen van een emigratiebegeleider?

83 antwoorden

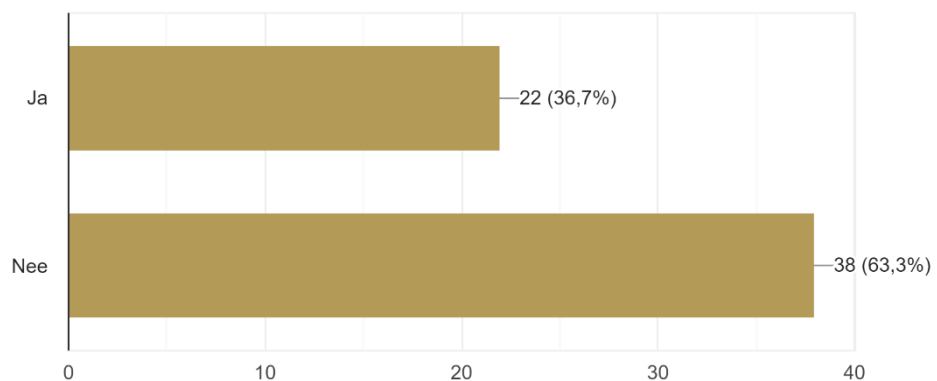
Wat vindt u belangrijk aan een emigratiebegeleider?

83 antwoorden

Heeft u al wel eens met een emigratiebegeleider gesproken?

60 antwoorden

Wat is de reden om geen emigratiebegeleider in te schakelen?

60 antwoorden

